

KRIMI DHE SIGURIA MJEDISORE NË SHQIPËRI

MES REALITETIT DHE PERCEPTIMIT

Gjetjet dhe rekomandimet për përmirësimin e politikave.

Nga Dr. Xhavit Shala
Drejtore i Kërkimeve Shkencore
në Akademinë e Sigurisë

Abstrakti

1. Kuptimi mbi krimin mjedisor dhe tipologjitë e tij.
2. Siguria mjedisore pjesë e rëndësishme e Sigurisë Kombëtare
3. Analizimi dhe vlerësimi i krimit mjedisor në vendin tonë bazuar në treguesit objektivë, veprat penale të evidentuara e zbuluara nga policia, të hetuara nga prokuroria dhe të gjykuara nga gjykata.
4. Analizimi dhe vlerësimi i krimit mjedisor bazuar në treguesit subjektivë, perceptimet e qytetarëve shqiptarë për krimin dhe sigurinë mjedisore.
5. Krahasimi i gjetjeve dhe përfundimeve të analizave dhe vlerësimeve të krimit dhe sigurisë mjedisore bazuar në treguesit objektivë dhe subjektivë.
6. Rekomandime për përmirësimin e politikave
7. Referencat

Abstrakt

Qëllimi i këtij punimi është skanimi, analizimi, vlerësimi dhe identifikimi i problematikave që lidhen me krimin mjedisor dhe sigurinë mjedisore, si dhe të faktorëve ndikues, me synim dhënien e rekomandimeve për përmirësimin e politikave për parandalimin dhe reduktimin e këtyre krimeve e përmirësimin e sigurisë mjedisore në vendin tonë. Krimi mjedisor është një term kompleks për të cilin nuk ka një përkufizim të pranuar ndërkombëtarisht. Vetë veprat penale, në fushën e mjedisit, të cilat janë të njohura gjerësisht si krimet mjedisore, mund të përcaktohen si akte të paligjshme që dëmtojnë drejtpërdrejt mjedisin. Këto perceptohen si krime pa viktima të momentit e për pasojë, shpesh janë renditur si joparësore në listën e përparësive të zbatimit të ligjit. Për këtë, edhe sanksionet ndaj tyre, kanë qenë më shumë me masa administrative. Krimi mjedisor është një akt i cili cenon marrëdhëniet juridike të vendosura në mbrojtje të jetës së individit dhe të mjedisit, të sanksionuara këto në legjislacionin penal mjedisor.

Në dekadat e fundit si objekt referues i sigurisë është parë dhe mjedisi me elementët e tij si ujin, tokën, ajrin, etj. Këto janë pranuar si vlera të shoqërisë që duhen mbrojtur e siguruar pasi ndikojnë në cilësinë e jetës së komuniteteve njerëzore. Në këtë rast, kur objekt referimi i sigurisë është mjedisi në tërësi apo elementët e tij përbërës, kemi të bëjmë me sigurinë mjedisore. Për këtë, ndryshimet mjedisore si dhe rreziqet e kërcënimit ndaj tij, vlerësohen si rreziqe e kërcënime ndaj sigurisë mjedisore. Siguria mjedisore apo dhe ambientale siç dhe përmendet shpesh, është një koncept relativisht i ri, është një zgjerim i konceptit jotradicional të sigurisë.

Sot, çështjet mjedisore, shkaqet e rreziqeve mjedisore dhe pasojat e tyre nuk mund të jenë vetëm çështje e një kombi apo e kufizuar brenda kufijve shtetëror të një vendi. Ashtu si fenomenet ekstreme të natyrës (tërmetet, përmbytjet), edhe katastrofat ekologjike nuk i njohin kufijtë kombëtarë. Për këtë është e vështirë, në mos e pamundur, garantimi i sigurisë mjedisore pa bashkëpunuar me fqinjët e më gjerë. Është provuar se ndryshimet ambientale mund të përbëjnë rrezik për sigurinë kombëtare e njerëzore. Gjithashtu, pabarazia në resurse apo rrezikimi i tyre mund të gjenerojë konflikte të dhunshme dhe luftë të armatosur. Prandaj, siguria mjedisore është pjesë e rëndësishme e sigurisë kombëtare.

Nga studimi i dokumenteve të shumta arkivore, të cilat do të prezantohen në këtë punim, kemi provuar se, në Shqipëri, që me shpalljen e Pavarësisë, Qeveria e Vlorës ka treguar një interes të veçantë për mbrojtjen e mjedisit nga dëmtimet dhe krimi, duke miratuar akte të veçanta ligjore, duke përcaktuar detyra konkrete në këtë fushë për administratën e re që po krijohej si dhe duke kërkuar edhe ekspertizë ndërkombëtarë në këtë fushë. Edhe në Statutin Organik të Shqipërisë, miratuar nga Komisioni Ndërkombëtar i Kontrollit, gjejmë elementë që lidhen me mbrojtjen e mjedisit dhe ndëshkimin e autorëve që shkaktojnë dëme në atë mjedis. Ndërsa, gjatë Luftës së Parë Botërore, territori shqiptar u kthye në vatër operacionesh luftarake mes fuqive ndërluftuese duke u përballur kështu me një shkallë të lartë të kërcënimit mjedisor. Edhe gjatë periudhës 1920-1939 gjejmë vijimin e një pune të mirëorganizuar për mbrojtjen e elementeve të mjedisit si tokës, ujërave, pyjeve, etj., duke miratuar një legjislacion të qartë dhe me masa ndëshkimore të ashpra për të parandaluar dhe ndëshkuar dëmet në mjedis.

Më pas, në periudhën 1945-1991 mbrojtja e tokës, e pasurive të natyrës, e ujërave dhe e ajrit nga prishja dhe ndotja, ishte detyrë e shtetit, e organizatave ekonomike e shoqërore dhe e të gjithë shtetasve. Për këtë u miratua dhe legjislacioni përkatës. Por, të ndodhur nën trysinë e plotësimit brenda vendit të nevojave për drithëra, duket se një kërcënim real për mjedisin u bënë vetë politikat shtetërore për përfitimin e tokës arë në dëm të pyjeve, kullotave, sipërfaqeve kënetore, etj.

Pavarësisht legjislacionit të miratuar për mbrojtjen e mjedisit dhe përcaktimit të ruajtjes së tij si domosdoshmëri strategjike, problematikat në fushën e rendit dhe të sigurisë që shoqëruan zhvillimet pas vitin 1992, krijuan kushte për përfitime abuzive pasurore nëpërmjet shfrytëzimit pa kriter të pasurive mjedisore. Kjo bëri që degradimi mjedisor të kthehet në një rrezik real për sigurinë kombëtare të Republikës së Shqipërisë.

Në funksion të këtij studimi, kemi arritur të sigurojmë të dhëna më të plota për krimet në fushën e mjedisit vetëm për periudhën 2014-2018, kur nga Policia e Shtetit filloi dhe një punë më e organizuar ndaj këtyre veprave penale. Në Shqipëri për periudhën 2014-2018 janë evidentuar 1754 vepra penale dhe janë zbuluar 1654 ose 94.2% e tyre. Niveli i zbulimit të këtyre veprave penale është i lartë në raport me veprat e tjera penale, pasi, në përgjithësi ato që konstatohen, raportohen të gjitha të zbuluara. Prerja e paligjshme e pyjeve është forma më e përhapur e krimeve në fushën e mjedisit në këtë periudhë, duke zënë 68% të totalit të veprave penale në këtë fushë. Ndërsa, në rend zbritës vijjnë ndotja e ajrit (12%); prerja e drurëve dekorativë frutorë (7%); peshkimi i ndaluar (6.04%) dhe ndotja e ujërave (2.9%).

Por, nga analiza krahasuese e numrit të autorëve të identifikuar nga policia për veprat penale në fushën e mjedisit për periudhën 2014-2018 dhe të referuara prej saj në prokurori (gjithsej 2181 persona), në numrin e tyre të regjistruar si të pandehur nga prokuroria për të njëjtën periudhë (gjithsej 698 persona), me numrin e të pandehurve të dërguar për gjykim nga ana e prokurorisë (gjithsej 424 persona), me numrin e të pandehurve të dënuar nga gjykata (gjithsej 327 persona) gjejmë se, nga policia deri tek gjykata ka ardhur duke "firuar" dukshëm numri i autorëve të veprave penale në fushën e mjedisit. Në përfundim, nga gjykata, janë dënuar 6.7 herë më pak nga numri i autorëve të referuar nga policia në prokurori. Kjo dëshmon për një mosfunksionim të zinxhirit investigim-hetim-gjykim, apo polici-prokurori-gjykatë, për ta bërë të suksesshme luftën për parandalimin dhe goditjen e veprave penale në fushën e mjedisit.

Duke krahasuar gjetjet dhe përfundimet e analizave dhe vlerësimit të krimeve dhe sigurisë mjedisore të arritura:

Gjatë këtij punimi janë aplikuar metodat dhe instrumentet bazë kërkimore shkencore. Analizimin dhe vlerësimin e krimeve dhe sigurisë mjedisore në vendin tonë, do ta realizojmë duke u bazuar në dy shtylla kryesore. E para, mbi bazën e treguesve objektivë, pra të dhënave reale të administruara nga strukturat policore dhe të prokurorisë për periudhën 2014-2018 dhe e dyta mbi bazën e treguesve subjektivë, pra perceptimet e qytetarëve për krimin, sigurinë mjedisore dhe nivelin e kënaqësisë me punën e agjencive që menaxhojnë këtë drejtim. Të dhënat lidhur me perceptimet e qytetarëve për krimin dhe sigurinë mjedisore janë siguruar nëpërmjet një anketimi të

gjerë të realizuar me shtresa dhe profesione të ndryshme të popullsisë gjatë muajit tetor-nëntor 2019. Në përfundim të punimit jepen rekomandimet përkatëse për përmirësimin e politikave për parandalimin dhe reduktimin e krimeve mjedisore me qëllim përmirësimin e sigurisë mjedisore në vendin tonë.

Fjalëkyçe: krimi mjedisor, siguria mjedisore, parandalim, sigurizimi, rrezik, kërcënim, Policia e Shtetit, prokuroria, gjykata, politikat.

1. Kuptimi mbi krimin mjedisor dhe tipologjitë e tij

Krimin mjedisor mund ta shpjegojmë duke u nisur edhe nga semantika e fjalëve *krim* dhe *mjedisi*.

1.1. Kuptimi i përgjithshëm dhe juridik mbi krimin mjedisor

Në kuptimin e përgjithshëm, me “krim”, në gjuhën shqipe kuptojmë një veprim që kryhet në kundërshtim me ligjet në fuqi, që ka pasoja të dëmshme e të rrezikshme për shtetin, për shoqërinë a për ndonjërin nga pjesëtarët e saj dhe që dënohet në bazë të kodit penal. Ai është një veprim i keq e i dënueshëm që dëmton rëndë dikë a diçka dhe që është në kundërshtim me arsyen e shëndoshë¹. Afërsisht, të njëjtin kuptim për krimin e gjejmë edhe në disa fjalorë e enciklopedi të njohura. Sipas tyre, krimi është një akt shoqërisht i rrezikshëm që kryhet me dashje e që dënohen sipas ligjit penal². Ai është një veprim ose mosveprim që përbën një vepër penale dhe që dënohet me ligj³.

Ndërsa, me “*mjedisi*” në gjuhën shqipe kuptojmë tërësinë e kushteve natyrore, në të cilat jeton e zhvillohet njeriu a një qenie tjetër..., gjithçka që rrethon një organizëm dhe ndikon mbi të; hapësira a sendet që na rrethojnë; ambient⁴. Gjithashtu, mjedisi përfshin dhe kushtet shoqërore dhe të jetës, në të cilat rron e vepron njeriu⁵.

Edhe sipas “Enciklopedisë britanike” koncepti për mjedisin përfshin kompleksin e faktorëve fizikë, kimikë dhe biotikë që veprojnë mbi një organizëm ose një komunitet ekologjik dhe përcaktojnë përfundimisht formën dhe mbijetesën e tyre⁶. Ndërsa, sipas “Fjalorit të Oxfordit” mjedisi përfshin kushtet në të cilat një person, kafshë ose bimë jeton ose vepron⁷.

¹ Kuptimi i krimit sipas Fjalorit të Gjuhës së Sotme Shqipe në__

² Marrë nga Encyclopedia Britannica në <https://www.britannica.com/topic/crime-law>

³ Marrë nga Oxford Dictionary në <https://www.lexico.com/en/definition/crime>

⁴ Fjalori i gjuhës së sotme shqipe

⁵ Po aty.

⁶ Marrë nga Encyclopedia Britannica në <https://www.britannica.com/science/environment>

⁷ Marrë nga Oxford Dictionary në <https://www.lexico.com/en/definition/environment>

Pra, tre përkufizimet e përmendura, ai në gjuhën shqipe, në *Enciklopedinë britanike* dhe në *Fjalorin e Oxfordit*, e lidhin mjedisin me tërësinë e kushteve apo kompleksin e faktorëve që lidhen me jetën dhe zhvillimin e njeriut apo të një qenie tjetër që përcakton përfundimisht formën dhe mbijetesën e tyre. Por, mbijetesa përfshin një pikë pa kthim pas së cilës do të jetë tepër vonë për të vepruar, është kusht për sigurinë e tyre. Pra, mbijetesa është kusht për mjedisin, por dhe për sigurinë. Në këtë mënyrë mbijetesa është një gjendje që lidh dhe mjedisin me sigurinë.

Krimi mjedisor është një term kompleks për të cilin nuk ka një përkufizim të pranuar ndërkombëtarisht. Vetë veprat penale në fushën e mjedisit, të cilat janë të njohura gjerësisht si krimet mjedisore, mund të përcaktohen si akte të paligjshme që dëmtojnë drejtpërdrejt mjedisin. Shpesh, këto perceptohen si krime pa viktima, të momentit e për pasojë, renditen si joparësore në listën e përparësive të zbatimit të ligjit. Për këtë, edhe sanksionet ndaj tyre, më shumë janë administrative.

Kriminologë dhe studiues që kanë trajtuar marrëdhëniet midis krimit dhe mjedisit shpesh janë përqendruar në nocionin e dëmit të shkaktuar. Ata priren të strukturojnë konceptin e krimit në këtë fushë duke i referuar më shumë parametrave të dëmit të parashikuar nga ligji. Për këtë, ata përdorin termin "krim mjedisor", por e quajnë dhe si "krimi i gjelbër"⁸. Vetë legjislacioni mjedisor shpesh përmban kritere të përgjithshme për ndjekjen penale, duke ngatërruar në praktikë çështjet e përgjegjësive administrative, civile dhe penale. Duke i referuar legjislacionit penal në këtë fushë, shpesh përdoret dhe termi "ligj penal mjedisor", i cili përfshin ligjin penal për mbrojtjen e mjedisit dhe kontrollin mbi aktivitetet e rrezikshme për mjedisin.

Statuti i Romës, i Gjykatës Ndërkombëtare Penale, e cila është institucioni i përhershëm që ka kompetencë të ushtrojë juridiksionin e saj mbi personat në lidhje me krimet më serioze që janë shqetësim për bashkësinë ndërkombëtare, e përcakton krimin mjedisor në kategorinë e krimeve të luftës në rastin kur një sulm ushtarak do të shkaktonte dëmtime serioze të mjedisit natyror. Në nenin 8 të këtij statuti renditet si krim lufte edhe rasti kur fillimi i qëllimshëm i sulmit do të shkaktonte . . . dëmtimin në masë, afatgjatë dhe serioz të mjedisit natyror, që do të ishin haptazi në shpërpjesëtim me avantazhet ushtarake konkrete të pritura⁹.

Ndërsa sipas Komisionit Evropian krimi mjedisor përfshin ato akte që shkelin legjislacionin mjedisor dhe shkaktojnë dëm të konsiderueshëm dhe që përbëjnë rrezik për mjedisin dhe shëndetin e njeriut¹⁰. Ata listojnë si fushat më të njohura të krimit

⁸ Brisman, Avi (2007) "Crime-Environment Relationships and Environmental Justice, *Seattle Journal for Social Justice*: Vol. 6: Iss. 2, Article 14.

⁹ Statuti i Romës për Gjykatën Penale Ndërkombëtare, ratifikuar nga Kuvendi i Republikës së Shqipërisë me Ligjin Nr. Nr. 8984, datë 23.12.2002. Neni 8, Pika 2/iv.

¹⁰ Marrë nga webfaqe e Komisionit Evropian në <https://ec.europa.eu/environment/legal/crime/>

mjedisor emetimin ose shkarkimin e paligjshëm të substancave në ajër, ujë ose tokë, tregtinë e paligjshme të jetës së egër, tregtinë e paligjshme të substancave që shkatërrojnë ozonin dhe dërgesa e paligjshme ose hedhja e mbeturinave.

Në përfundim, mund të themi se krimi mjedisor është një akt i cili cenon marrëdhëniet juridike të vendosura në mbrojtje të jetës së individit dhe të mjedisit, të sanksionuara këto në legjislacionin penal mjedisor. Këto krime shkaktojnë dëme të konsiderueshme në mjedis. Kjo veprimtari siguron fitime të mëdha për autorët, ndërkohë që mundësitë e zbulimit të këtij aktiviteti kriminal, janë relativisht më të vogla në raport me veprat e tjera penale.

Krimi mjedisor nuk mund të jetë i suksesshëm nëse nuk mbështetet nga zyrtarët e korruptuar. Këto krime shpesh kanë një aspekt ndërkufitar, por edhe kufikalues, çka i shton shumë vështirësitë në parandalimin dhe goditjen e tij pa një policim të udhëhequr nga intelijenca. Kjo metodë policimi jo vetëm që ndihmon në parandalimin dhe goditjen e këtij aktiviteti kriminal, por mundëson reagim strategjik ndaj këtij krimi nga ana e agjencive të zbatimit të ligjit¹¹.

1.2. Çështjet mjedisore, një paralele me shtetformimin dhe shtetndërtimin shqiptar

Dokumentet provojnë se, që me shpalljen e Pavarësisë, shteti shqiptar, ka treguar një interes të veçantë për mbrojtjen e mjedisit nga dëmtimet dhe krimi, duke miratuar akte të veçanta ligjore si dhe duke përcaktuar detyra konkrete në këtë fushë për administratën e re që po krijohet. Për këtë Qeveria e Vlorës miratoi dhe vuri në zbatim “Kanunin e dëmeve” dhe “Kanunin e përtashëm të administratës civile të Shqipërisë”.

1.2.1. “Kanuni i dëmeve”, si akt i parë jo vetëm i legjislacionit civil, por edhe i atij mjedisor shqiptar

“Kanuni i dëmeve”, i miratuar nga Qeveria e Vlorës¹² përveçse si akt për zgjidhjen e konflikteve civile, mund të cilësohet edhe si akti i parë i legjislacionit penal mjedisor në historinë e shtetit të ri shqiptar. Në këtë kanun përcaktoheshin sanksione për rastet kur shkaktohej dëm në elementët përbërës të mjedisit si arat, vende me ullinj, pyjet, etj. Sipas këtij kanuni “Njeri do mos ketë të drejtë të hyjë a të lëshojë bagëti në ara të mbjella, në vreshta, në kopshtëra, në vënde me ullinj, në pyje e në cdo vend që ka dru të buta, a të egra, me pemë a pa pemë, të thurtura a të pathurtura”¹³. Në qoftë se dikush do të bëjë dëme vetë apo

¹¹ Gibbs, C., McGarrell, E. & Sullivan, B. (2015). Intelligence-led policing and transnational environmental crime: A process evaluation. *European Journal of Criminology*, 12(2), pp.242– 259. DOI: 10.1177/1477370815571947.

¹² “Kanuni i Dëmeve”, është miratuar nga Qeveria e Vlorës me 13 Maj 1913 dhe është publikuar në Revistën “Përlindja e Shqipërisë” Nr. 11, Vjeti II, datë 5/18 Shkurt 1914, faqe 4-5; Nr.12, Vjeti II, datë 8/21 Shkurt 1914, faqe 4-5.

¹³ “Kanuni i Dëmeve”, Revista “Përlindja e Shqipërisë” Nr. 11, Vjeti II, datë 5/18 Shkurt 1914, faqe 4.

duke lëshuar bagëtinë përveç se në pronat e tij që i ka me tapi *“do dënohet pas këtij kanuni, nga ana e katundaries”*¹⁴.

Sanksionet në raste të tilla ishin të rënda. Ato përfshinin pagimin e dëmit që do të përcaktojë çmuesi si dhe një gjobë nga dhjetë deri njëqind franga. Gjithashtu, sipas rastit *“pasi të dënohet të paguaje dëmet dhe gjobën, do dërgonetë në gjykatë për tu gjykuar pas kanunit të dënimit”*¹⁵. Sipas këtij ligji, në rastet kur dëmi nuk përbënte vepër penale gjykimi do të bëhej nga gjyqet e dëmeve të ngritura në qytete, krahina apo fshatra ku ka ndodhur dëmi. *“Të këtilla gjyqe të demëve do gjykohen në katundarië të çdo qytetit, a të krahinavë, a të katunëve, ku të jetë bërë dëmi”*¹⁶.

Kanuni parashikonte dhe një strukturë të veçantë për parandalimin e dëmeve në pronat private, por dhe shtetërore (në mjedis). Ky do të ishte rojtari apo *“dragati”*. Sipas kanunit *“Çdo qytet dhe katunt është nëvojë të këne nga një ruajtës (dragat) për të ruajturë arat e mbjellura e të pa mbjellura, çajret (livadhetë), ullijt, pyjetë, kopshtëratë, barëratë, pernetë, dru me pemë a pa pemë, si dhe çdo farë bime, për të mos prishurë me bagëti, a nga njërëzia...”*¹⁷. Këtu përcaktohej se *dragati* do të emërohej nga strukturat e pushtetit vendor (katundaritë) dhe duhej të konfirmohej nga qeveria. Ai duhet të ishte njëri i nderuar e *“të mos jetë i dëgjuarë në no një të ligë”*¹⁸. Nëse ai konstatonte dëme në ato që ruante, do të përgatiste një raport për strukturat e pushtetit vendor (katundaritë). Nëse ai nuk e gjente dëmtuesin për një javë dhe nëse nuk e vërtetonte dëmin me dëshmitarë të besuar, do ta paguante vetë dëmin. Çdo qytet apo fshat do të zgjidhte me vota, nga njerëz të nderuar, tre çmues (vlerësues) të dëmeve që do të raportonte dragati. Pas kësaj çmuesit e dëmeve përgatishnin raportin për strukturat e pushtetit vendor. Pas kësaj kryekatundari (i pari i pushtetit vendor) mbledh këshillin për të dhënë vendimin për dëmin sipas raportit të çmuesve si dhe përcakton gjobën shtesë. Për këtë ai përgatit një letërvendim të cilin e dërgon tek kryeqeveritari. Pasi e shqyrton kryeqeveritari e dërgon letërvendimin në xhandarmëri, si organin përgjegjës përmbarimor. Xhandarmëria thërret autorin e dëmit, i cili brenda tre ditëve duhet të paguajë dëmin dhe gjobën dhe *“në mos pagoftë dëmete dhe gjobën që është dënuarë, do të burgoset dhe do të mbahetë në burgë jo më tepër se një vit”*¹⁹. Nëse ka pasuri, do t'i shitet ajo për të paguar dëmin dhe gjobën ose, nëse i paguan vetë, do të nxirret nga burgu.

Dëmtuesi pasi të ketë paguar dëmin dhe gjobën, nëse nuk bie dakord me to, merr një kopje të letërvendimit dhe ankimon në gjykatë brenda dhjetë ditëve. Nëse gjykata i jep

¹⁴ Po aty.

¹⁵ Po aty. Faqe 5.

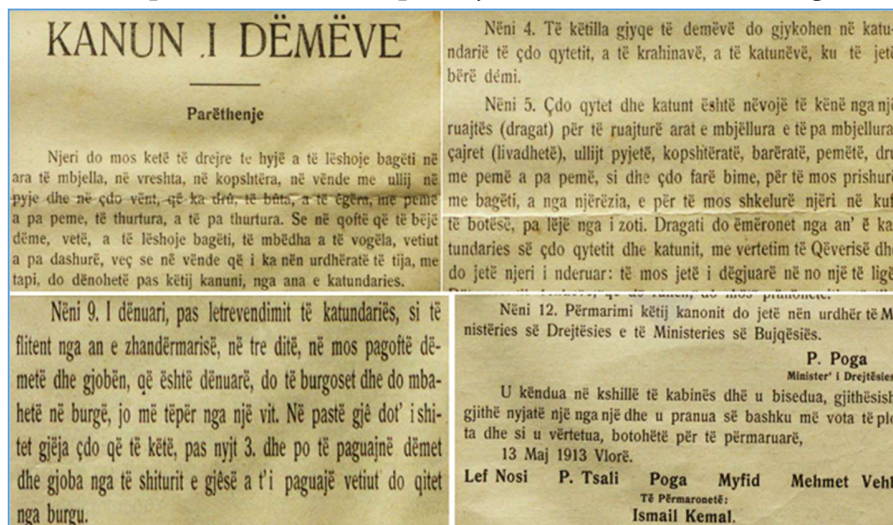
¹⁶ Po aty. Neni 4.

¹⁷ Po aty. Neni 5.

¹⁸ Po aty.

¹⁹ “Kanuni i Dëmeve”, Nr.12, Vjeti II, datë 8/21 Shkurt 1914, Neni 8.

të drejtë ankimesit dhe shfuqizon aktin administrativ të ekzekutuar, atij i kthehen të gjitha paratë dhe ata që e kanë akuzuar padrejtësisht dënohen me burg²⁰.

Sipas raportimeve të shtypit të kohës, duket se Qeveria e Vlorës kishte kërkuar dhe ekspertizë shkencore ndërkombëtare lidhur me ekzaminimin dhe vlerësimin në vend të gjendjes në tërësi, përfshirë këtu dhe të elementëve të mjedisit si tokës, pyjeve, ujërave etj. Lajmi për ardhjen e këtij komisioni ndërkombëtar për këtë problem është publikuar në revistën “Përlindja e Shqipërisë”, në vjeshtën e vitit 1913²¹. Revista njoftonte se kishte arritur në Vlorë një komision me njerëz të shkencës dhe diturisë dhe se “kjo komisië ka për qëllim t'a shëtisë tanë Shqipëriën duke studiuar vendin nga gjithë pikëpamjet. Passi t'a sosin këtë studim, Zotënia e 'tyne do t'i apin edhe Qeverriës s'onë një shkrim ku do të tregohet gjendj' e Shqipëriës nga pikëpamje e dheut”²².

²⁰ Po aty.

²¹ Revista “Përlindja e Shqipërisë” Nr. 16, Vjeti I, datë 21/4, Vjeshtë e I-rë, 1913. Faqe 4.

²² Po aty.

Kush erth e kush iku.

Pardje aritën në Vlonë një komisië me njerës të shkëncës, të dituniës.

Kjo komisië ka për qëllim t'a shëtisë t'ânë Shqipëriën duke studiuar vendin nga gjithë pikëpamjet. Passi t'a sosin këtë studim, Zotënia e 'tyne do t'i apin edhe Qeverriës s'onë një shkrim

E SHQIPËNIËS

21. Vjesht' e I 1913.

ku do të tregohet gjendj' e Shqipëriës nga pikëpamje e dheut, pyjve, minave, etj. etj.

Komisia është e përbërë prej këtyne Zotërinjve:

Pelachy Ferenc (Abrudbanya) E. C. Sedlmayr, profesor në shkollën e naltë të Bujqësiës, Vienë. Josef Popp, ingjiuer, këshilluës i naltë i shërbimit teknik dhe i ndërtesave, Fiume. Iugjiner F. Colombichio von Taubenbichl, këshilluës i naltë i shërbimit të ndërtimeve, Triest. Rudolf Machnitsh, përfaqesuës, Trijest. Guglielmo Wurdack, nënkapedan skele, Triest. Bele Pech, inspektor i shërbimit hydraulic bujqësuar në Budapestë. Imre Balind, këshilluës mbretëruar në Minister, Budapestë. Emile Karvas, këshilluës mbretëruar Ungar i pyjeve dhe krye i ofiqit të pyjeve, nga Beszter Zebanya. Dr. Franz Duré, sekretar i muzeës tregëtore austriane, nga Sarajevo.

Siç shihet nga emrat e publikuar në njoftimin e shtypit të kohës, ky komision ishte i përbërë nga shkencëtarë, inxhinierë dhe personalitete në nivel evropian për pyjet, bujqësinë, ujërat, ndërtesat, etj.

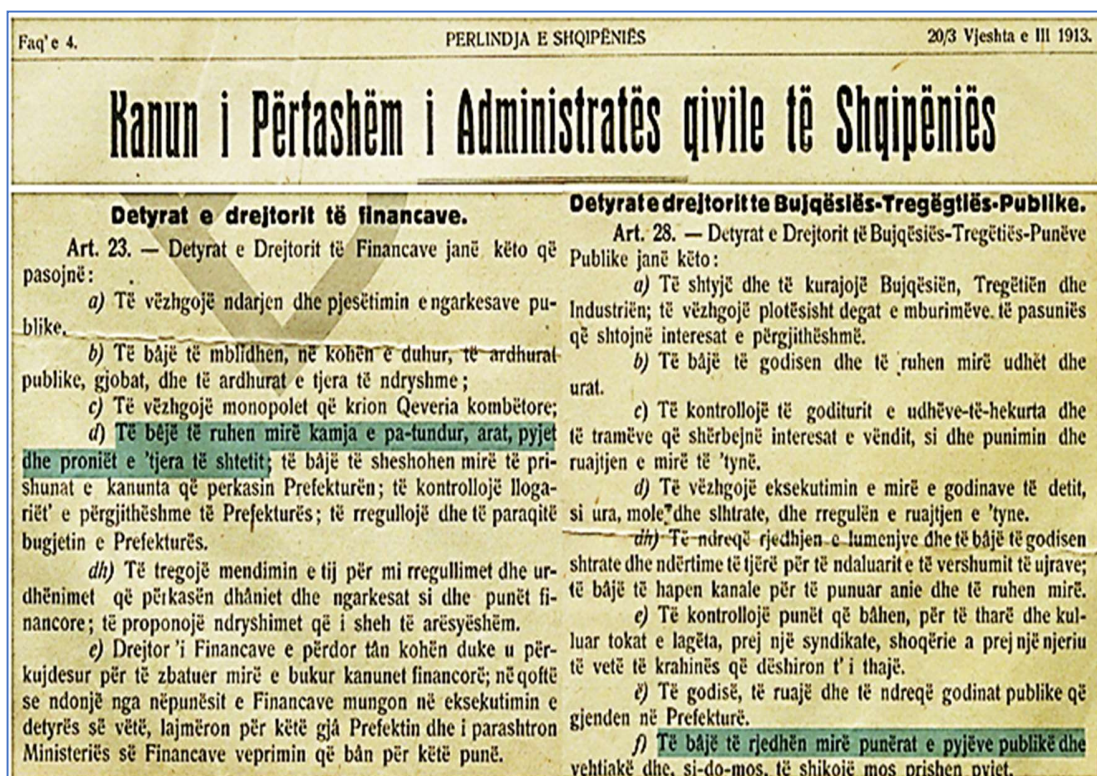
1.2.2 Mbrojtja e mjedisit ndër detyrat kryesore të administratës civile të Shqipërisë

Në vizionin e qeverisë së Vlorës, mbrojtja e elementëve të mjedisit përbënte një nga detyrat kryesore të administratës së re civile shqiptare. Kjo ishte përcaktuar në *Kanunin e Përtashëm të Administratës Civile të Shqipëniës*²³, i cili ishte një akt i rëndësishëm juridik në organizimin strukturor të qeverisjes vendore në Shqipëri²⁴. Në këtë akt renditen dhe detyrat e përgjegjësitë për administratën e re të shtetit shqiptar, duke përfshirë dhe ato që lidheshin me mbrojtjen e administrimit të tokave, pyjeve, etj.

²³ [Ky dokument është shpallur më 22 Nëntor 1913]

²⁴ *Kanuni i Përtashëm i Administratës Civile të Shqipëniës* është publikuar për herë të parë në Revista "Përlindja e Shqipëniës" Nr.26. E Premte, 15/28. Vjeshtë e Tretë, Viti 1913.f. 11.

Kështu, ndër detyrat e drejtorit të financave në Prefekturë ishte që “të ruhen mirë kamja e pa-tundur, arat, pyjet dhe proniët e 'tjera të shtetit”²⁵. Detyra për mjedisin Kanuni përcaktonte edhe për drejtorin e bujqësisë dhe të tregtisë. Kështu, ky i fundit duhet “Të bëjë të rjedhën mirë punërat e pyjëve publike dhe vetanake, sidomos, të shikojë mos prishen pyjet”²⁶

Në përfundim, në analizë të raporteve të Qeverisë së Vlorës me çështjet e mjedisit në Shqipëri, mund të nxjerrim përfundimin se, që me shpalljen e pavarësisë qeveria shqiptare ka treguar një interes të veçantë për mbrojtjen e mjedisit nga dëmtimet dhe krimi, duke miratuar akte të veçanta ligjore, duke përcaktuar detyra konkrete në këtë fushë për administratën e re që po krijohet si dhe duke kërkuar dhe ekspertizë ndërkombëtare në këtë fushë.

1.2.3. Elementet e mbrojtjes së mjedisit në “Statutin organik të Shqipërisë”

²⁵ Kanun i Përtashëm i Administratës qivile të Shqipëniës, Artikulli 23 “Detyrat e Drejtorit të Financave”, pika “d”. Publikuar në “Përlindja e Shqipëniës”, Vjeti I, Nr.27, E mërkurë, 20/3, Vjeshtë e III, 1913, faqe 4.

²⁶ Kanun i Përtashëm i Administratës qivile të Shqipëniës, Artikulli 28 “Detyrat e Drejtorit të Bujqësisë-Tregëtlisë-Publike”, pika “d”. Publikuar në “Përlindja e Shqipëniës”, Vjeti I, Nr.27, E mërkurë, 20/3, Vjeshtë e III, 1913, faqe 4.

Në Janar 1914 Ismail Qemali, i bindur se i vetmi mjet për t'i dhënë fund përçarjes dhe anarkisë në vend ishte formimi i një qeverie të vetme për të gjithë Shqipërinë, vendosi t'i dorëzojë pushtetin Komisionit Ndërkombëtar të Kontrollit²⁷. Në muajin prill 1914 Komisioni Ndërkombëtar i Kontrollit miratoi "Statutin organik të Shqipërisë"²⁸. Në këtë statut në pjesën ku flitet për organizimin dhe përgjegjësitë e administratës lokale, përcakton si çështje që i përket Këshillit të Sanxhakut të mbledhur në seancë plenare që të marrë vendime për "*prerjen e drurëve në pyjet që i përkasin komunave*"²⁹ dhe nëpër kënetat si dhe "*ripyllëzimin e vendit*"³⁰, çështje këto që lidhen me mbrojtjen e mjedisit. Ndërsa e linte nën autoritetin e këshillit të kazasë autorizimin për "*asgjësimin e kafshëve të dëmshme në pyjet e komunave*"³¹.

Statuti përcaktonte zhvillimin e pyjeve si detyrë të seksionit të bujqësisë, i cili ishte pjesë e Departamentit të Bujqësisë, Tregtisë dhe Industrisë në Ministrinë e Brendshme³². Po këtu është përcaktuar se "*ligjet dhe urdhëresat osmane që kanë të bëjnë me pyjet do të qëndrojnë gjithashtu në fuqi deri në një urdhër të dytë*"³³ dhe ngarkonte inspektorin e përgjithshëm të pyjeve me zbatimin e tyre.

Gjithashtu, statuti organik ka përcaktuar këshillin e pleqve, i cili ngrihet në çdo fshat, me atributet e një autoriteti gjyqësor, me kompetenca për gjykimin e rasteve që rrjedhin prej dëmeve (përfshi dhe ato në mjedis) që bëhen në fshat "*të cilat shkaktojnë një gjobitje prej dhjetë deri në njëqind franga*"³⁴.

Në përfundim të kësaj mund të themi se edhe në "Statutin organik të Shqipërisë", miratuar nga Komisioni Ndërkombëtar i Kontrollit, gjejmë elementë që lidhen me mbrojtje e mjedisit dhe ndëshkimin e autorëve që i shkaktojnë dëme në atë mjedis.

1.2.4. Lufta e Parë Botërore si shkallë e lartë e kërcënimit mjedisor në Shqipëri

Pas shpërthimit të Luftës së Parë Botërore, Shqipëria u kthye në një teatër operacional lufte. Nisur nga palët ndërluftuese, Shqipëria u nda në katër zona pushtimi. Zona e pushtimit austro-hungarez e cila përfshinte territoret shqiptare duke filluar nga Vjosa e

²⁷ Vendim mbi dorëheqjen e Qeverisë së Përkohshme të Vlorës dhe mbi kalimin e pushtetit Komisioni Ndërkombëtar të Kontrollit. Vlorë 22 Janar 1914. Publikuar nga Prof. Dr. Arben Puto në "Çështja shqiptare në aktet ndërkombëtare të periudhës së imperializimit", Vëllimi II. Shtëpia botuese "8 Nëntori". F 567-568.

²⁸ Statutin Organik i Shqipërisë u miratua me 10 Prill 1914.

²⁹ Statutin Organik i Shqipërisë. Këshilli i Sanxhakut, paragrafi 117. Publikuar nga Prof. Dr. Arben Puto në "Çështja shqiptare në aktet ndërkombëtare të periudhës së imperializimit", Vëllimi II. Shtëpia botuese "8 Nëntori". f 586-587.

³⁰ Po aty.

³¹ Po aty. Këshilli i Kazasë, paragrafi 131. F.589.

³² Po aty. Kapitulli XIV. Paragrafi 197. F.598.

³³ Po aty. Paragrafi 199. F.599.

³⁴ Po aty. Kapitulli X, Drejtësia, paragrafi 159-160. F. 593.

lart, gjithë Veriun shqiptar. Zona franceze e pushtimit e cila përfshinte Korçën dhe territoret përreth dhe zona italiane e pushtimit që përfshinte pjesën jugperëndimore të Shqipërisë, por që më pas u shtri edhe në Gjirokastrë e deri në Ersekë. Ndërsa, forcat bullgare, që kishin arritur deri në Elbasan, u tërhoqën duke mbajtur nën pushtim Pogradecin edhe Librazhdin.

Në këto kushte, kur e gjithë Shqipëria ishte e pushtuar dhe e copëtuar mes palëve ndërluftuese, nuk mund të bëhej fjalë për çështjet që lidheshin me mjedisin. Vetë kthimi i territorit shqiptar në vatër lufte tregonte për një shkallë të lartë të kërcënimit mjedisor. Çështjet e mjedisit, ashtu si dhe ato gjyqësore tashmë kishin mbetur nën autoritetin e komandave pushtuese.

1.2.5. Përpjekjet në mbrojtje të mjedisit në periudhën 1920-1924

Në fillim të vitin 1920 u finalizuan përpjekjet e patriotëve shqiptarë për rikthimin e pavarësisë dhe filluan përpjekjet për vendosjen e autoritetit shtetëror në gjithë vendin. Një ndër vendimet më të rëndësishme të Kongresit të Lushnjës, mbajtur në janar 1920, ishte miratimi i një akti kushtetues ku sanksionohej sovraniteti i plotë i shtetit shqiptar dhe krijimi i strukturave përkatëse shtetërore si Këshilli i Lartë, një organ kolegjal prej katër vetash që përfaqësonte kryetarin e shtetit, Këshilli Kombëtar (senatit) prej 37 vetash që do të kryente rolin e parlamentit, qeverisë (ekzekutivit) dhe të gjyqësorit. Kongresi rivendosi *de facto* pavarësinë e Shqipërisë³⁵. Me krijimin e qeverisë së parë në Kongresin e Lushnjës, fillojnë përpjekje serioze për vendosjen e rendit e të sigurisë në të gjithë territorin e vendit.

Nga studimi i dokumentacionit të kësaj periudhe gjejmë dhe fillimin e një pune të mirëorganizuar për mbrojtjen e elementeve të mjedisit si tokës, ujërave, pyjeve etj. Deri në hartimin e legjislacionit të ri në këtë fushë, iu dha fuqi vazhduese legjislacionit të perandorisë osmane. Ndërkohë dora-dorës filloi hartimi dhe zbatimi i akteve të reja ligjore të cilat përfshin dhe çështje të mjedisit. Kështu u miratua "Ligji i administratës civile të shtetit shqiptar". Në këtë ligj për struktura të pushtetit vendor u përcaktuan dhe përgjegjësitë e tyre në raport me elementë të mjedisit. Kështu *Krahinari* kishte për detyrë "*...të ndalonte kontrabandën, të shtyjë popullin për me zhvillue bujqësisë e për mos më mprue pyjet...ndalon të gjuejtunit pa leje të posaçme, ndalon dhe me rreptësi djegijen e kollotave e të barishtave qi ndodhen afër pyjeve dhe mban ni vrojtim mbi oxhakët e gëlqeres e të tjegullave*"³⁶. Detyra të tilla në fushën e ruajtjes së mjedisit ligji përcaktonte edhe për pleqësinë e katundeve³⁷. Në këtë ligj si pjesë e administratës civile ishin dhe ruajtësit të

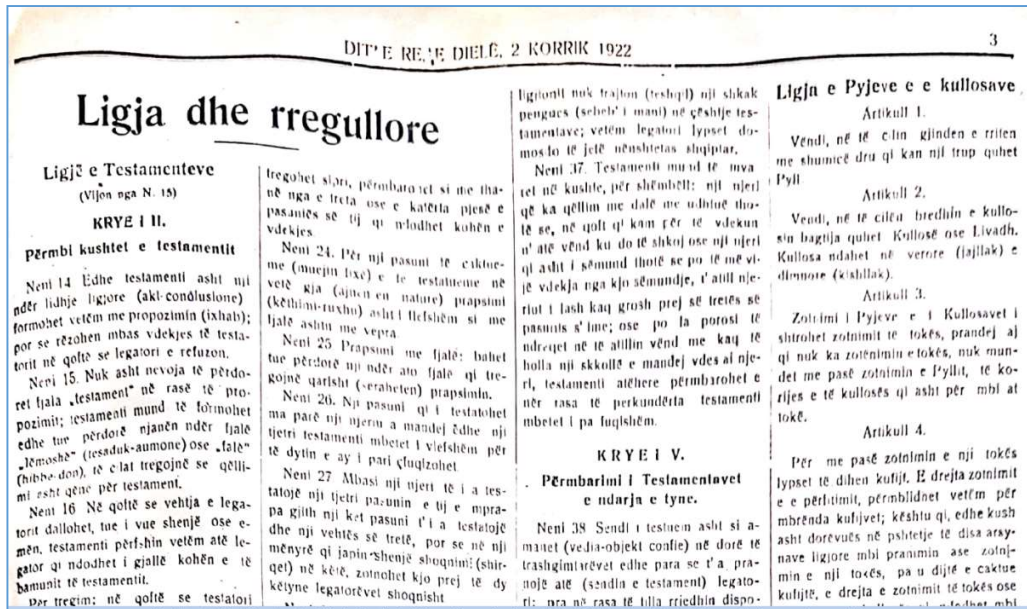
³⁵ *Historia e Popullit Shqiptar*, Vëllimi III, f. 146-147, Botuar Toena 2007.

³⁶ Ligji i Administratës Civile të Shtetit Shqiptar, datë 5.3. 1922. Publikuar në Gazetën "Ditë e Re", 24 Maj 1922, Nyji 33. F. 5-7.

³⁷ Po aty. Nyji 55.

cilët kishin si detyrë “Të zanunit e kusarvet dhe kriminelëve, të rujtunit e pyjeve dhe të arave, përbarim i urdhnave të policisë”³⁸. Sipas këtij ligji rojtarët ishin “policët e katundit” dhe zgjidheshin nga populli³⁹.

Në muajin prill 1922 u miratua “Ligja e Pyjeve dhe e Kullotave”⁴⁰, një ligj mjaft i detajuar me 174 nene gjithsej, duke filluar nga përcaktimet e deri tek dënimet.

Ky ligj përbëhej nga pesë pjesë. Në pjesën e parë “Të ndamit e pyjeve dhe të kullotave” flitet për klasifikimin sipas pronësisë të pyjeve dhe të kullotave në private e komune (publike) si dhe klasifikimin e tokave e të kullotave. Në pjesën e dytë trajtohet mënyra e kufizimit të caktimit të kufijve të pyjeve dhe kullotave. Në pjesën e tretë, të titulluar “Policia e pyjeve dhe kullotave” parashikohet në detaje mënyra e ruajtjes së pyjeve të shtetit dhe të atyre private. Sipas kësaj pyjet dhe kullotat e shtetit do të ruhen me anë të kryerojtarëve dhe të rojtarëve të emëruar nga ana e qeverisë⁴¹. Për pyjet e bashkive rojtarët do të caktohen nga ana e autoriteteve bashkiake. Edhe pyjet private janë të detyruara të ruhen nga rojtarët e caktuar nga ana e pronarëve të tyre. Sipas këtij ligji “Rojtarët e kryerojtarët e pyjeve, të Bashkive a privat, në rojen e pyjeve do t’i nënshtrohen plotësisht rregullave të ligjeve si ato të shtetit; vëshjen, uniformën do ta mbajnë një më ato të Shtetit; do të kenë shejë të posaçmë e kanë të drejtë me mbajt armë...”⁴².

³⁸ Po aty. Nyji 34.

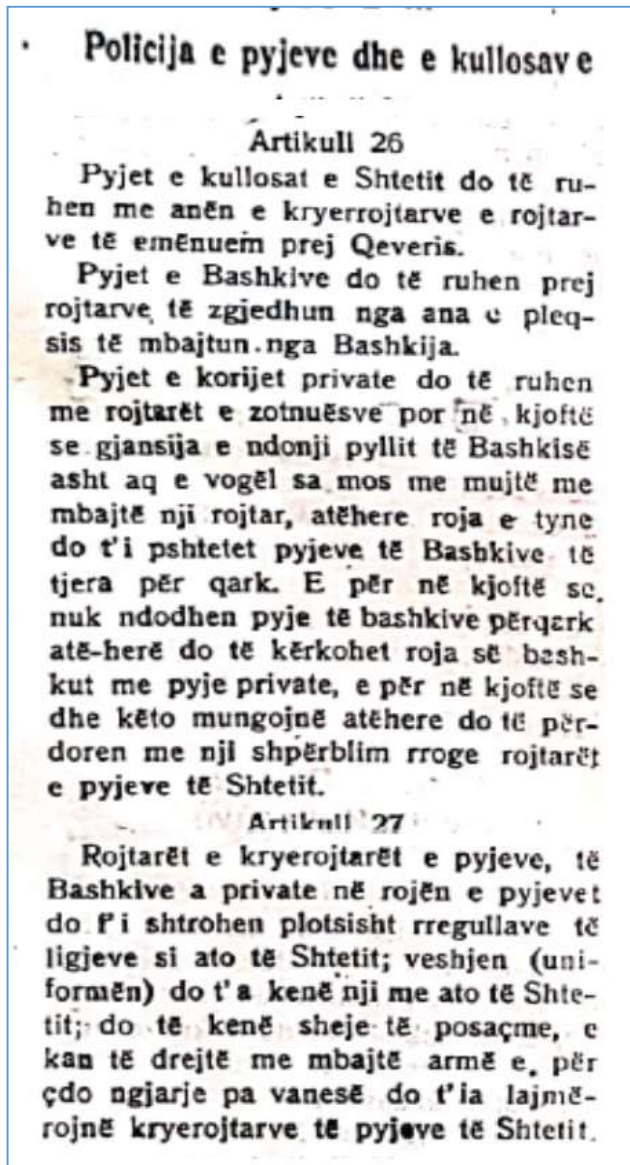
³⁹ Po aty. Nyji 55.

⁴⁰ Miratuar me 5.4.1922. Filluar publikimi në Gazetën “Dit’ e Re”, datë 2 Korrik 1922, f.3 e në numrat në vazhdim.

⁴¹ Gazeta “Dit’ e Re”, datë 9 Korrik 1922, f.4, Artikulli 26.

⁴² Po aty. Artikulli 27.

Ligji e ndalonte rreptësisht prerjen e drurëve. “Në çdo lloj pylli qi asht kufijzu nuk ka të drejtë me pre asnji degë as me nxjerrë asnji fletë a një grusht dhe pa leje”⁴³. Në rast zjarri në pyje kryeplaku i secilit fshat që shikonte tymin ishte i detyruar me ligj që të angazhonte fshatin për shuarjen e zjarrit, pa pritur ardhjen e kryerojtarit⁴⁴.

Në rast zjarri në pyje kryeplaku i secilit fshat që shikonte tymin ishte i detyruar me ligj që të angazhonte fshatin për shuarjen e zjarrit, pa pritur ardhjen e kryerojtarit⁴⁴.

Pjesa e katërt e këtij ligji përcaktonte rregullat për mbarështrimin e pyjeve dhe të kullotave. Këtu, përcaktoheshin rregulla strikte për prerjen e drurëve në pyje që mund të shfrytëzohen për djegje ose për qymyr si në ato të shtetit, ashtu dhe në ato private.

Në pjesën e pestë janë vendosur procedurat për caktimin e sasisë, çmimit, mënyrës së shitjes si dhe punimi dhe transportimi i drurëve që do të priten në pyje. Çdo druri që është caktuar të pritet në pyjet shtetërore do t'i vihet një numër rendor një metër mbi tokë dhe me një ngjyrë të qëndrueshme.

Në pjesën e gjashtë trajtohen rregullat e nxjerrjes së rrëshirës së pishës në pyje, përgatitjes së katranit, marrja e materialeve për shartesa, etj.

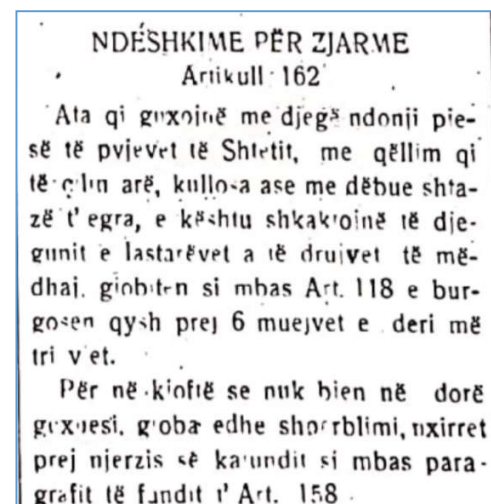
Në pjesën e fundit (të shtatë) trajtohen masat

ndëshkimore për ata që presin dru e dëmtojnë pyjet. Në ligj parashikohej se ata që prisnin dru pa leje në pyje gjobiteshin me gjoba të rënda sipas një renditje që i kishte bërë vetë ligji, në varësi kjo dhe të trashësisë së drurit. Ndërkohë që për drurin e lisit gjoba dyfishohej dhe për atë të arrës trefishohej⁴⁵. Ata që do të guxonin të digjinin ndonjë pjesë të pyjeve të shtetit me qëllim

⁴³ Po aty. Arftikulli 29.

⁴⁴ Po aty. Artikulli 43.

⁴⁵ Gazeta “Dit’ e Re”, datë 31 Gusht 1922, f.4, Artikulli 151.

për të hapur tokë të re apo kullota, etj., dënoheshin nga 6 muaj deri në tre vjet burg⁴⁶. Por edhe ata që ndezin zjarre në vende të hapëta deri në 200 metra larg pyllit gjobiten nga 20 deri 100 franga ari⁴⁷. Nga 10 deri në 20 franga parashikohej dënimi dhe për udhëtarët të cilët hidhnin cigare apo shkrepëse të pafikura në pyllin ku kalonin⁴⁸. Edhe ata fshatarë që janë njoftuar për të marrë pjesë në fikjen e zjarrit në pyll, por që kanë refuzuar, të shkojnë gjobiten deri 5 franga ari⁴⁹. Pra, ndëshkimet në rastet e dëmtimit të pyjeve si elementë të mjedisit ishin të ashpra.

1.2.6. Mbrojtja e mjedisit dhe legjislacioni i tij, në periudhën 1925-1939

Në "Statutin themeltar të Republikës Shqiptare", miratuar në vitin 1925 ishte përcaktuar që dispozitat ligjore mbi tokat (ato të periudhës osmane) do të mbeteshin në fuqi "deri sa të ndrrohen me ligjë të posaçme"⁵⁰. Ky përcaktim mbeti dhe në "Statutin themeltar të Mbretërisë Shqiptare"⁵¹.

DEKRET-LIGJË, 16 Mars 1925.

Për konçesjonin e shfrytëzimit të pyjeve shtetnore që gjenden gjatë dy brigjeve të lumit Dri ç' prej Vau-i Déjës deri n' Ura te Vezirit me Pjetër Taragjain

(e botueme në Fletoren Zyrtare, 1 Prill 1925, Nr. 13)

1. Qeverija Shqiptare i ep z. Pjetër Daragjati, nënshtetash shqiptar, i quajtur tash e mrapa „Konçesjonari” vepruës për njësi të vetën ase n' emën të një shoqënis anonime që aj de-tyrohet të formojë e cilla do të majnë emnin „Shoqëni Anonime Daragjati për Industrin e Drunit“ konçesjonin për shfrytëzimin e të gjitha pyjeve shtetnore qi gjenden gjatë të dy ana-

Pas vendosjes së rregullave të forta për kontrollin e pasurisë pyjore, shtetërore dhe private, u tregua kujdes për shfrytëzimin e kontrolluar të kësaj pasurie. Për këtë filloi dhënia në shfrytëzim e pyjeve me koncension. Kështu, me një dekretligj të veçantë, u dhanë për shfrytëzim pyjet shtetërore që gjendeshin gjatë dy brigjeve të lumit Drin në segmentit nga Vau i Dejës deri tek Ura e Vezirit⁵².

Gjithashtu, në fillim të vitit 1925, u miratua dekret-ligji "Për dame"⁵³. Në një farë mënyrë ky dekret-ligj ishte një "përditësim" pothuajse i plotë i "Kanunit të dëmeve" të miratuar në

Nr. 33.
DEKRET-LIGJË, 16 Prill 1925
Për dame
(e botueme në Fletorin Zyrtare, 29 Prill 1925, Nr. 18)

Parathanie

Neni 1. Ç' do njeri ka të drejtë të përdorë si të dojë vendet qi i ka në zotnim të tij mbas ligjeve vepruese.

I.

Damet dhe mënyra e dënimit

Neni 2. As njeri s' ka të drejtë pa leje të zott të hyjë vetë a të lëshojë, me qëllim, a pa kujdesisht, bagti të vegla e të mbëdha e shepeza damtuesa n' ara të mbjelluna e të pambjelluna të cilat lihen për prehje e përmirësim, edhe për fitim nga bari që quhet cimbile, në pyje e në ç' do vend që ka dru me pemë e pa pemë këto vende qofshin të thuruna e të pa thuruna si, ullishte, vneshta etj. Kundra vepruesit do të dënohen mbas kësaj ligje prej këshillave të bashkivet a prej këshillave pleqsore të katundeve.

⁴⁶ Gazeta "Dit' e Re", datë 3 Shtator 1922, f.3, Ar

⁴⁷ Po aty. Artikulli 164.

⁴⁸ Po aty. Artikulli 166.

⁴⁹ Po aty. Artikulli 171

⁵⁰ Statuti i Themeltar i Republikës Shqiptare, arti

⁵¹ Statuti Themeltar të Mbretërisë Shqiptare, mir 1928.

⁵² Dekret-Ligjë datë 16 Mars 1925 "Për koncensionon brigjeve të lumit Dri ç' prej Vaut Dejës deri n' Ura të Nr.13, datë 1 Prill 1925.

⁵³ Dekret-Ligjë 16 Prill 1925 "Për dame", botuar në Fletoren Zyrtare Nr.16, datë 29 Prill 1925.

vitin 1913 nga Qeveria e Vlorës. Edhe në këtë dekret-ligj duket “dora” e Petro Pogës, si ministër i drejtësisë në të dy periudhat. Në këtë dekret-ligj parashikohen dënime nga dhjetë deri në njëqind franga për dëme që mund të bëhen në ara, ullishta e pyje. Vlerësimi i dëmeve dhe dhënia e gjobave bëhej nga këshillat e bashkive e të pleqësive. Në këtë akt parashikohej se “Nëqoftëse veprat ...sjellin edhe dënim sipas ligjës ndëshkimore, lajmërohet Prokuroria a Gjykata ose gjykatësi kompetent për të bamun ndjekjet ligjore”⁵⁴.

Më pas edhe në periudhën e Mbretërisë, në fushën e mjedisit, krahas akteve të reja

LIGJË, 19 Maj 1934.

Mbi disa shtime e ndryshime në Ligjën e Gurorëve
(e botueme në Fletoren Zyrtare, 4 Qershtor 1934, Nr. 32).

Neni 1.

Neni i posaçëm i Ligjës Otomane mbi gurorë me datë 5 Tetor 1318 ndryshohet si vijon:

Kur gurorët punohen për nevoja private leja jepet për një vjet dhe merret taksë velëm 5 (pesë) fr. ari.

Neni 2.

Paragrafi i dytë i nenit 13 ndryshohet në këtë mënyrë:

Kryetari i Komunës ose i ngarkuemi i tij, kur do të shkojë në vend për me bë helime, ka të drejtë të kërkojë prej t'interesuemeve velëm mjelin e udhimit.

Neni 3.

Kur një furrë a po kumi hapet e rë do të matet prej Komunes ose të ngarkuemit të tij.

ligjore të miratuara pas vitin 1920, kanë vazhduar të veprojnë edhe disa akte të tilla të periudhës otomane. Një nga këto ishte Ligji i Gurorëve. Kështu, në vitin 1934 këtij ligji otoman i bëhen vetëm disa shtesa e ndryshime, të cilat kishin të bënin me taksën dhe rolin e komunës në dhënie e lejeve të shfrytëzimit.

Art. 4.

Në bazë të raportës s'Agronomit, Zyra e Pyjeve kryen formalitetet e lejes së prerit simbas përshkrimeve të Ligjës së Pyjeve për drunjt e rregullt, tue marrë njëheri masat e rojes për drunjt që nuk duhet prë.

Për drunjt e damkuem ose të thamë vullnetisht, personalitë e zyrës së pyjeve, tue pasë për anë Plakun e Lagjes ose ndonji nëpunës të Komunes ose të Gjindarmaris, formon proceset dhe i-a reton Gjyqit, tue kërkuë dënimin e guximtarëve.

Art. 5.

Kushdo që në pronën e tij ose të një tjetrit guxon me pre një ose ma shum dru arre pa pasë leje nga Zyra e Pyjeve, ose pa pasë krye plotisht formalitetet e përshkrimeve në këtë Dekret-Ligjë, dënohet me gjobën e caktueme për drunjt arre me paragrafin e fundit.

Në këtë periudhë u miratua dhe një dekret-ligj i veçantë në mbrojtje të arrove duke përcaktuar rregulla të rrepta për rastet kur mund të pritej një dru arre jo vetëm në prona publike, por dhe në ato private. Dekret-ligji “Mbi

premjën e drujve të Arrave”⁵⁵ ngarkonte agronomin e pyjeve për ndjekjen dhe zbatimin e procedurave në rastet e prerjeve të drunjve të arrës. Çdo shkujdesje nga ana e agronomit, në kryerjen e kësaj detyre e dënonte atë në bazë të nenit 203 të kodit penal, me gjobë nga 50 deri në 1500 franga ari⁵⁶. Nëse ai bënte një akt të falsifikuar për këtë problem, dënohej më burgim të rëndë nga 5 deri 12 vjet, sipas nenit 306 të kodit penal. “Kodi penal i Mbretërisë” parashikonte si vepër penale edhe rastin e vënies së zjarrit në pyje duke parashikuar një dënim për autorin nga 5 deri në dhjet vjet burgim⁵⁷.

Në përfundim mund të themi se për periudhën 1925-1939 shteti shqiptar ka vijuar në kompletimin e një baze ligjore për mbrojtjen e elementëve të mjedisit si tokat, pyjet, etj., duke

⁵⁴ Po aty, Neni 3.

⁵⁵ Dekret-ligjin “Mbi premjen e drujve të Arrave”, botuar në Fletoren Zyrtare Nr.52, datë 15 Shtator 1925.

⁵⁶ Po aty, artikulli 6.

⁵⁷ Kodi Penal i vitit 1928. Neni 330.

miratuar një legjislacion të qartë dhe me masa ndëshkimore të ashpra për të parandaluar dhe ndëshkuar dëmet në mjedis.

1.2.7. Mjedişi “i shtetëzuar”, në periudhën 1945-1991

Në periudhën 1945-1991 elementet e mjedisit si toka, pyjet, ujërat e kullotat dora-dorës kaluan në pronësi shtetërore. Në kushtetutën e vitit 1976 u përcaktua përfundimisht se “...Janë pronë vetëm e shtetit: toka dhe pasuritë e nëntokës, minierat, pyjet, kullota, ujërat, burimet natyrore të energjisë...”⁵⁸. Në këtë ligj themelor të shtetit socialist gjithashtu u përcaktua se “Mbrojtja e tokës, e pasurive të natyrës, e ujërave dhe e ajrit nga prishja dhe ndotja është detyrë e shtetit, e organizatave ekonomike e shoqërore dhe e të gjithë shtetasve”⁵⁹. Pra, detyra për mbrojtjen e mjedisit të shtetëzuar ishte detyrë e shtetit dhe e shtetasve.

Gjatë kësaj periudhe janë hartuar dhe zbatuar ligje të ashpra në mbrojtjen e ujërave, tokës e të pasurive pyjore nga drejtoritë e pyjeve, të cilat menaxhonin edhe gjuetinë e shpendëve dhe të kafshëve.

Kështu që në vitin 1964, me qëllim mbrojtjen e ujërave detare nga ndotja e anijeve e tankerave të huaj me hidrokarbure etj., u miratua dekreti “Mbi ndalimin e të ndoturisë të ujërave detare të Republikës së Shqipërisë”⁶⁰.

Në vitin 1966 me qëllim mbrojtjen e disa masiveve të madha pyjore me një vendim të Këshillit të Ministrave u shpallën parqe kombëtare zonat pyjore të Lurës, Divjakës, Llogarasë, Thethit dhe Dajtit⁶¹.

Në vitin 1968, me qëllim shtimin, përmirësimin dhe mbrojtjen e pyjeve nga dëmtimi u miratua ligji “Mbi pyjet”⁶². Në të përshkruheshin rregullat për administrimin e fondit pyjor. Ligji e barazonte personelin e organeve pyjore gjatë kryerjes së detyrës së tyre me organet e Policisë Popullore⁶³.

Ndërkohë, me një urdhëresë të veçantë të qeverisë u vendosen rregulla për përmirësimin e mëtejshëm të punës në drejtim të shfrytëzimit të kullotave dhe rritjes së aftësisë së tyre prodhuese⁶⁴.

⁵⁸ Kushtetuta e Republikës Popullore Socialiste të Shqipërisë, Neni 18.

⁵⁹ Kushtetuta e Republikës Popullore Socialiste të Shqipërisë, Neni 20. Miratuar me Ligjin Nr.5506, datë 28.12.1976.

⁶⁰ Dekret Nr.3877, datë 10.8.1964 “Mbi ndalimin e të ndoturisë të ujërave detare të Republikës Popullore të Shqipërisë”. Publikuar në Gazetën Zyrtare Nr.6 të Vitit 1964.

⁶¹ Vendim i Këshillit të Ministrave Nr.96, datë 26.11.1966 “Mbi shpalljen e parqeve kombëtare pyjore”. Publikuar në Gazetën Zyrtare Nr.8 të Vitit 1966.

⁶² Ligji Nr.4407, datë 25.6.1968 “Mbi pyjet”, publikuar në Gazetën Zyrtare Nr.7, Viti 1968.

⁶³ Po aty. Neni 16.

⁶⁴ Urdhëresë e Qeverisë Nr.2, datë 24.5.1968 “Mbi administrimin e kullotave”. Publikuar në Gazetën Zyrtare Nr.2, të vitit 1968.

Po në këtë vit, më qëllim që të sigurohej një mbrojtje më e mirë e kafshëve dhe e shpendëve të egra të dobishme, si dhe për të vënë një rregull të detyrueshëm për gjuetinë e tyre u miratua dekreti "Mbi gjuetinë"⁶⁵.

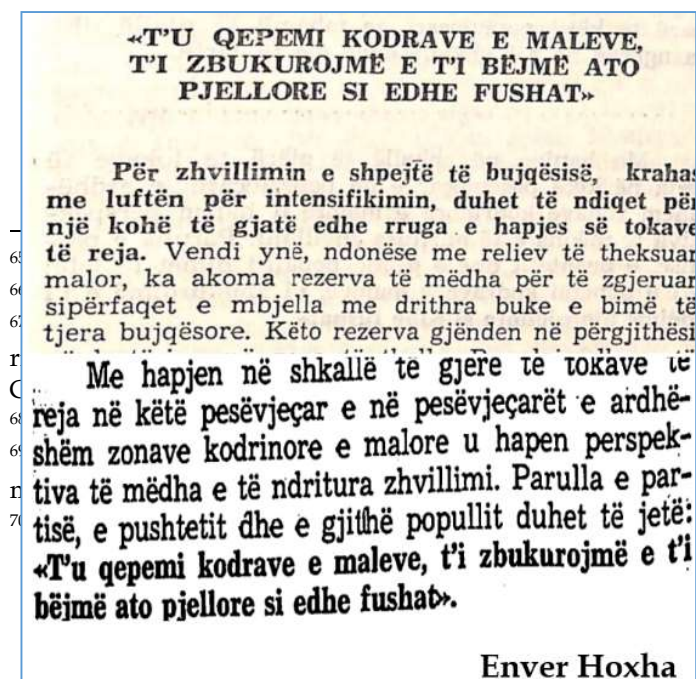
Në vitin 1971 doli dekreti "Për mbrojtjen e tokës". Dekreti synonte rritjen e kujdesit për administrimin dhe mbrojtjen e tokës, rregullat për ndryshimin e destinacionit të tokës nga fond pyjor në tokë bujqësore etj.⁶⁶.

Po këtë vit qeveria shqiptare miratoi një rregullore "Mbi përdorimin, ruajtjen dhe transportimin e lëndëve radioaktive dhe burimeve të rrezatimeve jonizuese", duke krijuar pranë Institutit të Fizikës Bërthamore një "Komision për kontrollin e njësive bërthamore" me përfaqësues nga ai institut, Ministria e Mbrojtjes Popullore, Ministria e Punëve të Brendshme dhe Ministria e Shëndetësisë⁶⁷.

Që në vitin 1973 ishte miratuar dekret-ligji "Për mbrojtjen e mjedisit nga ndotja"⁶⁸. Këtij dekreti iu bënë ndryshime në vitin 1991. Këto ndryshime, përfshinin dhe detyrat për Inspektoratin e Mbrojtjes së Mjedisit nga Ndotja, si strukturë pranë Komitetit për Mbrojtjen e Mjedisit, që ushtronte kontroll mbi ministrinë dhe institucionet e tjera qendrore, komitetet ekzekutive të këshillave popullore të rretheve e të rajoneve, ndërmarrjet, institucionet e kooperativat për çështje që lidheshin me mbrojtjen e mjedisit⁶⁹ si dhe sanksionet për shkelësit, për rastet kur nuk kishte veprë penale.

Por, në këtë periudhë, të ndodhur nën trysinë e plotësisht brenda vendit të nevojave për drithëra me qëllim sigurimin e bukës në vend, duket se një kërcënim real për mjedisin u bënë vetë politikat shtetërore për përfitimin e tokës arë në dëm të pyjeve, kullotave, sipërfaqeve kënetore, etj.

Ndërkohë në vitet në vijim, për një zhvillim të shpejtë të bujqësisë, u kthye në politikë shtetërore për një kohë të gjatë dhe "rruga e hapjes së tokave të reja". Për këtë, Kongresi V i PPSH-së vuri si objektiv që, në pesëvjeçarin të vijim, të hapeshin 115 mijë hektarë

tokë e re nën parullën e partisë "T'u qepemi kodrave dhe maleve, t'i zbukurojmë t'i bëjmë ato pjellore si fushat"⁷⁰. Kjo nismë bëri që të zhvisheshin nga gjelbërimi territore

⁶⁵ Në Gazetën Zyrtare Nr.7 të Vitit 1968.
⁶⁶ Publikuar në Gazetën Zyrtare Nr.2/1971.
⁶⁷ Mbrojtjen e lëndëve radioaktive dhe burimeve të rrezatimeve të rregulluar nga Ministrave Nr.83, datë 27.5.1971. Publikuar në Gazetën Zyrtare Nr.83, datë 27.5.1971.
⁶⁸ "Për mbrojtjen e mjedisit nga ndotja" publikuar në Dekretin nr. 5105, datë 30.10.1973 "Për mbrojtjen e mjedisit nga ndotja".
⁶⁹ "Për mbrojtjen e mjedisit nga ndotja" publikuar në Dekretin nr. 5105, datë 30.10.1973 "Për mbrojtjen e mjedisit nga ndotja".
⁷⁰ PPSH në vitin 1966. Botime 2, faqe 64-66.

të tëra, të cilat do të menaxhoheshin tashmë nga kooperativat apo ndërmarrjet bujqësore.

Në vitin 1988 kam punuar në zonën e Dumresë, një zonë e pasur kjo me liqene të shumta, por tërësisht e zhveshur nga pyllëzimi. Banorët e zonës dëshmonin se vite më parë degët e pemëve binin në ujërat e liqeneve sepse zona ishte tërësisht e pyllëzuar dhe plot me gjallesa të egra. Më pas, nën direktivën e Partisë "T'u qepemi kodrave dhe maleve, t'i zbukurojmë e t'i bëjmë ato pjellore si fushat", gjithçka mbaroi. Në një farë mënyre, në Dumre e në shumë zona të Shqipërisë, kishte ndodhur një krim mjedisor shtetëror.

Ndërkohë në "Kodin penal të Republikës së Shqipërisë" ishte parashikuar në këtë fushë fushë "Ndotja e ambientit"⁷¹ si kundërvajtje penale në fushën e shëndetësisë, duke parashikuar dënimin deri në 2 vjet heqje lirie, nëse sillte pasoja të rënda. Dy veprat e tjera të kësaj fushe "Prerja e paligjshme e pyjeve ose dëmtimi i tyre"⁷² si dhe "Peshkimi i paligjshëm"⁷³ ishin parashikuar si kundërvajtje penale në fushën e ekonomisë, duke përfshirë dënime me gjobë, me riedukim nëpërmjet punës ose me heqje të lirisë gjer në një vit.

Në përfundim mund të nxjerrim përfundimin se në periudhën 1945-1991 mbrojtja e tokës, e pasurive të natyrës, e ujërave dhe e ajrit nga prishja dhe ndotja ishte detyrë e shtetit, e organizatave ekonomike e shoqërore dhe e të gjithë shtetasve, por kërcënimi i madh për mjedisin u bënë politikat shtetërore për përfitimin e tokës arë në dëm të pyjeve e kullotave. Në legjislacionin penal veprat penale në fushën e mjedisit trajtoheshin si kundërvajtje penale.

1.2.8 Degradimi mjedisor, si rrezik për sigurinë kombëtare, pas vitit 1992

E drejta e qytetarëve shqiptarë për një mjedis të sigurt është parashikuar si një e drejtë themelore pothuajse në të gjithë regjimet politike të periudhës post pavarësisë së Shqipërisë. Por, problematikat në fushën e rendit dhe të sigurisë që shoqëruan zhvillimet pas vitin 1992, krijuan kushte për shfrytëzimin pa kriter të pasurive mjedisore për përfitime abuzive pasurore, me pasoja deri në degradim mjedisor në Republikën e Shqipërisë.

⁷¹ Neni 235 i Kodit Penal të RPSSH-së, "Ndotja e ambientit": Shkelja e dispozitave lidhur me mbrojtjen e tokës, të pasurive të natyrës, të ujërave dhe të ajrit nga prishja dhe ndotja, kur janë shkaktuar pasoja të rënda, dënohet: me qortim shoqëror ose me gjobë gjer në një mijë lekë, me riedukim nëpërmjet punës ose me heqje të lirisë gjer në dy vjet.

⁷² Neni 173 i Kodit Penal të RPSSH-së, "Prerja e paligjshme e pyjeve ose dëmtimi i tyre": Prerja e paligjshme e pyjeve ose dëmtimi i tyre, kur vepra nuk formon kundërvajtje administrative, dënohet: me gjobë gjer në një mijë lekë, me riedukim nëpërmjet punës ose me heqje të lirisë gjer në një vit.

⁷³ Neni 174 "Peshkimi i paligjshëm": Peshkimi në dete, liqene, lumenj ose rezervuarë me mjete dhe mënyra të ndaluara, dënohet: me qortim shoqëror, me gjobë gjer në një mijë lekë, me riedukim nëpërmjet punës ose me heqje të lirisë gjer në një vit. me gjobë gjer në pesëqind lejë, me riedukim nëpërmjet punës ose me heqje të lirisë gjer në një vit. Po kjo vepër, e kryer me dhunë, dënohet: me heqje të lirisë gjer në dy vjet.

1.2.8.1. Mjedisi në dokumentet kryesore strategjike të Republikës së Shqipërisë

Mbrojtja e mjedisit dhe ndikimi i faktorit mjedisor në sigurinë e vendit është parashikuar edhe në dokumentet kryesore strategjike të Republikës së Shqipërisë. Kështu, në konceptin e “Strategjisë së sigurisë kombëtare” të vitit 2004 është vlerësuar për herë të parë ndikimi i faktorit mjedisor në sigurinë e vendit. Ndotja e mjedisit u përcaktua jo vetëm si një rrezik global, por dhe një rrezik me tendencë në rritje për jetën e njerëzve dhe sigurinë e Republikës së Shqipërisë⁷⁴. Në të, është përcaktuar se mbrojtja dhe rigjenerimi i natyrës shqiptare do të sigurojnë një mjedis ekologjik e kushte të favorshme për jetesë për qytetarët dhe shoqërinë. Interesat kombëtare kërkojnë marrjen e masave për shfrytëzimin racional të burimeve të natyrës nëpërmjet zhvillimit të një strategjie të balancuar sektoriale për mbrojtjen e mjedisit natyror në interes të zhvillimit të qëndrueshëm të Shqipërisë.⁷⁵ Ndër objektivat kryesore të sigurisë në këtë strategji, u përcaktua edhe mbrojtja e mjedisit dhe e burimeve natyrore. Sipas saj, mjedisi dhe burimet natyrore janë elemente të pashtershme të gjenerimit të instrumenteve të sigurisë⁷⁶. Për këtë, mbrojtja e mjedisit dhe shfrytëzimi i qëndrueshëm i burimeve mjedisore, u përcaktua si përparësi strategjike e sigurisë së Republikës së Shqipërisë⁷⁷. Edhe në “Strategjinë e sigurisë kombëtare të Republikës së Shqipërisë” të vitit 2014 i është kushtuar një rëndësi e veçantë mbrojtjes së mjedisit. Për herë ta parë, në dokumentin më të rëndësishëm strategjik të shtetit shqiptar, flitet për degradimin mjedisor në Republikën e Shqipërisë si një dukuri shumë shqetësuese. Ky degradim shfaqet në forma të ndryshme si shtrirja kaotike e qendrave urbane, prerja masive e pyjeve, dëmtimi i tokave bujqësore, ndotja e lartë e baseneve hidrike dhe gërryerja e lumenjve. Këto dukuri kanë prodhuar pasoja të domethënëse në territor, peizazhin urban, në shëndetësi dhe në ekonominë e vendit⁷⁸. Në këtë dokument strategjik, degradimi mjedisor dhe fatkeqësitë natyrore; shkatërrimi i mjedisit, shpyllëzimi, ndotja e lumenjve dhe fatkeqësitë natyrore industriale apo të shkaktuara nga ndikimi i njeriut, janë evidentuar si rrezik i nivelit të parë për Republikën e Shqipërisë.

⁷⁴ Strategjia e Sigurisë Kombëtare e Republikës së Shqipërisë, miratuar më Ligjin Nr. Nr.9322, datë 25.11.2004, paragrafi 30.2. Strategjia rendit këto shkaqe të ndotjes mjedisore, si: industriale (të shkaktuara nga mbetjet e uzinave e mjeteve të transportit), teknologjike (të shkaktuara nga aksidentet teknologjike), biologjike, kimike (të shkaktuara nga shpërndarja e mbetjeve e materialeve toksike). Ato shkaktohen, gjithashtu, nga pakujdesitë e njerëzve, nga tregtimi i ushqimeve të pakontrolluara, etj.

⁷⁵ Strategjia e Sigurisë Kombëtare e Republikës së Shqipërisë, miratuar më Ligjin Nr. Nr.9322, datë 25.11.2004, paragrafi 13.

⁷⁶ Po aty, paragrafi 16/4.

⁷⁷ Po aty, paragrafi 55.

⁷⁸ Strategjia e Sigurisë Kombëtare e Republikës së Shqipërisë, miratuar më Ligjin Nr. Nr. 103/2014, f.15

Për këtë mbrojtja e mjedisit për brezat e ardhshëm, parandalimi i degradimit mjedisor dhe reduktimi i pasojave të ndryshimeve klimatike, duke menaxhuar me efektivitet basenet ujore, shtuar sipërfaqet pyjore, trajtuar në mënyrë të integruar mbetjet urbane, si dhe duke bashkëpunuar me shoqërinë civile për ndërgjegjësimin e opinionit publik për ruajtjen e mjedisit është përcaktuar si domosdoshmëri strategjike⁷⁹.

1.2.8.2. Mbrojtja e mjedisit dhe legjislacioni i tij, në periudhën 1992-2019

Legjislacioni mjedisor për këtë periudhë përfshin një shumëllojshmëri aktesh, duke përfshirë që nga normat juridike kushtetuese, ligjet organike, legjislacioni penal e deri në aktet nënligjore. Kështu që në fillim, në dispozitat kryesore kushtetuese të Republikës së Shqipërisë⁸⁰, mbrojtja e mjedisit u përcaktua si një nga detyrat kryesore të Këshillit të Ministrave⁸¹. Ndërsa në kushtetutën e parë të Republikës së Shqipërisë, të miratuar në vitin 1998, çështjet mjedisore u përfshinë në kuadrin e të drejtave kushtetuese të shtetasve shqiptarë. Në të u parashikua se “Kushdo ka të drejtë të informohet për gjendjen e mjedisit dhe për mbrojtjen e tij”⁸². Krijimi i “një mjedisi të shëndetshëm dhe ekologjikisht të përshtatshëm për brezat e sotëm dhe të ardhshëm” është përcaktuar në Kushtetutë si një objektiv social i shtetit shqiptar⁸³.

Më pas, për herë të parë, në vitin 1993 u miratua ligji “Për mbrojtjen e mjedisit”⁸⁴. Ndërmjet të tjerave, ligji synonte të përcaktonte dhe procedurat për dhënien e lejeve për personat juridikë e fizikë, kur ata do të merreshin me veprimtari ekonomike e sociale të cilat ndikojnë ose mund të ndikojnë ndaj mjedisit. Këtij ligji në vitin 1998 iu bënë dhe disa shtesa e ndryshime⁸⁵ të tjera të cilat konsistonin në përcaktimin e kategorive të mbetjeve të rrezikshme, pjesëmarrjen e publikut në mbrojtjen e mjedisit, disa kompetenca shtesë për Agjencinë Kombëtare të Mbrojtjes së Mjedisit, etj.

Më pas, në vitin 2002 u miratua një ligj tjetër për mbrojtjen e mjedisit⁸⁶. Qëllimi i këtij ligji ishte të rregullonte marrëdhëniet ndërmjet njeriut dhe mjedisit, të mbrojë përbërësit e mjedisit dhe proceset mjedisore, të sigurojë kushtet materiale për zhvillimin e qëndrueshëm, duke plotësuar kuadrin e nevojshëm për zbatimin e kërkesës kushtetuese

⁷⁹ Strategjia e Sigurisë Kombëtare e Republikës së Shqipërisë, miratuar më Ligjin Nr. Nr. 103/2014, f.21.

⁸⁰ Dispozitat Kryesore Kushtetuese të Republikës së Shqipërisë, miratuar me Ligjin Nr. 7491, datë 29.4.1991.

⁸¹ Po aty. Kreun e III “Organet e Larta të Administratës Shtetërore”, në nenin 36, paragrafi 10.

⁸² Kushtetuta e Republikës së Shqipërisë, neni 56. Miratuar me referendum më 22.11.1998. Miratuar me Ligjin nr.8417, datë 21.10.1998 të Kuvendit Popullor. Shpallur me Dekretin nr.2260, datë 28.11.1998 të Presidentit të Republikës së Shqipërisë.

⁸³ Po aty, neni 59/d.

⁸⁴ Ligji Nr.7664, datë 21.1.1993 “Per mbrojtjen e mjedisit”.

⁸⁵ Ligji Nr. Nr.8364, datë 2.7.1998 “Per disa shtesa dhe ndryshime ne ligjin nr.7664, date 21.1.1993 "Për mbrojtjen e mjedisit”.

⁸⁶ Ligji Nr. 8934, datë 5.9.2002 “Për mbrojtjen e mjedisit”.

për një mjedis ekologjikisht të pastër⁸⁷. Në vitin 2011, në kuadër edhe të proceseve integruese të vendit për në BE, u miratuan dy ligje të tjera që lidhen me mjedisin. Ligji i ri i miratuar, “Për mbrojtjen e mjedisit”⁸⁸, përcaktonte parimet, kërkesat, përgjegjësitë, rregullat dhe procedurat e përgjithshme për garantimin e mbrojtjes në një nivel të lartë të mjedisit në Republikën e Shqipërisë. Ky ligj kishte për qëllim “mbrojtjen e mjedisit në një nivel të lartë, ruajtjen dhe përmirësimin e tij, parandalimin dhe pakësimin e rreziqeve ndaj jetës e shëndetit të njeriut, sigurimin dhe përmirësimin e cilësisë së jetës, në dobi të brezave të sotëm dhe të ardhshëm, si dhe sigurimin e kushteve për zhvillimin e qëndrueshëm të vendit”⁸⁹.

Ndërsa ligji tjetër i miratuar “Për menaxhimin e integruar të mbetjeve” përcakton rregullat e përgjithshme për menaxhimin e integruar të mbetjeve, përfshirë parandalimin ose pakësimin e ndikimeve negative nga krijimi dhe menaxhimi i tyre, përmes pakësimit të përdorimit të burimeve dhe përmirësimit të efikasitetit të këtij përdorimi⁹⁰.

Mbrojtja e mjedisit ishte përcaktuar si detyrë që në fillim edhe për legjislacionin e ri penal të Republikës së Shqipërisë⁹¹. Në Kodin Penal të RSH, të miratuar në vitin 1995, u përfshinë si vepra penale në fushën e mjedisit ndotja e ajrit, transportimi i mbeturinave toksike, ndotja e ujërave, peshkimi i ndaluar, prerja e paligjshme e pyjeve, prerja e drurëve dekorativ dhe frutorë si dhe shkelja e karantinës së bimëve dhe kafshëve. Më pas, në vitin 2008 u shtuan dhe dy vepra të tjera penale: shkatërrimi me zjarr i pyjeve dhe i mjedisit pyjor si dhe shkatërrimi nga pakujdesia me zjarr i pyjeve dhe i mjedisit pyjor⁹².

Duke filluar nga viti 2014, nga Policia e Shtetit filloi një punë më e organizuar ndaj këtyre veprave penale. Për këtë periudhë gjejmë të dhëna me të plota statistikore për veprat penale në fushën e mjedisit. Gjithashtu, me qëllim të rritjes së efikasitetit të luftës kundër krimeve mjedisore, në vitin 2019 u bënë ndryshime ligjore në kodin penal, duke i zgjeruar e shtruar disa vepra të reja penale në fushën e mjedisit si dhe duke ashpërsuar sanksionet e tyre⁹³. Këto ndryshime janë bërë dhe në kuadër të përafrimit me legjislacionin e BE-së në këtë fushë⁹⁴.

⁸⁷ Po aty.

⁸⁸ Ligji Nr.10 431, datë 9.6.2011 “Për mbrojtjen e mjedisit”.

⁸⁹ Po aty. Neni 1.

⁹⁰ Ligji Nr. Nr. 10 463, datë 22.9. 2011 “Për menaxhimin e integruar të mbetjeve”

⁹¹ Kodi Penal i Republikës së Shqipërisë. Neni 1/b.

⁹² Shtuar me ligjin nr. 10 023, datë 27.11.2008.

⁹³ Ndryshuar me Ligjin Nr. 44/2019 “Për disa shtesa dhe ndryshime në Ligjin nr. 7895, datë 27.1.1995, “Kodi Penal i Republikës së Shqipërisë”, të ndryshuar”.

⁹⁴ Ky ligj është përafruar pjesërisht me Direktivën 2008/99/KE të Parlamentit Europian dhe të Këshillit, datë 19 nëntor 2008 “Për mbrojtjen e mjedisit përmes legjislacionit penal”, numri CELEX 32008L0099, Fletorja Zyrtare e Bashkimit Europian, Seria L, Nr. 328, datë 6.12.2008, faqe 28-37.

Në përfundim, mund të nxjerrim përfundimin se, pavarësisht legjislacionit të miratuar për mbrojtjen e mjedisit, problematikat në fushën e rendit dhe të sigurisë që shoqëruan zhvillimet pas vitin 1992, krijuan kushte për përfitime abuzive pasurore në dëm të shfrytëzimit pa kriter të pasurive mjedisore, duke bërë që degradimi mjedisor të kthehet në një rrezik real për sigurinë kombëtare të Republikës së Shqipërisë.

7.3. Tipologjia e krimeve mjedisore

Për kategorizimin e krimeve mjedisore përdorin kriteret të ndryshme. Kështu ato mund të kategorizohen sipas llojit të mjedisit të prekur, duke i parashikuar si krime që lidhen me ndotjen e ajrit, të ujit apo të tokës, etj. Edhe në kodin tonë penal është përdorur pjesërisht ky kriter. Kështu, në nenin 201 të kodit penal është parashikuar si vepër penale “Ndotja e ajrit” ndërsa, në nenin 203, është penalizuar “Ndotja e ujërave”. Por kategorizimi i krimeve mjedisore mund të bëhet edhe sipas llojit të ndotësit të përfshirë, si për shembull të mbeturinave elektronike, vajrave, azbestit, etj. Në kodin tonë penal sipas këtij kategorizimi mund të veçojmë nenin 202 të titulluar “Transportimi i mbeturinave toksike”. Ato gjithashtu mund të klasifikohen duke u nisur edhe nga metodat e përdorura për kryerjen e tyre. Kështu, në kodin tonë penal sipas këtij kategorizimi mund të veçojmë parashikimet në nenet 204 “Peshkimi i ndaluar”, 205 “Prerja e paligjshme e pyjeve”; neni 206 “Prerja e drurëve dekorativë e frutorë”; neni 206 “Shkatërrimi me zjarr i pyjeve”; neni 206/1 “Shkatërrimi nga pakujdesia me zjarr e pyjeve” apo dhe neni 207 “Shkelja e karantinës së kafshëve”. Ndërsa, nisur nga gjeografia e shtrirjes krimet mjedisore mund t’i klasifikojmë si krime mjedisore të brendshme, kur ndodhin brenda kufijve shtetëror si dhe krime mjedisore ndërkufitare, por dhe kufikaluese⁹⁵.

Në “Kodin penal të Republikës së Shqipërisë” tipologjia e krimeve mjedisore në Shqipëri, deri në ndryshimet ligjore të korrikut të vitit 2019, ka përfshirë 9 vepra penale të cilat sipas neneve përkatëse janë si më poshtë: neni 201, “Ndotja e ajrit”; neni 202, “Transportimi mbeturinave toksike”; neni 203, “Ndotja e ujërave”; neni 204, “Peshkimi i ndaluar”; neni 205, “Prerja e paligjshme e pyjeve”; neni 206, “Prerja e drurëve dekorativë dhe frutore”; neni 206/a, “Shkatërrimi me zjarr i pyjeve”; neni 206/b, “Shkatërrimi nga pakujdesia me zjarr i pyjeve”; neni 207, “Shkelja e karantinës së bimëve dhe kafshëve”.

Siç e theksuam dhe më lart, në korrik të vitit 2019, në kuadër të ashpërsimit të luftës kundër krimit mjedisor dhe të përafrimit më legjislacionin e BE-së në këtë fushë u bënë

⁹⁵ Carole Gibbs and Rachel Boratto: Environmental Crime. Printed from the Oxford Research Encyclopedia, Criminology and Criminal Justice (oxfordre.com/criminology). (c) Oxford University Press USA, 2019. Faqe 10.

disa ndryshime ligjore në veprat penale në fushën e mjedisit, duke i zgjeruar dhe shtruar disa vepra të reja penale si dhe duke ashpërsuar sanksionet ⁹⁶.

Konkretisht, neni 201 ndryshoi në “Ndotja e ajrit, ujit dhe tokës”. Pas tij u shtuan si vepra të reja penale neni 201/a “Menaxhimi i mbetjeve”; neni 201/b “Transportimi i mbetjeve”; neni 201/c “Aktivitetet e rrezikshme”; neni 201/ç “Materialet bërthamore dhe substancat radioaktive të rrezikshme”. Ndërsa neni 202 ndryshoi në “Dëmtimi i specieve të mbrojtura të florës dhe faunës së egër”. Pas tij u shtua neni 202/a “Tregtimi i specieve të mbrojtura të florës dhe faunës së egër”, Neni 202/b “Dëmtimi i habitateve në zonat e mbrojtura mjedisore”. Edhe neni 203 u ndryshua në “Substancat ozonholluese”.

Gjithashtu pas nenit 207 u shtuan si vepra të reja penale neni 207/a “Braktisja e kafshës së shoqërimit”, Neni 207/b “Vrasja me dashje e kafshës së shoqërimit”, Neni 207/c “Keqtrajtimi i kafshës” dhe Neni 207/ç “Ndeshjet ndërmjet kafshëve”.

7.4. Profilizimi i autorëve të veprave penale mjedisore

Profili i subjekteve të krimit mjedisor është i ndryshëm. Profilizimi i subjekteve të këtyre veprave penale merr rëndësi pasi mundëson zhvillimin e strategjive të përshtatshme për parandalimin e tyre. Studiues të kësaj fushe kanë bërë një profilizim të autorëve të krimeve mjedisore duke u nisur nga këndvështrime të ndryshme. Kështu, studiuesit Yingyi Situ dhe David Emmons autorët e këtyre veprave penale i klasifikojnë në pesë kategori dhe konkretisht në autorë individë dhe në grupe, autorë të lidhur në biznese, qeveritë e korporatat shtetërore ⁹⁷.

Autorët individë i kryejnë këto vepra penale kryesisht për përfitime ekonomike. Ndërsa, kur dy ose më shumë individë së bashku kryejnë një krim mjedisor, ata konsiderohen shkelës (autorë) në grup të krimeve mjedisore. Më tej këta mund ta kryejnë këtë vepër penale në një bashkëpunim të thjeshtë ose në kuadër të krimit të organizuar (organizatë apo grup të strukturuar kriminal).

Edhe krimet mjedisore të lidhura me bizneset mund të ndahen në disa nënkategori, duke përfshirë këtu ato të lidhura me individë të punësuar, biznesin e vogël apo edhe ato të kryera nga korporatat e mëdha. Në shumë raste kryerja e këtyre krimeve më tepër është interes i grup punonjësve për fitime se sa në e tërësi e organizatës punuese. Këtu, mund të përmendim rastet kur punonjës apo grup punonjës të punësuar në

⁹⁶ Ndryshuar me Ligjin Nr. 44/2019 “Për disa shtesa dhe ndryshime në Ligjin nr. 7895, datë 27.1.1995, “Kodi Penal i Republikës së Shqipërisë”, të ndryshuar”.

⁹⁷ Yingyi Situ dhe David Emmons. Environmental crime: The criminal justice system’s role in protecting the environment, Sage Publications, Inc, International Educational and Professional Publisher, Thousand Oaks, California 91320.

biznese të vogla apo të mëdha kryejnë krime mjedisore duke keqadministruar mbetjet e proceseve të punës të bizneseve, me apo pa dijeninë e pronarëve të tyre .

Ndërsa termi krim mjedisor qeveritar mund të duket pak sa i çuditshëm duke pasur parasysh se qeveritë, supozohet, se mbrojnë dhe zbatojnë ligjin mjedisor. Megjithatë ka raste kur organizatat qeveritare “nuk respektojnë, ose nuk zbatojnë ligjin, duke shkaktuar

kështu një dëm mjedisor”.⁹⁸ Raste të tilla mund të përmendim për shembull kur impiantet e trajtimit të mbeturinave të administruara prej strukturave të pushtetit vendor hedhin në mënyrë të paligjshme ujërat e zeza të patrajtuara në liqene dhe lumenj, apo çlirimi prej tyre i gazrave apo ndotësve të tjerë të ajrit, etj.

Edhe krimi i korporatave shtetërore ngjason me nocionin e krimeve mjedisore qeveritare, por këtu vihet theksi në lidhjen unike midis qeverive dhe sektorit të korporatave në shkaktimin e dëmit mjedisor. Krimet e korporatave shtetërore përcaktohen si veprime të paligjshme që vijnë nga një ndërveprim i fortë e i ndërsjellë midis politikave ekonomike shtetërore dhe praktikave të prodhimit të korporatave të mëdha në dëm të standardeve ndërkombëtare në mbrojtjen e mjedisit. Në këtë rast, kjo aleancë kriminale mes qeverive dhe korporatave të mëdha është e mbrojtur nga legjislacioni i brendshëm. Ky lloj krimi mund të kufizohet vetëm nga ligji ndërkombëtar nëpërmjet nënshkrimit të konventave. Por edhe kjo paraqet vështirësi në vetvete pasi duhet që qeveria në aleancë kriminale me korporatat të jetë nënshkruese e kësaj konvente.

8. Siguria mjedisore, pjesë e rëndësishme e sigurisë kombëtare

Pasiguria në vetvete nënkupton një gjendje në të cilën vlerat që mbrohen janë të rrezikuara, nuk janë të sigurta. Ndërsa siguria, si koncept, mund të aplikohet për gjëra dhe objekte referuese të vlerësuar nga ana jonë si të domosdoshme dhe që janë jashtë çdo rreziku apo të papriture. Në dekadat e fundit si objekt referues i sigurisë është parë dhe mjedisi me elementët e tij si ujin, tokën, ajrin etj. Këto janë pranuar si vlera të shoqërisë që duhen mbrojtur e siguruar pasi ndikojnë në cilësinë e jetës së komuniteteve njerëzore. Në këtë rast, kur objekt referimi i sigurisë është mjedisi në tërësi apo elementët e tij përbërës kemi të bëmë me sigurinë mjedisore. Për këtë ndryshimet mjedisore si dhe rreziqet e kërcënimit ndaj tij vlerësohen si rreziqe e kërcënime ndaj sigurisë mjedisore. Siguria mjedisore, apo dhe ambientale siç dhe përmendet shpesh,

⁹⁸ Carole Gibbs and Rachel Boratto: Environmental Crime. Printed from the Oxford Research Encyclopedia, Criminology and Criminal Justice (oxfordre.com/criminology). (c) Oxford University Press USA, 2019. Faqe 14.

është një koncept relativisht i ri, është një zgjerim i konceptit jo tradicional të sigurisë dhe është akoma i papërkufizuar e i pranuar ndërkombëtarisht.

Siguria ambientale u bë objekt i rëndësishëm i studimeve të sigurisë për shkak zhvillimeve në çështjet mjedisore që në vitet 1960-të. Në këtë kohë evidentohet rritja e ndërgjegjshmërisë ambientale në vendet në zhvillim dhe filluan të kristalizohen lëvizjet ambientale. Midis tyre mund të veçojmë publikimin në vitin 1962 të librit gjerësisht të lexuar të Rachel Carson, "Pranvera e heshtur", e cila shpjegonte ndikimet e pesticideve DDT mbi kafshët dhe zinxhirin ushqimor. Carson ishte midis të parëve, ndër shumë njerëz, që përdorën median e printuar dhe atë elektronike për të krijuar dhe mbështetur rritjen e ndërgjegjshmërisë mbi çështjet mjedisore. Ndër të tjerët në këtë lëvizje përfshihen personalitete të shquara si David Attenborough, Jacques Cousteau dhe David Suzuki⁹⁹. Këto publikime si dhe veprimtaria intensive e mbi 100 mijë organizatave që ushtronin aktivitet në këtë fushë bëri që çështjet mjedisore të konceptoheshin si çështje sigurie. Kjo nxiti miratimin, më pas, të dhjetëra konventave ndërkombëtare në mbrojtje të mjedisit. Më vonë, në vitin 1983, një nga studiuesit e çështjeve të sigurisë, Richard Ullman, publikoi në "International Security" artikullin "Redefining Security"¹⁰⁰, në të cilin çështjet e sigurisë mjedisore i trajtoi si çështje të sigurisë kombëtare. Sipas tij është rrezik për sigurinë kombëtare gjithçka që mund të degradojë me shpejtësi cilësinë e jetës së banorëve të një shteti, ose që ngushton zgjedhjet në dispozicion të njerëzve dhe të organizatave brenda shtetit¹⁰¹. Një autor tjetër Norman Myers, në artikullin e tij "The environmental dimension to security issues" publikuar në vitin 1986, thekson se varfërimi i mjedisit është një shkak kryesor për tensionin dhe armiqësitë midis kombeve. Për këtë ai këmbëngul që vlerësimi i koncepteve të sigurisë duhet të përfshijë dhe një masë të stabilitetit mjedisor bazuar në burime. Sipas tij "nëse shturen themelet mjedisore të një kombi, ekonomia e tij do pësojë rënie të vazhdueshme, struktura sociale do të shkatërrohet dhe struktura e tij politike do të destabilizohet. Produkti ka shumë gjasa të jetë konflikti, qoftë ai në formën e trazirave dhe kryengritjeve brenda kombit, apo në formën e tensioneve ose akteve armiqësore ndaj kombeve të tjerë"¹⁰². Për këtë, siguria e vërtetë nuk mund të arrihet duke ngritur armë (mbrojtje në një kuptim të ngushtë), por vetëm duke siguruar kushte themelore për zgjidhjen e problemeve joushtarake që i kërcënojnë ato. Mbijetesa jonë varet jo vetëm nga ekuilibri ushtarak, por nga bashkëpunimi global për të siguruar një mjedis të qëndrueshëm biologjik¹⁰³.

⁹⁹ Jon Barneet "Siguria mjedisore". Publikuar në Studimet Bashkëkohore të Sigurisë. Përgatitur nga Alan Collins. Botimet UET, F.235.

¹⁰⁰ Richard H. Ullman, *International Security*, Vol. 8, No. 1 (Summer, 1983), pp. 129-153.

¹⁰¹ Po aty.

¹⁰² Norman Myers The environmental dimension to security issues. *Environmentalist*. December 1986, Volume 6, Issue 4, pp 251.

¹⁰³ Po aty.

Sot, çështjet mjedisore, shkaqet e rreziqeve mjedisore dhe pasojat e tyre nuk mund të jenë vetëm çështje e një kombi apo e kufizuar brenda kufijve shtetërorë të një vendi. Ashtu si fenomenet ekstreme të natyrës (tërmetet, përmytjet), edhe katastrofat ekologjike nuk e njohin kufijtë kombëtarë. Për këtë vendet fqinjë, të një rajoni apo dhe me gjerë, me të njëjta probleme mjedisore, e kanë të pamundur të garantojnë sigurinë mjedisore pa bashkëpunuar midis tyre e më gjerë.

Është provuar se ndryshimet ambientale mund të përbëjnë rrezik për sigurinë kombëtare e njerëzore. Gjithashtu, pabarazia në resurse apo rrezikimi i tyre mund të gjenerojë konflikte të dhunshme dhe luftë të armatosur. Njihet në histori rasti i dinastisë shqiptare të Egjiptit për të marrë nën kontroll territoret në dy anët e lumit Nil që nga burimet e tij, pasi uji ishte vetë jeta e Egjiptit.

Jon Barnett në shkrimin e tij “Siguria mjedisore” trajton gjashtë qasje kryesore ndaj sigurisë ambientale¹⁰⁴ si pjesë e rëndësishme e sigurisë kombëtare, të cilat janë: Së pari, siguria ambientale mund të shihet si diçka që ka të bëjë me pasojat mjedisore të aktiviteteve njerëzore. Kjo njihet shpesh dhe “siguri ekologjike”. Kërcënimi kryesor, në këtë rast, ndaj integritetit ekologjik, është aktiviteti njerëzor dhe proceset që duhen konceptuar brenda sigurisë, të cilat janë proceset e ekosistemeve dhe ato ekologjike. Sipas kësaj qasjeje, njerëzit sigurohen vetëm kur ata bëhen (dhe janë) pjesë e ambientit. Si qasje të dytë ndaj sigurisë ambientale, Barnett trajton rastin kur siguria ambientale mund të fokusohet në konceptin e zakonshëm të sigurisë. Shkaqet dhe pasojat e disa problemeve mjedisore nuk kufizohen brenda kufijve të shtet-kombeve. Disa probleme, si hollimi i shtresës së ozonit dhe ndryshimet klimaterike, kanë natyrë tepër globale, sepse ato shkaktohen nga lëshimi i gazrave në atmosferë nga shumë vende, e rrjedhimisht prekin shumë vende. Kjo do të thotë që grupe vendesh me probleme të ngjashme mjedisore nuk mund të arrijnë dot sigurinë ambientale lehtësisht dhe në mënyrë njëanshme. Kështu, interesat e tyre të përbashkëta kombëtare kërkojnë veprimtari kolektive.

Si qasje të tretë ndaj sigurisë ambientale, Barnett trajton rastin kur kuptimi mbi sigurinë ambientale fokusohet në lidhjet midis ndryshimeve ambientale dhe konfliktit të dhunshëm. Kjo bazohet në lidhje të qarta midis degradimit ambiental dhe dhunës. Në këtë rast resurset mund të përbëjnë qëllime ose mjete strategjike dhe se pabarazitë në resurse mund të shndërrohen në burim konflikti dhe luftëra. Në këta rast etniteti që duhet siguruar nga lufta është shteti-komb¹⁰⁵.

Si qasje të katërt ndaj sigurisë ambientale, Barnett trajton rastin kur kuptimi mbi sigurinë ambientale fokusohet në lidhjen midis ndryshimeve mjedisore dhe sigurisë

¹⁰⁴ Jon Barneet “Siguria mjedisore”. Publikuar në Studimet Bashkëkohore të Sigurisë. Përgatitur nga Alan Collins. Botimet UET, f. 243.

¹⁰⁵ Po aty. Faqe 244.

kombëtare. Siguria kombëtare mund të dobësohet edhe kur ndryshimet mjedisore shkaktohen nga mënyra më pak të dhunshme. Ndryshimi ambiental mund të dobësojë bazën ekonomike që përcakton kapacitetin ushtarak, ndikuese kjo në sigurinë kombëtare të një vendi. Ato dobësojnë sektorët kyç si bujqësia, pylltaria, peshkimi dhe minierat, si dhe shërbime që varen prej mjedisit, si turizmi, duke dobësuar kështu bazën ekonomike të një vendi¹⁰⁶.

Si qasje të pestë ndaj sigurisë ambientale, Barnett trajton rastin kur kuptimi mbi sigurinë ambientale fokusohet në lidhjen midis ushtrisë si një nga institucionet kryesore të sigurisë dhe mjedisit. Synimi i ushtrive është të fitojnë luftën, pavarësisht pasojave të saj shkatërruese e ndikimit të saj në mjedis. Në këtë rast ushtria është edhe një nga institucionet kryesore të sigurisë kombëtare, por që veprimet e saj luftarake mund të kenë pasoja katastrofike më mjedis. Si shembull mund të përmendim përdorimin e armëve bërthamore në Japoni, municioni i pasur me uranium në Kuvajt dhe Kosovë, djegia e puseve të naftës në Kuvajt, etj.¹⁰⁷.

Si qasje të gjashtë ndaj sigurisë ambientale, Barnett trajton rastin kur kuptimi mbi sigurinë ambientale fokusohet në lidhjen midis sigurisë ambientale e sigurisë njerëzore. Mjedi është një prej shtatë sektorëve të identifikuar në vitin 1994 në përkufizimin për sigurinë njerëzore të "Programit të zhvillimit të Kombeve të Bashkuara"¹⁰⁸. Kështu, ndryshimi mjedisor është identifikuar si çështje e sigurisë njerëzore dhe, mënyra se si ndryshimi mjedisor ndikon në mirëqenien e individëve dhe komuniteteve, tashmë është shumë e qartë. Ndryshimet mjedisore, ndotësit e ujit dhe të atmosferës etj kanë ndikim në sigurinë e përdorimit nga individët të burimeve natyrore dhe të shërbimeve¹⁰⁹.

Në përfundim, mund të themi se siguria mjedisore, është një koncept relativisht i ri, një zgjerim i konceptit jotradicional të sigurisë dhe i papërkufizuar akoma, pjesë e rëndësishme e sigurisë kombëtare.

9. Analizimin dhe vlerësim i krimit mjedisor në vendin tonë bazuar në treguesit objektivë, veprat penale të evidentuara e zbuluara nga policia, të hetuara nga prokuroria dhe të gjykuara nga gjykata

Në vijim, do të studiojmë e do të analizojmë krimin dhe sigurinë mjedisore në Shqipëri, duke marrë për bazë treguesit objektivë dhe rezultatet në luftën ndaj këtij fenomeni, sipas të dhënave të administruara nga strukturat e policisë dhe prokurorisë për periudhën 2014-2018.

¹⁰⁶ Po aty. Faqe 246.

¹⁰⁷ Po aty. Faqe 248.

¹⁰⁸ Sektorët e tjerë të përcaktuar janë ai ekonomik, i ushqimit, i shëndetësisë, individual, komunitar dhe politik

¹⁰⁹ Po aty. Faqe 251-252.

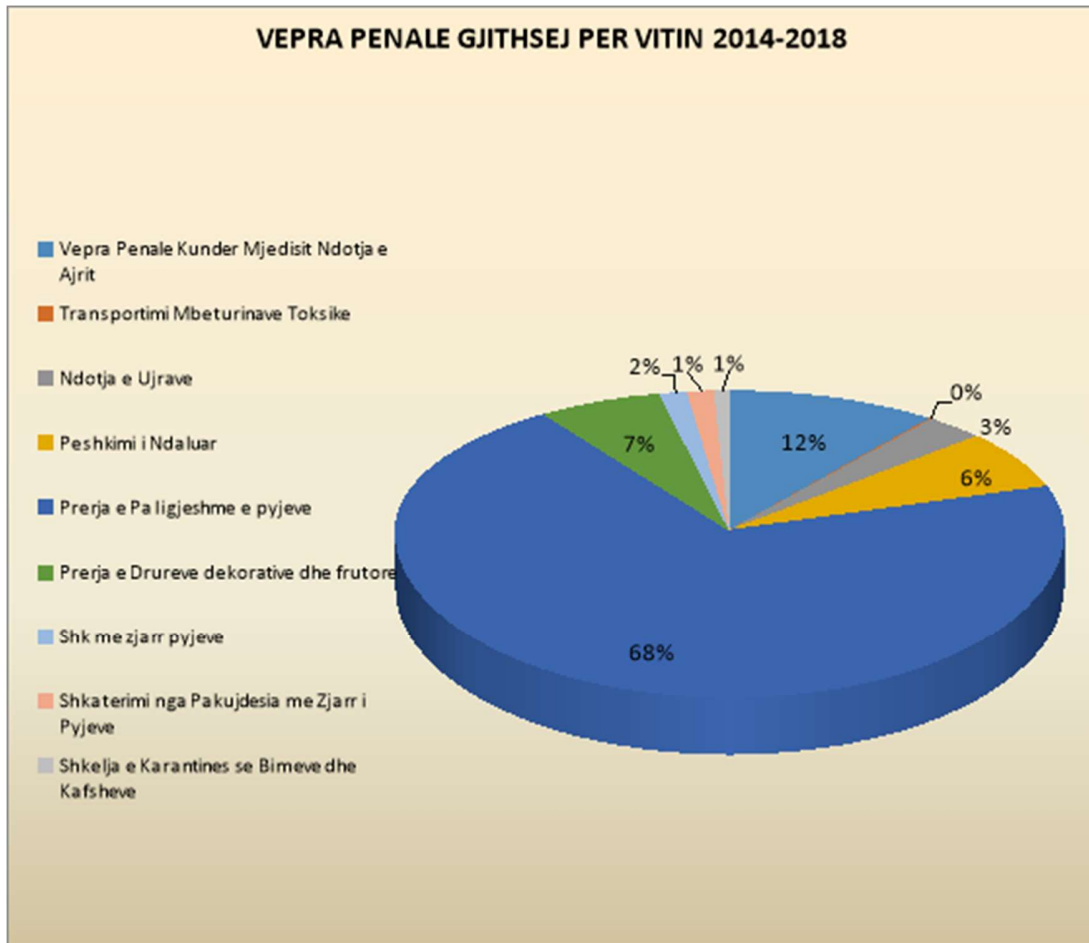
3.1. Analizimi dhe vlerësimi i krimit mjedisor në vendin tonë, bazuar në treguesit e veprave penale të evidentuara e zbuluara nga policia dhe masat e marra ndaj autorëve të tyre

3.1.1. Analiza e dinamikës së veprave penale mjedisore, për periudhën 2014-2018

Në funksion të këtij studimi, kemi arritur të sigurojmë të dhëna më të plota për krimet në fushën e mjedisit vetëm për periudhën 2014-2018, kur nga Policia e Shtetit filloi dhe një punë më e organizuar ndaj këtyre veprave penale.

Dinamika e veprave penale në fushën e mjedisit për vitet 2014-2018 në paraqitje tabelore e grafike janë si më poshtë:

Vepra penale	2014	2015	2016	2017	2018	Ndodhur 2014-2018	Zbuluar 2014- 2018
Ndotja e Ajrit	29	27	20	33	95	204	190
Transportimi Mbeturinave Toksike	1	1	0	0	0	2	2
Ndotja e Ujërave	4	10	7	13	17	51	38
Peshkimi i Ndaluar	29	24	21	19	13	106	100
Prerja e paligjshme e pyjeve	268	319	183	219	214	1203	1171
Prerja e drurëve dekorativë dhe frutorë	24	27	16	26	25	118	110
Shk. me zjarr pyjeve	2	5	4	14	3	28	8
Shkatërrimi nga Pakujdesia me Zjarr i Pyjeve	3	4	0	10	10	27	21
Shkelja e Karantinës së Bimëve dhe Kafshëve	6	0	4	0	5	15	14
GJITHSEJ SIPAS VITIT	366	417	255	334	382	1754	1654

Nga analiza e të dhënave të mësipërme, të dinamikës së krimeve në fushën mjedisore për periudhën 2014-2018, gjejmë se janë evidentuar gjithsej 1754 vepra penale dhe janë zbuluar 1654 ose 94.2% e tyre. Nga këto, sipas veprave penale:

- Ndotja e ambientit është evidentuar në 204 raste dhe zbuluar 190 raste ose 93.1% e tyre. Kjo vepër penale përbën 12% të totalit të veprave penale në fushën e mjedisit.
- Transportimi i mbeturinave toksike është evidentuar vetëm në 2 raste, të dy të zbuluara. Kjo vepër penale përbën 0.11% të totalit të veprave penale në këtë fushë.
- Ndotja e ujërave është evidentuar në 51 raste dhe zbuluar 38 ose 74.5%. Kjo vepër penale përbën 2.9% të totalit të veprave penale në këtë fushë.
- Peshkimi i ndaluar është evidentuar në 106 raste dhe zbuluar 100 prej tyre. Kjo vepër penale përbën 6.04% të totalit të veprave penale në fushën e mjedisit.
- Prerja e paligjshme e pyjeve është evidentuar në 1203 raste dhe zbuluar 1171 prej tyre. Kjo vepër penale përbën 68% të totalit të veprave penale në këtë fushë.

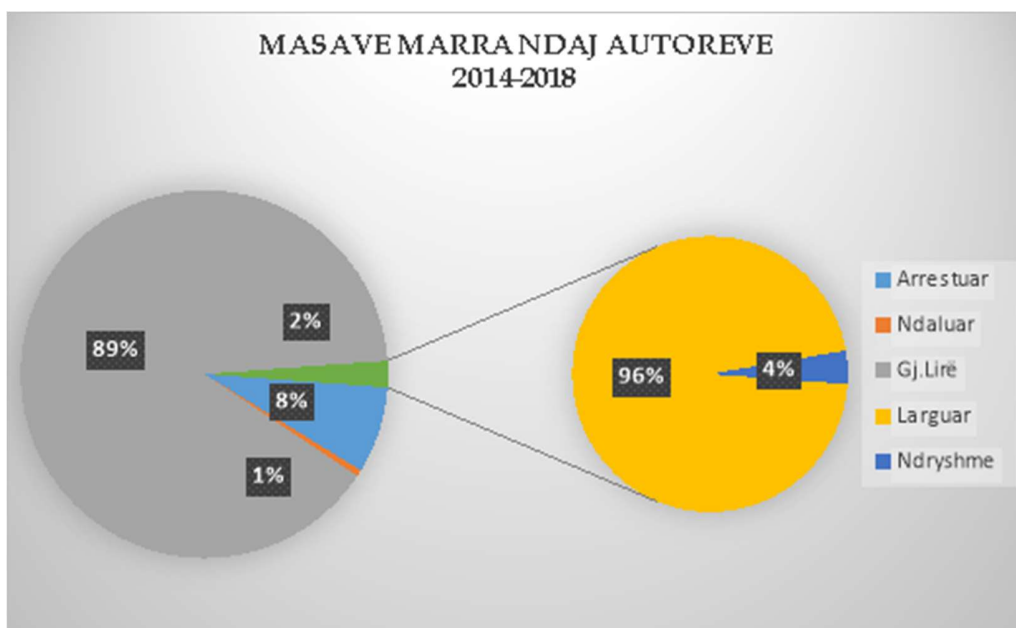
- Prerja e drurëve dekorativë dhe frutorë është evidentuar në 118 raste dhe zbuluar 110 raste ose 93.2% e tyre. Kjo vepër penale përbën 7% të totalit të veprave penale në këtë fushë.
- Shkatërrimi me zjarr i pyjeve është evidentuar në 28 raste dhe zbuluar 8 ose 28.5% e tyre. Kjo vepër penale përbën 1.59% të totalit të veprave penale në këtë fushë.
- Shkatërrimi nga pakujdesia me zjarr i pyjeve është evidentuar në 27 raste dhe zbuluar në 21 raste ose 77.7% e tyre. Kjo vepër penale përbën 1.52% të totalit të veprave penale në këtë fushë.
- Shkelja e karantinës së bimëve dhe kafshëve është evidentuar në 15 raste dhe zbuluar në 14 raste ose 93.3% e tyre. Kjo vepër penale përbën 0.85% të totalit të veprave penale në këtë fushë.

Nga studimi i gjetjeve të mësipërme, mund të nxjerrim përfundimin se prerja e paligjshme e pyjeve është forma më e përhapur e krimeve në fushën e mjedisit, duke zënë 68% të totalit të veprave penale në këtë fushë. Ndërsa, në rend zbritës, vjen ndotja e ajrit (12%); prerja e drurëve dekorativë frutorë (7%); peshkimi i ndaluar (6.04%) dhe ndotja e ujërave (2.9%). Ndërkohë, transportimi i mbeturinave toksike është vepra penale më pak e evidentuar, vetëm në 2 raste.

3.1.2. Analiza e masave të marra ndaj autorëve të veprave penale mjedisore.

Ndërsa, masat e marra ndaj autorëve të veprave penale sipas veprave penale mjedisore në paraqitje tabelore dhe grafike janë si më poshtë:

Neni	VEPRA PENALE SIPAS TENDENCAVE	MASAT E MARRA 2014-2018					GJITHSEJ AUTORE
		Arrestuar	Ndaluar	Gj. Lirë	Larguar	Ndryshime	
201	Vepra Penale Kundër Mjedisit Ndotja e Ajrit	32	1	434	4	0	471
202	Transportimi Mbeturinave Toksike	0	0	0	1	0	1
203	Ndotja e Ujërave	5	0	34	1	0	40
204	Peshkimi i Ndaluar	13	1	135	6	1	156
205	Prerja e paligjshme e pyjeve	102	7	1190	33	1	1333
206	Prerja e Drurëve dekorativë dhe frutorë	3	0	125	3	0	131
206/a	Shk me zjarr pyjeve	5	1	3	1	0	10
206/b	Shkatërrimi nga Pakujdesia me Zjarr i Pyjeve	3	2	16	0	0	21
207	Shkelja e Karantinës së Bimëve dhe Kafshëve	3	0	15	0	0	18
	GJITHSEJ SIPAS MASAVE TE MARRA	166	12	1952	49	2	2181

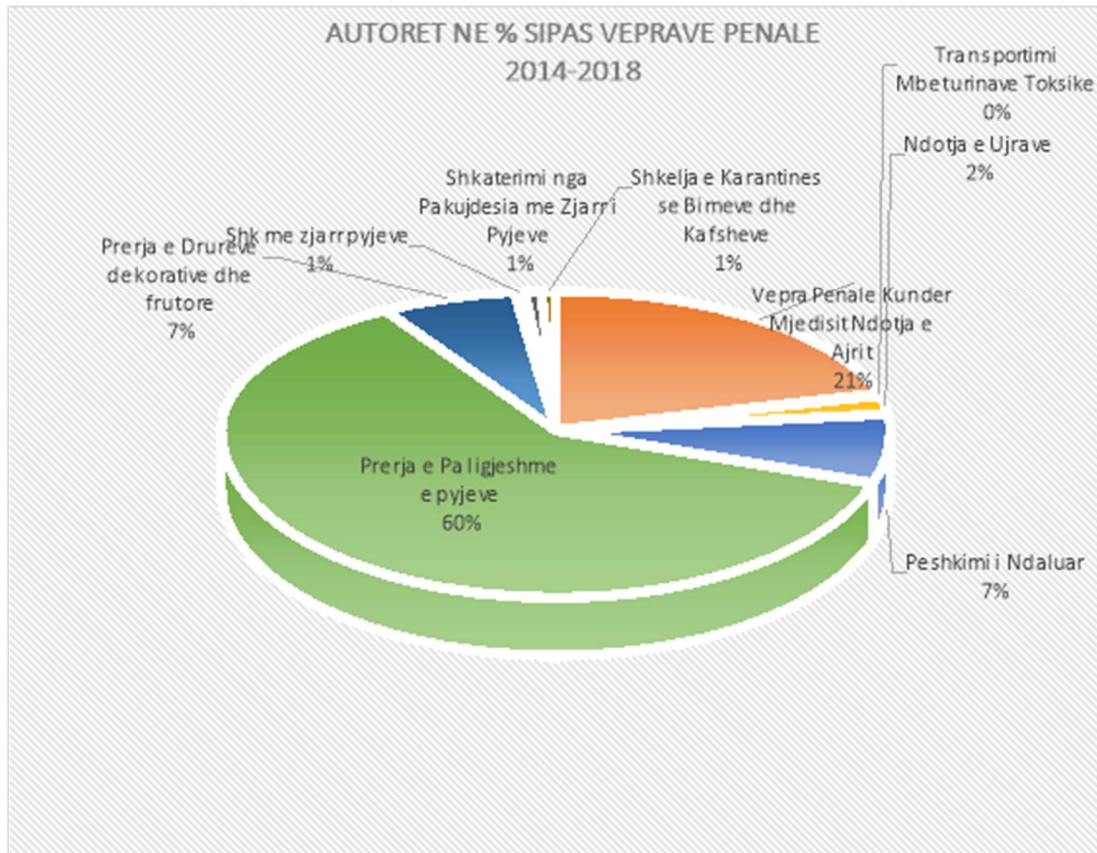
Nga analiza e të dhënave të mësipërme, lidhur me masat e marra ndaj autorëve të veprave penale sipas veprave penale mjedisore për periudhën 2014-2018, gjejmë se janë identifikuar gjithsej 2181 autorë. Nga këta:

- janë arrestuar gjithsej 166 autorë ose 7.61% e totalit të autorëve të identifikuar.
- janë ndaluar 12 autorë ose 0.55% e autorëve;
- janë ndjekur në gjendje të lirë 1952 autorë të dyshuar ose 89.5% e autorëve;
- janë larguar gjithsej 49 autorë ose 2.24% e totalit të autorëve;
- kanë masa të tjera gjithsej 2 autorë.

Nga studimi i gjetjeve të mësipërme mund të nxjerrim përfundimin se, në pesë vite (2014-2019) për krimet mjedisore janë arrestuar e ndaluar vetëm 178 autorë ose rreth 8% e totalit të autorëve. Pjesa më e madhe e autorëve (89.5%) janë ndjekur në gjendje të lirë. Nisur nga kjo mund të nxjerrim përfundimin se gjithashtu, masat e marra ndaj autorëve të këtyre veprave penale, nuk kanë mbështetur luftën kundër veprave penale në fushën e mjedisit.

3.1.3. Analizë e autorëve të ndarë sipas veprave penale mjedisore

Ndërsa autorët, të ndarë sipas veprave penale në fushën e mjedisit, në paraqitje grafike janë si më poshtë:

Nëse studimi i të dhënave të mësipërme gjejmë se:

- Për veprën penale “Ndotja e ajrit” janë dënuar gjithsej 468 autorë ose 21.45% e totalit të autorëve.
- Për veprën penale “Transportimi Mbeturinave toksike” janë dënuar gjithsej 4 autorë ose 0.18% e totalit të autorëve.
- Për veprën penale “Ndotja e ujërave” janë dënuar gjithsej 40 autorë ose 1.83% e totalit të autorëve.
- Për veprën penale “Peshkimi i ndaluar” janë dënuar gjithsej 145 autorë ose 6.64% e totalit të autorëve.
- Për veprën penale “Prerja e paligjshme e pyjeve” janë dënuar gjithsej 1309 autorë ose 60. % e totalit të autorëve.
- Për veprën penale “Prerja e drurëve dekorativë dhe frutorë” janë dënuar gjithsej 163 autorë ose 7.47% e totalit të autorëve.
- Për veprën penale “Shkatërrim me zjarr të pyjeve” janë dënuar gjithsej 13 autorë ose 0.59% e totalit të autorëve.
- Për veprën penale “Shkatërrimi nga pakujdesia me zjarr i pyjeve” janë dënuar gjithsej 21 autorë ose 0.96% e totalit të autorëve.

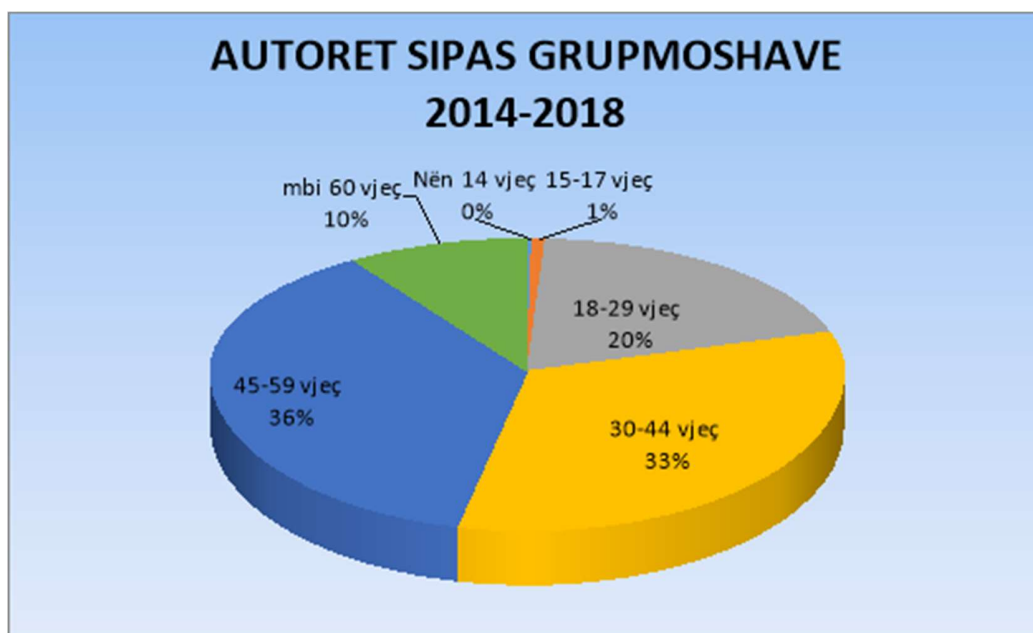
- Për veprën penale “Shkelja e karantinës së bimëve dhe kafshëve” janë dënuar gjithsej 18 autorë ose 0.82% e totalit të autorëve.

Nga analiza e gjetjeve të mësipërme, lidhur ndarjen e autorëve sipas veprave penale, mund të nxjerrim përfundimin se numri më i madhe i autorëve me rend zbritës sipas veprave penale është për veprën penale “Prerja e paligjshme e pyjeve” (60% e totalit të autorëve), “Ndotja e ajrit” (21.45%), “Prerja e drurëve dekorativë dhe frutorë” (7.47%), “Peshkimi i ndaluar” (6.64%), dhe “Ndotja e ujërave” (1.83%). Numri më i vogël i autorëve (0.18%) është dënuar për “Transportimi mbeturinave toksike”.

3.1.4. Analizë e autorëve të veprave penale mjedisore sipas moshës dhe arsimit

3.1.4.1. Analizë e autorëve të veprave penale mjedisore sipas moshës

Autorët e veprave penale në fushën e mjedisit sipas grupmoshave, për periudhën 2014-2019, sipas të dhënave të Policisë së Shtetit, në paraqitje tabelore dhe grafike janë si më poshtë:

Nga analiza e të dhënave të mësipërme, lidhur me grupmoshat e autorëve të veprave penale të krimeve mjedisore gjejmë se janë evidentuar 2192 autorë të veprave penale mjedisore. Nga këta:

- 6 autorë ose 0.27% janë të moshës nën 14 vjeç;
- 18 autorë ose 0.82% e tyre janë të moshës nën 15-17 vjeç;
- 433 autorë ose 19.85% e totalit të autorëve janë të moshës 18-29 vjeç;

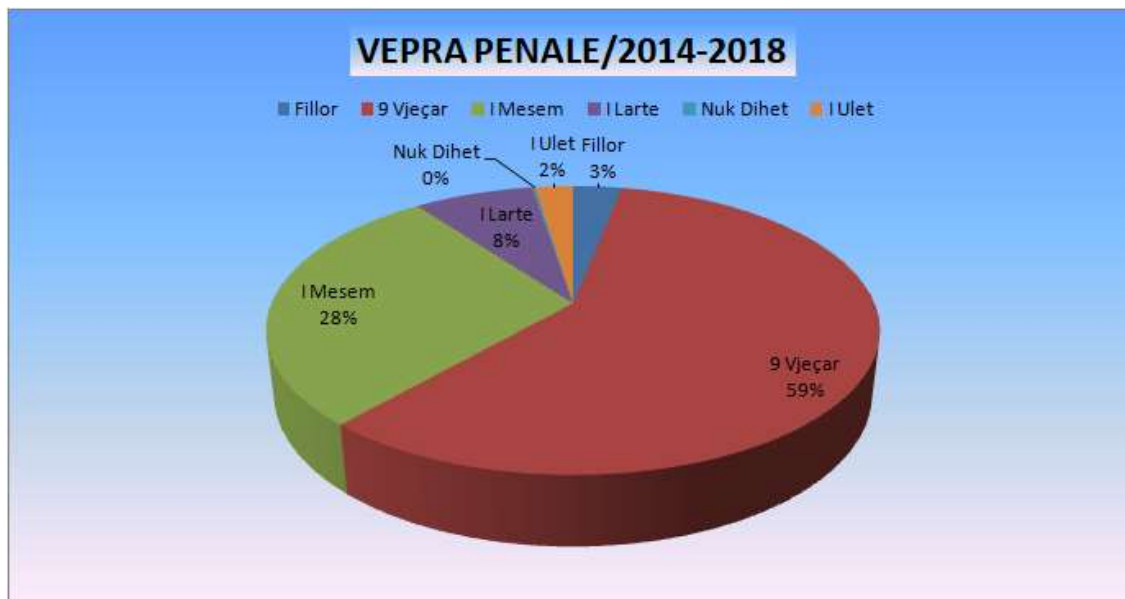
- 711 autorë ose 32.59% e totalit të autorëve janë të moshës 30-44 vjeç;
- 782 autorë ose 35.85% e totalit të autorëve janë të moshës 45-59 vjeç;
- 231 autorë ose 10.59% e totalit të autorëve janë të moshës mbi 60 vjeç;
- numri më i madh i autorëve të veprave të krimeve mjedisore i përket grupmoshës 45-59 vjeç.

Nga analiza e gjetjeve të mësipërme, lidhur me grupmoshat e autorëve të veprave penale mjedisore, mund të nxjerrim përfundimin se numri më i madh i tyre me rend zbritës i përket grupmoshës 45-59 vjeç (35.85%), grupmoshës 30-44 vjeç (32.59%), grupmoshës 19-29 vjeç (19.85%). Më pak zënë ata të grupmoshës mbi 60 vjeç (10.59%) dhe deri në 17 vjeç (1.09%).

3.1.4.2. Analizë e autorëve të veprave penale mjedisore sipas arsimit

Niveli arsimor i autorëve të veprave penale në fushën e mjedisit, në paraqitje tabelore dhe grafike është si më poshtë:

NENI	ARSIMI							TOTALI
	Fillor	1 vjeça	2-3 vjeç	4-5 vjeç	6-8 vjeç	9-12 vjeç	13 vjeç dhe më shumë	
201	VEPRA PENALE							
202	Vepra penale kundër mjedisit "Ndotja e Ajrit"	16	223	146	83	0	1	469
203	Transportimi mbeturinave toksike	0	1	0	0	0	0	1
204	Ndotja e ujërave	0	8	16	16	0	0	40
205	Peshkimi i ndaluar	3	85	50	5	1	12	156
206	Prerja e paligjshme e pyjeve	36	865	354	40	3	38	1336
206/a	Prerja e drurëve dekorative dhe frutore	5	64	43	18	0	1	131
206/b	Shkatërrim me zjarr pyjeve	3	5	2	0	0	0	10
207	Shkatërrimi nga pakujdesia me zjarr i pyjeve	4	13	3	1	0	0	21
	Shkelja e karantinës së bimëve dhe kafshëve	0	11	4	2	0	0	17
	GJITHSEJ AUTORËT SIPAS ARSIMIT	67	1275	618	165	4	52	2181

Nga studimi i të dhënave të mësipërme lidhur me nivelin arsimor të autorëve të veprave penale në fushën e mjedisit gjejmë se:

- me arsim fillor janë gjithsej 67 autorë ose 3% e totalit të autorëve të veprave penale në fushën e mjedisit;
- me arsim 9 vjeçar janë 1275 autorë ose 59% e autorëve;
- me arsim të mesëm janë 618 autorë ose 28% e autorëve;
- me arsim të lartë janë 165 autorë ose 8% e autorëve;
- me arsim të ulët janë 52 autorë ose 2% e autorëve;
- 4 persona ose 0.18% të autorëve të veprave penale në fushën e mjedisit.

Nga analiza e gjetjeve të mësipërme mund të nxjerrim përfundimin se pjesa më e madhe e autorëve të veprave penale në fushën e mjedisit është me arsim 9 vjeçar (59%) dhe të mesëm (28%). Më pak autorë janë më arsim të lartë (8%) dhe të ulët (2%).

3.1.5. Përcaktimi i profilit të krimit mjedisor nisur nga treguesit objektivë (të dhënave të evidentuara nga policia)

Sipas treguesve objektivë, në Shqipëri për periudhën 2014-2018, janë evidentuar 1754 vepra penale dhe janë zbuluar 1654 ose 94.2% e tyre. Niveli i zbulimit së këtyre veprave penale është i lartë në raport me veprat e tjera penale pasi, në përgjithësi, ato që konstatohen, raportohen të gjitha të zbuluara. Prerja e paligjshme e pyjeve është forma më e përhapur e krimeve në fushën e mjedisit, duke zënë 68% të totalit të veprave penale në këtë fushë. Ndërsa, në rend zbritës vijnë ndotja e ajrit (12%); prerja e drurëve dekorativë frutorë (7%); peshkimi i ndaluar (6.04%) dhe ndotja e ujërave (2.9%).

Ndërkohë, transportimi i mbeturinave toksike është vepra penale më pak e evidentuar, vetëm në 2 raste.

3.1.6. Përcaktimi i profilit të autorëve të krimit mjedisor nisur nga treguesit objektivë (të dhënave të evidentuara nga policia)

Sipas treguesve objektivë numri më i madh i autorëve të veprave penale mjedisore me rend zbritës i përket grupmoshës 45-59 vjeç (35.85%), grupmoshës 30-44 vjeç (32.59%), grupmoshës 19-29 vjeç (19.85%). Më pak zënë ata të grupmoshës mbi 60 vjeç (10.59%) dhe deri në 17 vjeç (1.09%). Pjesa më e madhe e autorëve të veprave penale në fushën e mjedisit është me arsim 9 vjeçar (59%) dhe të mesëm (28%). Më pak autorë janë me arsim të lartë (8%) dhe të ulët (2%). Pjesa më e madhe e autorëve (89.5%) janë ndjekur në gjendje të lirë. Për krimet mjedisore janë arrestuar e ndaluar vetëm 178 autorë ose rreth 8% e totalit të autorëve.

3.2. Analizimi dhe vlerësimi i krimit mjedisor në vendin tonë bazuar në treguesit e procedimeve penale të regjistruara, të procedimeve të dërguar për gjykim, të pandehurve të regjistruar e të dërguar për gjykim si dhe atyre të dënuar nga gjykata.

3.2.1. Analizimi dhe vlerësimi i krimit mjedisor në vendin tonë bazuar në treguesit e procedimeve penale të regjistruara nga prokuroria

Dinamika e krimit mjedisor për periudhën pesëvjeçare 2014-2018, sipas procedimeve penale të regjistruara nga Prokuroria, në paraqitje tabelore dhe grafike, është si më poshtë:

VITI	2014-2018				
	Nr. Procd Regj	Nr. proced per gjykim	Nr. i pand. Regj	Nr. Pand per gjykim	Nr. Pand denuar
Neni 201 Ndotja e ajrit	135	93	121	98	81
Neni 202 Transportimi i mbeturinave toksike	0	0	0	0	0
Neni 203 Ndotja e ujërave	28	4	4	7	0
Neni 204 Peshkim i ndaluar	75	40	86	68	82
Neni 205 Prerja e paligjshme e pyjeve	717	175	448	209	144
Neni 206 Prerja e drurëve dekorativ dhe frutorë	76	20	20	34	16

Neni 206/a Shkatërrimi me zjarr i pyjeve	111	2	8	2	2
Neni 206/b Shkatërrimi nga pakujd. me zjarr i pyjeve	23	3	8	5	2
Neni 207 Shkelja e karantinës së bimëve dhe kafshëve	3	0	3	0	0
Totali	1168	337	698	423	327

Nga studimi i numrit të përgjithshëm të procedimeve për veprat penale në fushën e mjedisit, të regjistruara nga prokuroria për vitet 2014-2018 gjejmë se:

- janë regjistruar gjithsej 1168 procedime penale për vepra penale kundër mjedisit;
- numrin më të madh të procedimeve e përbëjnë “Prerja e paligjshme e pyjeve” me gjithsej 717 procedime të regjistruara, të cilat përbëjnë 61.3% të totalit të procedimeve të regjistruara për veprat penale kundër mjedisit;
- në vendin e dytë renditet procedimet për “Ndotja e ajrit”, me 135 raste të regjistruara, të cilat përbëjnë 11.55% të totalit të veprave të regjistruara;
- në vendin e tretë renditet procedimet për “Shkatërrimi me zjarr i pyjeve”, me 111 raste të regjistruara, të cilat përbëjnë 9.5% të totalit të veprave të regjistruara;
- ndërsa, numri më i vogël të procedimeve penale të regjistruara është për “Shkelje të karantinës së bimëve dhe kafshëve” me 3 raste ose 0.25% e totalit; “Shkatërrimi nga pakujdesia me djegie e pyjeve” me 23 raste ose 1.96% e totalit dhe “Ndotja e ujërave” me 28 raste, të cilat zënë 2.39% të totalit të procedimeve të regjistruara për krime kundër mjedisit.

Nga gjetjet e mësipërme mund të nxjerrim përfundimin se, për periudhën 2014-2018 për krimet kundër mjedisit, numrin më të madh të procedimeve penale të regjistruara e përbëjnë ato për veprat “Prerja e paligjshme e pyjeve”, me 61.3% të totalit të procedimeve të regjistruara; “Ndotja e ajrit”, me 11.55% të totalit dhe “Shkatërrimi me zjarr i pyjeve”, 9.5% të totalit të veprave të regjistruara. Ndërsa më pak procedime penale janë regjistruar për veprat penale “Shkelje të karantinës së bimëve dhe kafshëve”, me 0.25% të totalit; “Shkatërrimi nga pakujdesia me djegie e pyjeve”, me 1.96% e totalit dhe “Ndotja e ujërave”, me 2.39% të totalit të procedimeve penale të regjistruara për veprat penale kundër mjedisit.

3.2.2. Analizë krahasuese e numrit të procedimeve të regjistruara nga prokuroria për veprat penale në fushën e mjedisit për periudhën 2014-2018, me ato të evidentuara nga policia për të njëjtën periudhë

Nëse e krahasojmë numrin e procedimeve të regjistruara nga prokuroria për veprat penale në fushën e mjedisit për periudhën 2014-2018, me ato të evidentuara nga Policia për të njëjtën periudhë do të gjejmë se:

- prokuroria ka regjistruar 586 raste ose 33.4% më pak procedime penale për veprat penale në fushën e mjedisit se sa rastet e evidentuara nga Policia në të njëjtën periudhë;
- për veprën “Ndotja e ajrit” janë regjistruar 33.8% më pak raste;
- për veprën penale “Ndotja e ujërave” 45% më pak raste;
- për veprën penale “Peshkim i ndaluar” 29.2% më pak raste;
- për veprën penale “Prerja e paligjshme e pyjeve” 40.3% më pak raste;
- për veprën penale “Prerja e drurëve dekorativ dhe frutor” 35.5% më pak raste;
- për veprën penale “Shkatërrimi me zjarr i pyjeve” janë regjistruar 82% më shumë raste;
- për veprën penale “Shkatërrimi me zjarr nga pakujdesia i pyjeve” 14% më pak raste;
- për veprën penale “Shkelja e karantinës së bimëve dhe kafshëve” janë regjistruar 3 herë më pak procedime penale se sa rastet e evidentuara nga policia në të njëjtën periudhë.

Nga analiza e gjetjeve të mësipërme mund të nxjerrim përfundimin se nga ana e prokurorisë, për periudhën 2014-2018, janë regjistruar në total 33.4% më pak raste procedimesh penale për veprat penale në fushën e mjedisit se sa rastet e evidentuara nga Policia e Shtetit. Më pak raste ka të regjistruara edhe sipas veprave penale të veçanta. Këtu bën përjashtim vetëm rasti i veprës penale “Shkatërrimi me zjarr i pyjeve” ku janë regjistruar 82% më shumë raste. Kjo mund të shpjegohet dhe me referimet që institucionet përgjegjëse për pyjet mund të kenë bërë drejtpërsëdrejti në prokurori. Pra, prokuroria ka regjistruar procedime penale rreth 1/3 më pak nga rastet e referuar nga Policia e Shtetit.

Pra, ka një mospërputhje të madhe në shifra mes të dhënave statistikore të evidentuara nga Policia dhe të regjistruara nga prokuroria lidhur me veprat penale në fushën e krimeve mjedisore. Normalisht, të dhënat e policisë, duhet të ishin më të vogla ose të barabarta me regjistrimet e prokurorisë, plus mosfillimet. Nga krahasimi i të dhënave statistikore të dy institucioneve, rezulton se në vlerë numerike, të dhënat e për veprat penale në fushën e mjedisit të evidentuara nga policia janë shumë më të mëdha se ato të prokurorisë. Edhe sikur mosfillime, të jenë nga ana e prokurorisë, shifra prej 33.4% është shumë e lartë.

3.2.3. Analizë e numrit të përgjithshëm të procedimeve për veprat penale në fushën e mjedisit, të dërguara për gjykim nga prokuroria për vitet 2014-2018

Nga studimi i numrit të përgjithshëm të procedimeve për veprat penale në fushën e mjedisit, të dërguara për gjykim nga prokuroria për vitet 2014-2018 gjejmë se janë dërguar për gjykim 337 procedime penale. Nga këto:

- 93 procedime penale ose 27.59% janë për veprën penale “Ndotja e ajrit”;
- 4 procedime ose 1.18% janë për veprën penale “Ndotja e ujit”;
- 40 procedime penale ose 11.86% janë për veprën “Peshkimi i ndaluar”;
- 175 procedime ose 51.92% janë për veprën penale “Prerja e paligjshme e pyjeve”;
- 20 procedime penale ose 5.93% janë për veprën penale “Prerja e drurëve dekorativë dhe frutorë”;
- 2 procedime ose 0.59% janë për veprën penale “Shkatërrimi me zjarr i pyjeve”
- 3 procedime ose 0.89% janë për veprën penale “Shkatërrim nga pakujdesia me zjarr i pyjeve”;
- për veprat penale “Transportim i mbeturina toksike” dhe “Shkelja e karantinës së bimëve dhe kafshëve” nuk ka pasur asnjë procedim penal të dërguar për gjykim nga prokuroria.

Nga gjetjet e mësipërme, lidhur me numrin e përgjithshëm të procedimeve për veprat penale në fushën e mjedisit, të dërguara për gjykim nga prokuroria për vitet 2014-2018, mund të nxjerrim përfundimin se janë dërguar për gjykim, 337 procedime penale. Numrin më të madh e përbëjnë procedimet për veprën penale “Prerja e paligjshme e pyjeve”, me 51.92% ; “Ndotja e ajrit”, me 27.59%; dhe “Peshkimi i ndaluar”, me 11.86% të totalit.

Ndërsa, më pak procedime penale, janë dërguar në gjykatë për veprat penale “Prerja e drurëve dekorativë dhe frutorë” (5.93%), “Ndotja e ujit” (1.18%), “Shkatërrim nga pakujdesia me zjarr i pyjeve” (0.89%), “Prerja e drurëve dekorativë dhe frutorë” (5.93%).

Për veprat penale “Transportim i mbeturina toksike” dhe “Shkelja e karantinës së bimëve dhe kafshëve” në këtë periudhë nuk ka pasur asnjë procedim penal të dërguar për gjykim nga prokuroria.

3.2.4. Analizë krahasuese e numrit të përgjithshëm të procedimeve për veprat penale në fushën e mjedisit të dërguara për gjykim me ato të regjistruara në fillim nga prokuroria për vitet 2014-2018

Nëse do të krahasojnë numrin e procedime të dërguara në gjykatë me ato të regjistruara më parë nga prokuroria do të gjejmë se:

- janë dërguar në gjykatë në total 3.46 herë më pak procedime nga ato të regjistruara;
- nga këto 1.4 herë më pak procedime për “Ndotja e ajrit”;
- 7 herë më pak për “Ndotja e ujërave”;
- 1.87 herë më pak për “Peshkimi i ndaluar”;
- 4 herë më pak për “Prerja e paligjshme e pyjeve”;

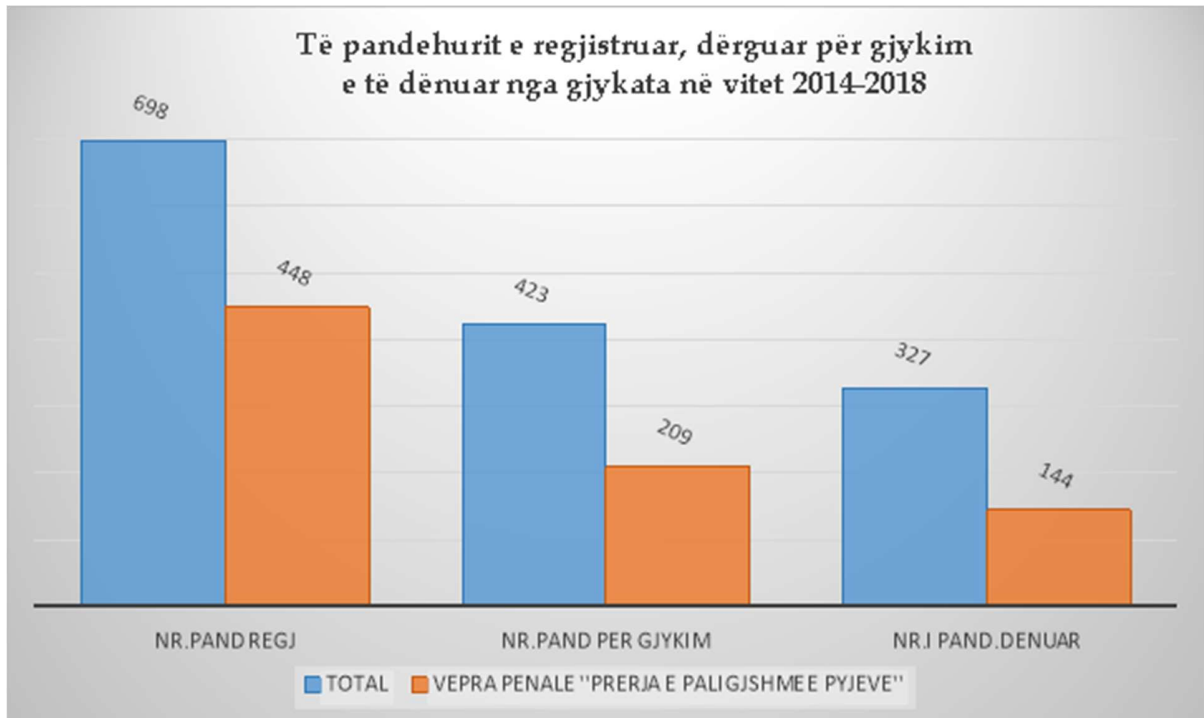
- 3.8 herë më pak për “Prerja e drurëve dekorativ e frutorë”;
- 55.5 herë më pak për “Shkatërrimi me zjarr i pyjeve”;
- 7.6 herë më pak për “Shkatërrimi nga pakujdesia me djegie e pyjeve”,
- 3 herë më pak për “Shkelje të karantinës së bimëve dhe kafshëve”.

Nga gjetjet e mësipërme, mund të nxjerrim përfundimin se numri i procedimeve penale në fushën e mjedisit, të dërguara në gjykatë, është disa herë më i vogël se numri i procedimeve të regjistruara, si në totalin e tyre (3.46 herë më pak) ashtu edhe për secilën vepër penale më vete. Kjo tregon për një pamjaftueshmëri në punën me procedimet penale në fushën e krimeve mjedisore, në fazën e hetimit paraprak.

3.2.5. Analizë krahasuese lidhur me numrin e të pandehurve të regjistruar nga prokuroria, numrin e të pandehurve të dërguar prej saj për gjykim si dhe numrin e të pandehurve të dënuar nga gjykata për vitet 2014-2018

Të dhënat lidhur me numrin e të pandehurve të regjistruar nga prokuroria, numrin e të pandehurve të dërguar prej saj për gjykim si dhe numrin e të pandehurve të dënuar nga gjykata në paraqitje tabelore dhe grafike janë si më poshtë:

VITI	2014-2018		
VEPRA PENALE KUNDËR MJEDISIT	Nr. i pand. Regj	Nr. Pand per gjykim	Nr. Pand denuar
Totali për vepra penale ne fushën e mjedisit	698	423	327
Vepra penale “Prerja e paligjshme e pyjeve”	448	209	144

Ndërsa nga studimi i të dhënave të mësipërme gjejmë se:

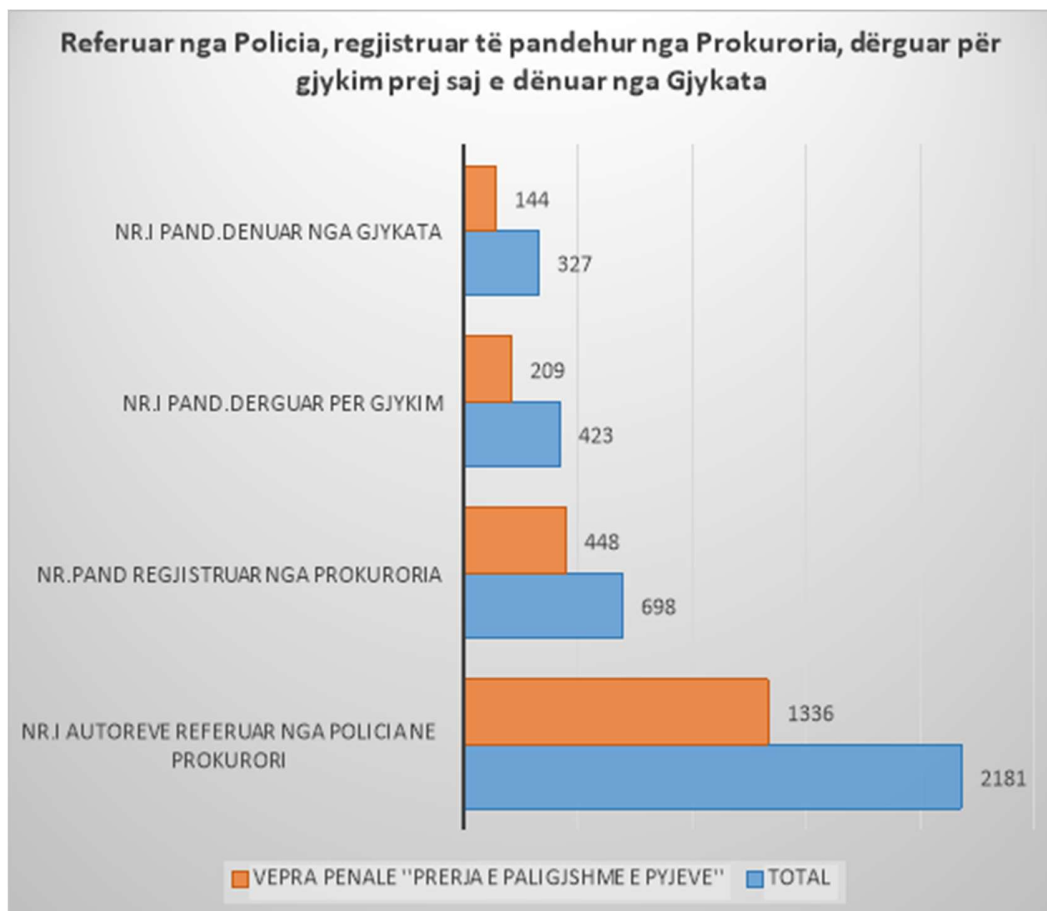
- janë regjistruar në total për periudhën 2014-2018 gjithsej 698 të pandehur dhe janë dërguar për gjykim 424 prej tyre ose 60.7% e të pandehurve të regjistruar.
- nga 424 të pandehurit e dërguar për gjykim, janë dënuar 327 prej tyre, ose 77% e numrit të pandehurve të dërguar për gjykim.
- numri i të pandehurve të dënuar (327) përbën vetëm 46% të numrit të pandehurve të regjistruar nga prokuroria.
- për veprën penale "Prerja e paligjshme e pyjeve" janë regjistruar 448 të pandehur dhe janë dërguar për gjykim 209 të pandehur ose 46.6% e tyre.
- për veprën penale "Prerja e paligjshme e pyjeve" nga 209 të pandehur të dërguar për gjykim, janë dënuar vetëm 144 ose 68.8% e tyre.

Nga analiza e gjetjeve të mësipërme, mund të nxjerrim përfundimin se ka një diferencë të madhe, mes numrit të pandehurve të regjistruar dhe numrit të pandehurve të dërguar për gjykim. Ka një diferencë të madhe mes numrit të pandehurve të dërguar për gjykim dhe atyre të dënuar. Ka një diferencë akoma më të madhe mes numrit të pandehurve të regjistruar në prokurori dhe numrit të pandehurve që janë dënuar në fund nga gjykata. Kjo flet për mangësi të mëdha në veprimtarinë hetimore lidhur me veprat penale në fushën e mjedisit.

3.2.6. Analizë krahasuese lidhur me numrin e të autorëve të veprave penale mjedisore të identifikuar e referuar nga policia në prokurori numrin e tyre të regjistruar të pandehurve nga prokuroria për të njëjtën periudhë, numrin e të pandehurve të dërguar për gjykim nga ana e prokurorisë dhe numrin e të pandehurve të dënuar nga gjykata

Të dhënat lidhur me numrin e autorëve të identifikuar nga policia për veprat penale në fushën e mjedisit për periudhën 2014-2018 dhe të referuar prej saj në prokurori, numrin e tyre të regjistruar të pandehurve nga prokuroria për të njëjtën periudhë, numrin e të pandehurve të dërguar për gjykim nga ana e prokurorisë dhe numrin e të pandehurve të dënuar nga gjykata në paraqitje tabelore dhe grafike janë si më poshtë:

VITI	2014-2018			
	Nr. autorë referuar nga Policia në Prokurori	Nr. i pand. Regjistruar nga Prokuroria	Nr. Pande. derguar për gjykim	Nr. Pand dënuar nga gjykata
Totali për Vepra Penale në fushën e Mjedisit	2181	698	423	327
Vepra penale "Prerja e paligjshme e pyjeve"	1336	448	209	144

Nga studimi i të dhënave të mësipërme gjejmë se:

- numri i autorëve të identifikuar nga policia për veprat penale në fushën e mjedisit për periudhën 2014-2018 dhe të referuara prej saj në prokurori është gjithsej 2181 persona;
- nga prokuroria janë regjistruar si të pandehur për të njëjtën periudhë është gjithsej 698 persona;
- numri i të pandehurve të dërguar për gjykim nga ana e prokurorisë është gjithsej 424 persona;
- numri i të pandehurve të dënuar nga gjykata është gjithsej 327 persona.

Nga analiza krahasuese e gjetjeve të mësipërme të numrit të autorëve të identifikuar e referuar nga policia në prokurori, të pandehurve të regjistruar nga prokuroria, të pandehurve të dërguar për gjykim dhe numrit të tyre të dënuar nga gjykata nxjerrim përfundimin se, nga gjykata janë dënuar 6.7 herë më pak të pandehur nga numri i autorëve të referuar nga policia në prokurori. Kjo provon për një mosfunksionim të zinxhirit investigim-hetim-gjykim apo polici-prokurori-gjykatë në luftën për parandalimin dhe goditjen e veprave penale në fushën e mjedisit.

3.3. Përfundimet e analizimit e vlerësimit të krimit mjedisor në vendin tonë bazuar në treguesit objektivë, veprat penale të evidentuara e zbuluara nga policia, të hetuara nga prokuroria dhe të gjykuara nga gjykatat për periudhën 2014-2018

Në përfundim të analizimit e vlerësimit të krimit mjedisor në vendin tonë, bazuar në treguesit objektivë, veprat penale të evidentuara e zbuluara nga policia, të proceduara e hetuara nga prokuroria dhe të gjykuara nga gjykata për periudhën 2014-2018, është nxjerrë përfundimi se:

- Në funksion të këtij studimi, kemi arritur të sigurojmë të dhëna më të plota për krimet në fushën e mjedisit vetëm për periudhën 2014-2018, kur nga Policia e Shtetit filloi dhe një punë më e organizuar ndaj këtyre veprave penale.
- Në Shqipëri për periudhën 2014-2018, janë evidentuar gjithsej 1754 vepra penale dhe janë zbuluar 1654 ose 94.2% e tyre. Niveli i zbulimit së këtyre veprave penale është i lartë, në raport me veprat e tjera penale, pasi në përgjithësi ato vepra penale që konstatohen, raportohen të gjitha të zbuluara.
- Prerja e paligjshme e pyjeve është forma më e përhapur e krimeve në fushën e mjedisit, duke zënë 68% të totalit të veprave penale në këtë fushë. Ndërsa, në rend zbritës, vjen ndotja e ajrit (12%); prerja e drurëve dekorativë e frutorë (7%); peshkimi i ndaluar (6.04%) dhe ndotja e ujërave (2.9%). Ndërkohë, transportimi i mbeturinave toksike është vepra penale më pak e evidentuar, me vetëm 2 raste.
- Në pesë vite (2014-2018) për krimet mjedisore janë arrestuar e ndaluar vetëm 178 autorë ose rreth 8% e totalit të autorëve. Pjesa më e madhe e autorëve (89.5%) janë ndjekur në gjendje të lirë. Nisur nga kjo mund të nxjerrim përfundimin se masat e marra ndaj autorëve të krimeve mjedisore nuk e kanë mbështetur luftën kundër veprave penale në fushën e mjedisit.
- Numri më i madh i autorëve, sipas veprave penale, me rend zbritës është për veprën penale “Prerja e paligjshme e pyjeve” (60% e totalit të autorëve), “Ndotja e ajrit” (21.45%), “Prerja e drurëve dekorativë dhe frutorë” (7.47%), “Peshkimi i ndaluar” (6.64%), dhe “Ndotja e ujërave” (1.83%). Numri më i vogël i autorëve (0.18%) është dënua për “Transportim i mbeturinave toksike”.
- Numri më i madh i autorëve të veprave penale të krimeve mjedisore, me rend zbritës, i përket grupmoshës 45-59 vjeç (35.85%), grupmoshës 30-44 vjeç (32.59%), grupmoshës 19-29 vjeç (19.85%). Më pak zënë ata të grupmoshës mbi 60 vjeç (10.59%) dhe deri në 17 vjeç (1.09%).
- Pjesa më e madhe e autorëve të veprave penale në fushën e mjedisit është me arsim 9 vjeçar (59%) dhe të mesëm (28%). Më pak autorë janë më arsim të lartë (8%) dhe të ulët (2%).

- Numri më i madh i procedimeve penale të regjistruara nga prokuroria për krimet kundër mjedisit, në periudhën 2014-2018, në rend zbritës, janë për veprat “Prerja e paligjshme e pyjeve” me 61.3% të totalit të procedimeve të regjistruara; “Ndotja e ajrit”, me 11.55% të totalit dhe “Shkatërrimi me zjarr i pyjeve” 9.5% të totalit të veprave të regjistruara. Ndërsa më pak procedime penale janë regjistruar për veprat penale “Shkelje të karantinës së bimëve dhe kafshëve” me 0.25% të totalit; “Shkatërrimi nga pakujdesia me djegie e pyjeve” me 1.96% e totalit dhe “Ndotja e ujërave” me 2.39% të totalit të procedimeve penale të regjistruara për veprat penale kundër mjedisit.
- Nga ana e prokurorisë, për periudhën 2014-2018, janë regjistruar në total 33.4% më pak raste procedimesh penale për veprat penale në fushën e mjedisit se sa rastet e evidentuara nga Policia e Shtetit. Pra, prokuroria ka regjistruar procedime penale rreth 1/3 më pak nga rastet e referuara nga Policia e Shtetit.
- Më pak raste të evidentuara ka edhe sipas veprave penale të veçanta. Këtu bën përjashtim vetëm në rastin e veprës penale “Shkatërrimi me zjarr i pyjeve” ku janë regjistruar 82% më shumë raste. Kjo mund të shpjegohet dhe më referimet që institucionet përgjegjëse për pyjet mund të kenë bërë drejtpërsëdrejti ne prokurori.
- Pra, ka një mospërputhje mes të dhënave statistikore të evidentuara nga policia dhe prokuroria lidhur me veprat penale në fushën e krimeve mjedisore. Normalisht të dhënat e policisë duhet të ishin më të vogla ose të barabarta me regjistrimet e prokurorisë, plus mosfillimet. Nga krahasimi i të dhënave statistikore të dy institucioneve rezulton se në vlerë numerike, të dhënat e për veprat penale në fushën e mjedisit të evidentuara nga policia janë shumë më të mëdha se ato të prokurorisë, pavarësisht mosfillimeve të saj.
- Numrin më të madh të procedimeve për veprat penale në fushën e mjedisit, të dërguara për gjykim nga prokuroria për vitet 2014-2018, me rend zbritës e përbëjnë procedimet për veprën penale “Prerja e paligjshme e pyjeve” me 51.92% të totalit të procedimeve; “Ndotja e ajrit” me 27.59%; dhe “Peshkimi i ndaluar” me 11.86% të totalit. Ndërsa më pak procedime penale janë dërguar në gjykatë për veprat penale “Prerja e drurëve dekorativ dhe frutorë”(5.93%), “Ndotja e ujit” (1.18%), “Shkatërrim nga pakujdesia me zjarr i pyjeve” (0.89%), “Prerja e drurëve dekorativ dhe frutorë”(5.93%). Për veprat penale “Transportim i mbeturina toksike” dhe “Shkelja e karantinës së bimëve dhe kafshëve” në këtë periudhë nuk ka pasur asnjë procedim penal të dërguar për gjykim nga prokuroria.

- Numri i procedimeve penale të dërguara në gjykatë është disa herë më i vogël se numri i procedimeve të regjistruara si në totalin e tyre (3.46 herë më pak), ashtu dhe për secilën vepër penale më vete në fushën e mjedisit. Kjo tregon për një pamjaftueshmëri në punën me procedimet penale në fushën e krimeve mjedisore në fazën e hetimit paraprak.
- Ka një diferencë të madhe mes numrit të pandehurve të regjistruar dhe numrit të pandehurve të dërguar për gjykim. Ka një diferencë të madhe mes numrit të pandehurve të dërguar për gjykim dhe atyre të dënuar. Ka një diferencë akoma më të madhe mes numrit të pandehurve të regjistruar në prokurori dhe numrit të pandehurve që janë dënuar në fund nga gjykata. Kjo flet për mangësi të mëdha në veprimtarinë hetimore e gjyqësore lidhur me veprat penale në fushën e mjedisit.
- Nga analiza krahasuese e numrit të autorëve të identifikuar nga Policia për veprat penale në fushën e mjedisit për periudhën 2014-2018 dhe të referuara prej saj në Prokurori (gjithsej 2181 persona), me numrin e tyre të regjistruar si të pandehur nga Prokuroria për të njëjtën periudhë (gjithsej 698 persona), me numrin e të pandehurve të dërguar për gjykim nga ana e prokurorisë (gjithsej 424 persona), më numrin e të pandehurve të dënuar nga gjykata (gjithsej 327 persona) arrijmë në përfundimin se nga Policia deri tek gjykata ka ardhur duke "firuar" dukshëm numri i autorëve të veprave penale në fushën e mjedisit. Dhe në fund nga gjykata janë dënuar 6.7 herë më pak nga numri i autorëve të referuar nga Policia në Prokurori.

Në përfundim, bazuar në treguesit objektivë, të dhënat e Policisë dhe të Prokurorisë për krimet mjedisore mund të nxjerrim përfundimin për një mosfunksionim të zinxhirit investigim-hetim-gjykim, apo polici-prokurori-gjykatë për ta bërë të suksesshme luftën për parandalimin dhe goditjen e veprave penale në fushën e mjedisit.

10. Analizimi dhe vlerësimi i perceptimeve të qytetarëve për krimin dhe sigurinë mjedisore si dhe nivelin e kënaqësisë dhe vlerësimin e tyre për strukturat që menaxhojnë çështjet mjedisore në vendin tonë

Treguesit subjektivë, perceptimet e qytetarëve për krimin dhe sigurinë mjedisore si dhe nivelin e kënaqësisë dhe vlerësimin e tyre për strukturat që menaxhojnë çështjet mjedisore janë siguruar nëpërmjet një anketimi të gjerë të realizuar me shtresa dhe profesione të ndryshme të popullsisë gjatë muajit tetor-nëntor 2019.

4.1. Disa të dhëna për anketimin e organizuar

Qëllimi i këtij anketimi është që të sigurojë informacionin e nevojshëm për të realizuar skanimin, analizimin dhe vlerësimin e perceptimeve të qytetarëve të Republikës së

Shqipërisë, për krimin dhe sigurinë mjedisore si dhe nivelin e kënaqësisë dhe vlerësimin e tyre (qytetarëve) për punën e strukturave që menaxhojnë çështjet mjedisore në Shqipëri. Për identifikimin e problematikave që lidhen me krimin dhe sigurinë mjedisore, të faktorëve ndikues e të rrugëve për përballimin e tyre, përveç të tjerave është e domosdoshme të administrohen dhe analizohen edhe perceptimet e qytetarëve shqiptarë, si aktorë dhe faktorë që ndikohen dhe ndikojnë në çështjet mjedisore në vendin tonë.

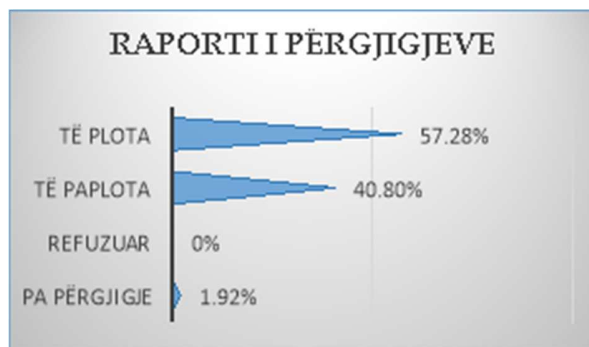
Për këtë arsye, është organizuar ky anketim i gjerë i shtresave e profesioneve të ndryshme të shoqërisë shqiptare dhe janë analizuar perceptimet e tyre rreth krimit dhe sigurisë mjedisore. Nëpërmjet analizimit të këtyre perceptimeve synohet evidentimi i problematikave, faktorëve ndikues si dhe dhënia e rekomandimeve për përmirësimin e politikave për parandalimin e reduktimin e krimit mjedisor e rritjen e sigurisë mjedisore.

4.2. Demografia e të anketuarve

4.2.1. Koha e zhvillimit dhe pjesëmarrja në anketim

Procesi i anketimit u zhvillua në një hark kohor prej 30 ditëve, në platformën “Analyzer”. Si rezultat përfundimtar u administruan të dhënat e datës 23 nëntor 2019, në ora 14 e 28 minuta. Të dhënat për pjesëmarrjen në anketim në paraqitje tabelore dhe grafike janë si më poshtë:

Raporti i Përgjigjeve	
Statistika	
Përgjigje	Total
Pa përgjigje	30
Refuzuar	0
Të paplota	636
Të plota	893
Total	1559

Nga këta e të dhënat të mësipërme gjejmë se:

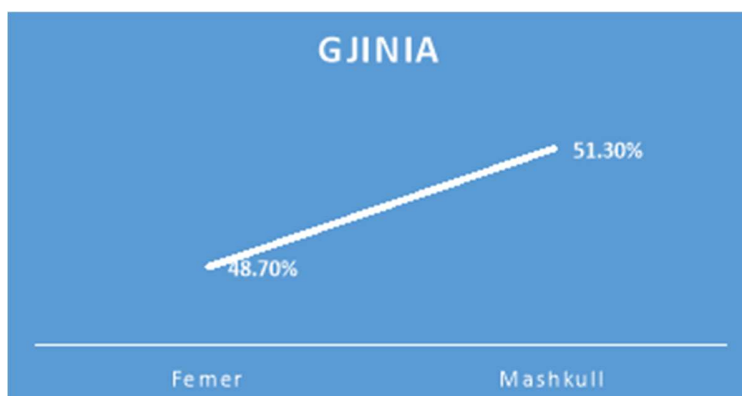
- në anketim kanë marrë pjesë gjithsej 1559 persona shifër kjo e kënaqshme dhe brenda standardeve ndërkombëtare të anketimeve;
- nga personat pjesëmarrës në anketim, 893 persona ose 57.28% e totalit kanë dhënë përgjigje të plota për të gjithë pyetëtorin;
- ndërsa 636 persona ose 40.8% e totalit të pjesëmarrësve në anketim nuk kanë dhënë përgjigje të plota për të gjithë pyetëtorin;

- kjo mund të shpjegohet me faktin që, për një arsye apo një tjetër mund ta kenë filluar dhe ndërprerë plotësimin e pyetësorit; kanë pasur vështirësi dhe mungesë eksperience në anketimet *online* apo nuk kanë klikuar në fund të pyetësorit në komandën "end survey".

4.2.2. Ndarja gjinore e pjesëmarrësve të anketimit

Pjesëmarrësit në anketim, të ndarë sipas gjinisë, në paraqitje tabelore dhe grafike janë si më poshtë:

Gjinia	
Statistika	
Përgjigje	Total
Femër	656
Mashkull	691
Total	1347

Nga analiza e të dhënave të mesipërme gjejmë se:

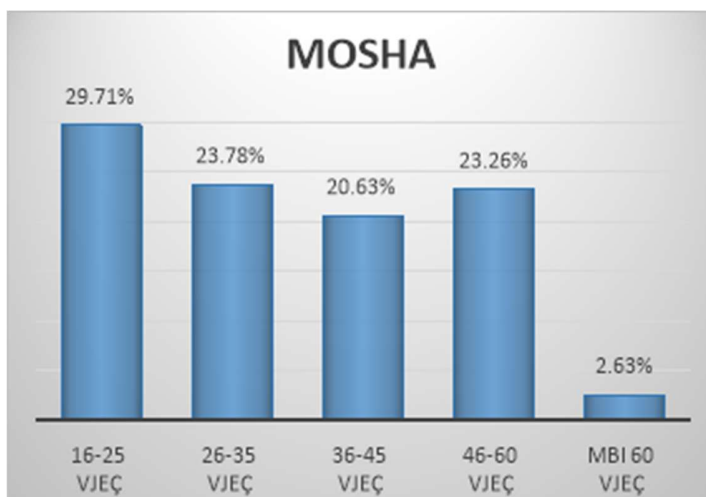
- meshkujt përbëjnë 51.3% të të anketuarve;
- ndërsa femrat përbëjnë 48.7% të të anketuarve.

Nga gjetjet e mesipërme mund të arrijmë në përfundimin e një pjesëmarrjeje dhe interesimi gati të barabartë prej të dy gjinive, lidhur me çështjet e sigurisë mjedisore në Shqipëri.

4.2.3. Moshë e të anketuarve

Pjesëmarrësit në anketim, të ndarë sipas grupmoshave, në paraqitje tabelore dhe grafike janë si më poshtë:

Mosha:	
Statistika	
Përgjigje	Total
16-25 vjeç	396
26-35 vjeç	317
36-45 vjeç	275

46-60 vjeç	310
mbi 60 vjeç	35
Total	1333

Nga analiza e të dhënave të mësipërme, lidhur me moshën e pjesëmarrësve në anketim gjejmë se:

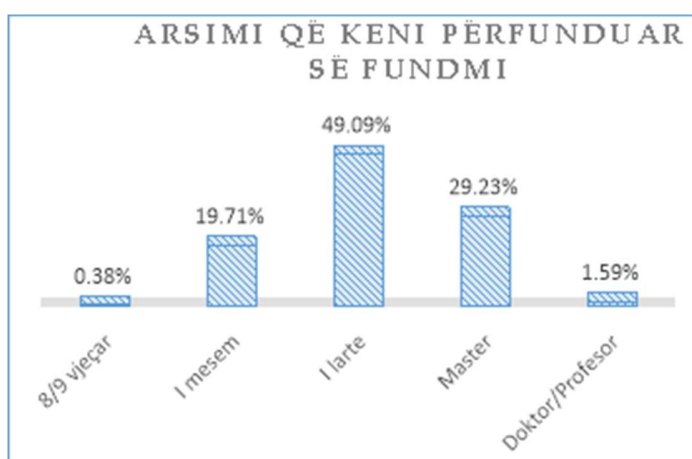
- pjesëmarrësit që i përkasin grupmoshës 16-25 vjeç përbëjnë 29.71% të totalit të anketuarve;
- pjesëmarrësit që i përkasin grupmoshës 26-35 vjeç përbëjnë 23.78% të të anketuarve;
- pjesëmarrësit e grupmoshës 36-45 vjeç përbëjnë 20.63% të të anketuarve;
- pjesëmarrësit që i përkasin grupmoshës 46-60 vjeç përbëjnë 23.26% të të anketuarve.
- Ndërsa pjesëmarrësit e grupmoshës mbi 60 vjeç përbëjnë 2.63% të të anketuarve.

Nga gjetjet e mësipërme mund të nxjerrim përfundimin se numri më i madh i pjesëmarrësve në këtë anketim i përket grupmoshave të reja 16-35 vjeç (53.49%). Kjo tregon për një interesim dhe përgjegjësi më të madhe publike të brezit të ri për çështje të sigurisë mjedisore.

4.2.4. Niveli arsimor i të anketuarve

Niveli arsimor i pjesëmarrësve në anketim, në paraqitje tabelore dhe grafike është si më poshtë:

Arsimi që keni përfunduar së fundmi :	
Statistika	
Përgjigje	Total
8/9 vjeçar	5
I mesëm	261
I lartë	650
Master	387
Doktor/Profesor	21
Total	1324

Nga analiza e të dhënave të mësipërme lidhur me nivelin arsimor të pjesëmarrësve në anketim gjejmë se:

- pjesëmarrësin në anketim me arsim 8/9 vjeçar përbëjnë 0.38% të totalit të të anketuarve;
- të anketuarit me arsim të mesëm përbëjnë 19.71% të totalit të të anketuarve;
- pjesëmarrësit në anketim me arsim të lartë përbëjnë 49.09% të totalit të të anketuarve;
- të anketuarit me arsim të niveli “Master” përbëjnë 29.23% të totalit të të anketuarve;
- pjesëmarrësit në anketim me gradë dhe titull doktor/profesor përbëjnë 1.59% të totalit të të anketuarve.

Nga gjetjet e mësipërme, lidhur me nivelin arsimor të pjesëmarrësve në anketim, mund të arrijmë në përfundim, për një pjesëmarrje aktive të personave më nivele të ndryshme shkollimi, por numrin më të madh e përbëjnë ata me arsim të lartë (49.09%). Pjesëmarrja në anketim e numrit më të madh të personave me arsim të lartë, me master dhe grada e tituj shkencorë, të cilët përbëjnë 79.91% të totalit të të anketuarve, çka supozon që kanë më shumë informacion për krimin dhe sigurinë mjedisore, na bën të besojmë më shumë në objektivitetin e cilësinë e përgjigjeve të administruara dhe analizuara në këtë anketim.

4.2.5. Profesionit i të anketuarve

Pjesëmarrësit në anketim, sipas profesioneve, në paraqitje tabelore dhe grafike janë si më poshtë:

Ju jeni :	
Statistika	
Përgjigje	Total
Punonjës në Administratë Publike	86
Punonjës në biznes privat	63
Punonjës në bankë	14
Punonjës në Policinë e Shtetit	321
Student	343
Nxënës	10
Arsimtar	384
Punëtor	8
Fermer	1
Pensionist	9
Të tjera	28

Pa punë	40
Total	1307

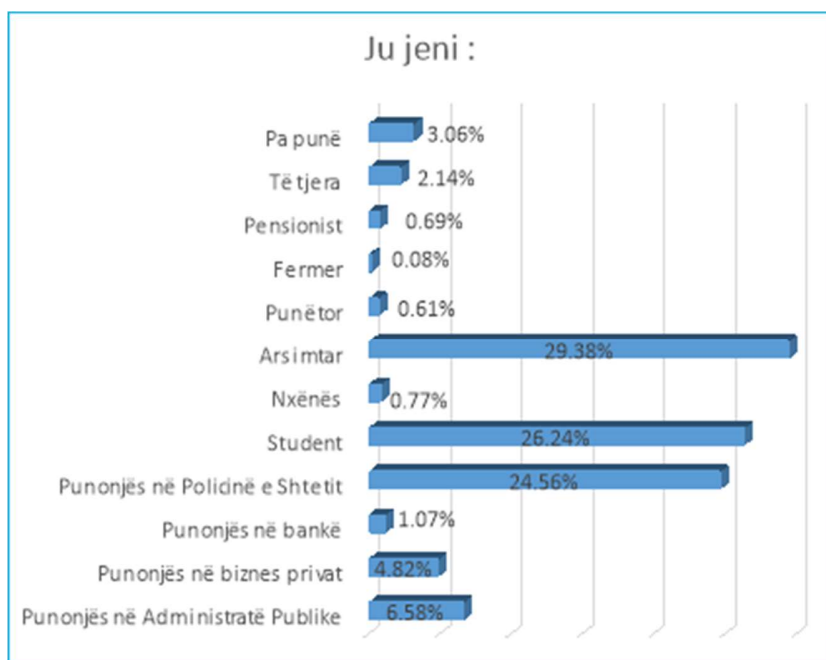
Nga analiza e të dhënave të mësipërme lidhur me profesionin e pjesëmarrësve në anketim gjejmë se:

- pjesëmarrësit në anketim përfaqësojnë një larmi profesionesh si punëtor, pensionist, fermer, arsimtar, nxënës, student, punonjës banke, të pa zënë në punë, punonjës të administratës publike, punonjës në biznesin privat e punonjës të Policisë së Shtetit;
- arsimtarët përbëjnë numrin më të madh të të anketuarve, gjithsej 384 persona ose 29.38% e totalit të të anketuarve;
- studentët zënë vendin e dytë me gjithsej 243 persona ose 26.24% e totalit;
- punonjësit e Policisë së Shtetit zënë vendin e tretë me gjithsej 321 pjesëmarrës ose 24.56% e totalit të të anketuarve;
- punëtorët, nxënësit, fermerët e pensionistët përbëjnë nga 0.08 deri 0.77% të totalit.

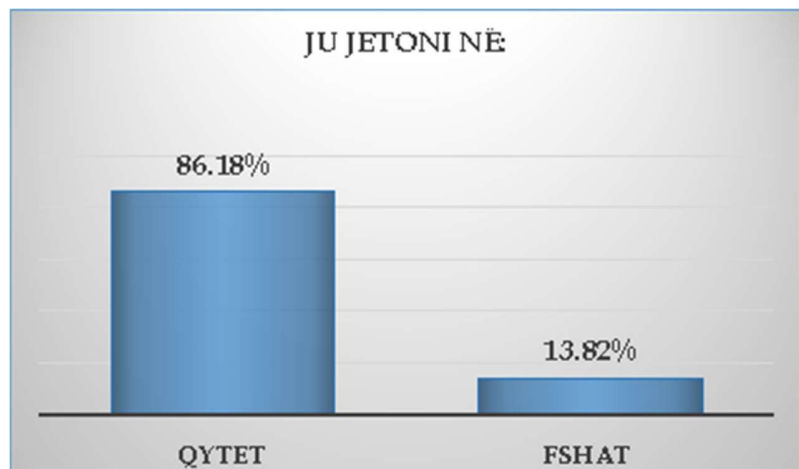
Nga analiza e gjetjeve të mësipërme, lidhur me profesionet e pjesëmarrësve në anketim, mund të nxjerrim përfundimin se pjesëmarrësit përfaqësojnë një larmi profesionesh, çka flet për një përgjegjshmëri të shtresave dhe profesioneve të ndryshme në Shqipëri për çështjet mjedisore. Numrin më të madh të pjesëmarrësve në anketim e zënë arsimtarët (29.38%), studentët (26.24%) dhe punonjësit e Policisë së Shtetit (24.56%). Pjesëmarrja e gjerë e arsimtarëve dhe studentëve tregon për një përgjegjshmëri publike në rritje të tyre për çështjet e mjedisit në Shqipëri.

4.2.6. Përbërja e pjesëmarrësve sipas ndarjes zonë rurale/urbane

Përbërja e pjesëmarrësve në anketim sipas ndarjes së tyre nga zonat rurale/urbane, në paraqitje tabelore dhe grafike është si më poshtë:

Ju jetoni në:	
Statistika	
Përgjigje	Total
Qytet	1122
Fshat	180
Total	1302

Nga analiza e të dhënave të mësipërme lidhur me përkatësinë e pjesëmarrësve nga zonat rurale/urbane gjejmë se:

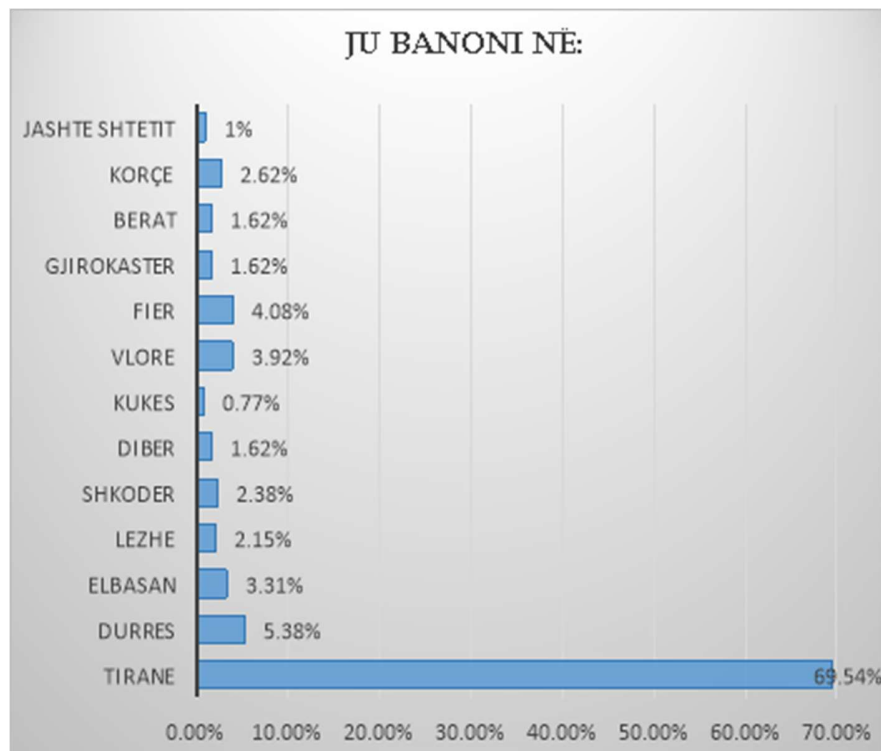
- pjesëmarrësit në anketim i përkasin komuniteteve që jetojnë edhe në fshat dhe në qytet;
- pjesëmarrësit nga qyteti përbëjnë 86.18% të totalit të pjesëmarrësve në anketim;
- pjesëmarrësit nga fshati përbëjnë 13.82% të totalit të pjesëmarrësve në anketim.

Nga gjetjet e mësipërme, lidhur me përkatësinë e pjesëmarrësve nga zonat rurale/urbane mund të nxjerrim në përfundim, për një pjesëmarrje në anketim nga komunitetet që iu përkasin të dy zonave, si qytetit ashtu dhe fshatit, çka tregon për një interesim të të dy komuniteteve për çështjet mjedisore në Shqipëri. Pjesëmarrja më e madhe nga qyteti mund të shpjegohet me problematikën dhe, për pasojë, me një sensibilitet më të madh të komuniteteve nga qyteti për sigurinë e tyre mjedisore, si dhe aksesin më të madh që ky komunitet mund të ketë pasur në anketimin *online*.

4.2.7. Shtrirja gjeografike e pjesëmarrësve në anketim

Pjesëmarrësit në anketim, sipas shtrirjes gjeografike, në paraqitje tabelore dhe grafike janë si më poshtë:

Ju banoni në:	
Përgjigje	Total
Tirane	904
Durres	70
Elbasan	43
Lezhe	28
Shkoder	31
Diber	21
Kukes	10
Vlore	51
Fier	53
Gjirokastr	21
Berat	21
Korçe	34
Jashte shtetit	13
Total	1300

Nga analiza e të dhënave të mësipërme, lidhur me shtrirjen gjeografike të pjesëmarrësve në anketim gjejmë se:

- në anketim kanë marrë pjesë qytetarë nga të gjithë prefekturat e vendit si dhe, në një numër të kufizuar qytetarët që banojnë jashtë vendit;
- numri më i madh i pjesëmarrësve gjithsej 904 persona ose 69.54% e totalit të pjesëmarrësve është nga qyteti i Tiranës;
- pas Tiranës, numri më i madh i pjesëmarrësve është nga qyteti i Durrësit, me 5.38% e totalit të pjesëmarrësve;
- numri më i vogël i pjesëmarrësve është nga Kukësi me 0.77%.
- nga jashtë vendit kanë marrë pjesë 1% e të anketuarve.

Nga gjetjet e mësipërme, lidhur me shtrirjen gjeografike të pjesëmarrësve në anketim, mund të nxjerrim përfundimin se pjesëmarrësit kanë një shtrirje gjeografike nga i gjithë vendi dhe një numër i reduktuar i tyre (1%) janë nga jashtë vendit. Numri më i madh i të anketuarve është nga Tirana (69.54%) dhe nga Durrësi (5.38%). Kjo mund të shpjegohet me problematikën, dhe për pasojë edhe me ndjeshmërinë, që ka në metropolin Tiranë-Durrës për çështjet mjedisore, me faktin që në këto dy qytete janë qendrat me të mëdha universitare në vend të interesuara për këto çështje si dhe mundësia më e madhe e tyre për të pasur qasje në këtë anketim *online*.

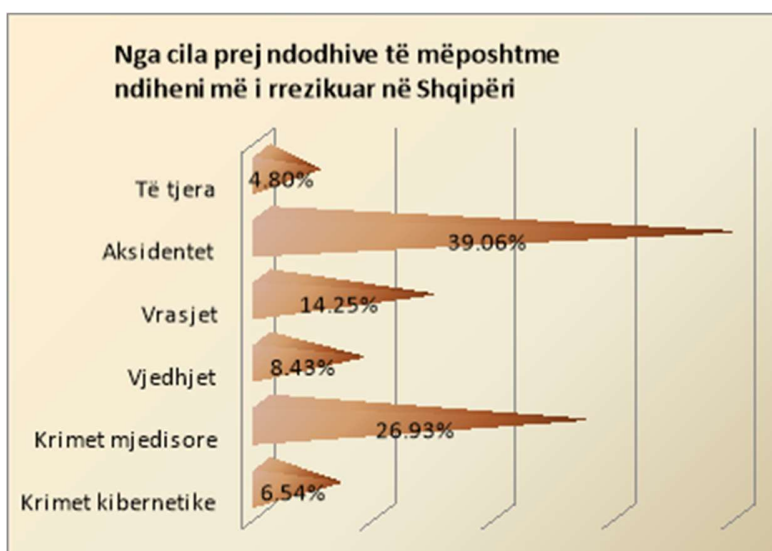
Në përfundim të vlerësimit demografik të pjesëmarrësve në anketim, mund të themi se, kjo përbërje është gjithëpërfshirëse dhe përfaqësuese për objektin tonë të studimit.

10.3. Përgjigjet e pyetësorit

Përgjigjet e të anketuarve lidhur perceptimet e tyre për çështje të krimit dhe të sigurisë mjedisore, sipas pyetjeve janë si në vijim.

1. Përgjigjet e të anketuarve për pyetjen: “Nga cila prej ndodhive të mëposhtme ndiheni më të rrezikuar në Shqipëri?”

Nga cila prej ndodhive të mëposhtme ndiheni më i rrezikuar në Shqipëri?	
Statistika	
Përgjigjet	Gjithsej
Krimet kibernetike	83
Krimet mjedisore	342
Vjedhjet	107
Vrasjet	181
Aksidentet	496
Të tjera	61
Gjithsej	1270

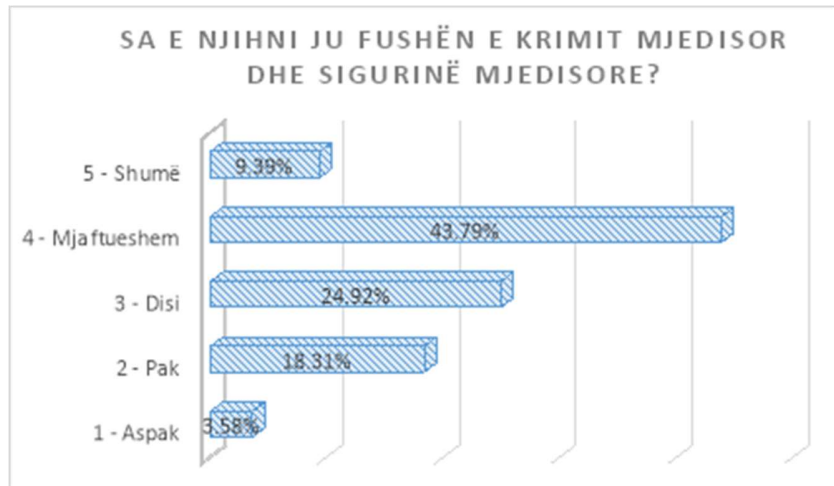
Nga studimi i përgjigjeve të të anketuarve për pyetjen se nga cila prej ndodhive të mëposhtme ndiheni më i rrezikuar në Shqipëri gjejmë se:

- nga aksidentet rrugore ndjehen të rrezikuar pjesa më e madhe e të anketuarve, gjithsej 496 persona ose 39.06% e totalit;
- nga krimet mjedisore ndjehen të rrezikuar 26.93% e të anketuarve;
- nga vrasjet ndjehen të rrezikuar 14.25% e të anketuarve;
- nga vjedhjet ndjehen të rrezikuar 8.43% e të anketuarve;
- ndërsa për kategorinë “të tjera” ndjehen të rrezikuar 4.8% e të anketuarve.

Nga gjetjet e mësipërme mund të nxjerrim përfundimin se të anketuarit, rrezikun më të madh për jetën e tyre e perceptojnë nga aksidentet automobilistike (39.06%) dhe krimet mjedisore (26.93%) si dhe më pak nga vrasjet (14.25%), vjedhjet (8.43%) dhe krimet kibernetike(6.54%). Pra, nga krimi mjedisor, të anketuarit ndjejnë rrezik më shumë se sa nga vrasjet dhe vjedhjet.

2. Përgjigjet e të anketuarve për pyetjen: “Sa e njihni fushën e krimit mjedisor dhe sigurinë mjedisore?”

Sa e njihni ju fushën e krimit mjedisor dhe sigurinë mjedisore?	
Statistika	
Përgjigjet	Gjithsej
1 - Aspak	45
2 - Pak	230
3 - Disi	313
4 - Mjaftueshëm	550
5 - Shumë	118
Gjithsej	1256

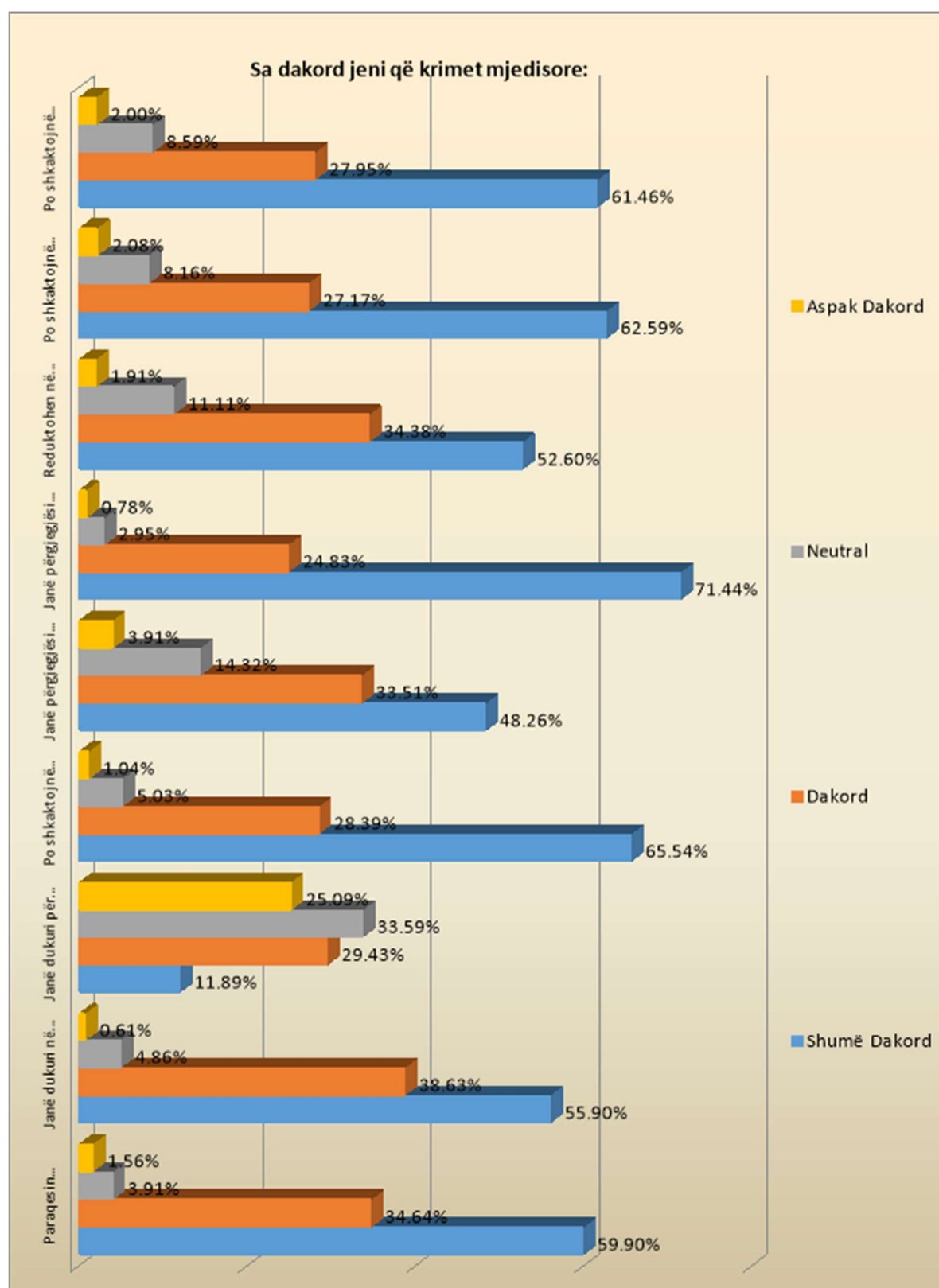
Nga studimi i përgjigjeve të të anketuarve për pyetjen se sa e njihni ju fushën e krimit mjedisor dhe sigurisë mjedisore gjejmë se:

- kanë shumë njohuri në fushën e krimit mjedisor dhe sigurisë mjedisore vetëm 9.39% e të anketuarve;
- pjesa më e madhe e të anketuarve (43.79%) përgjigjen se kanë njohuri të mjaftueshme për krimin dhe sigurinë mjedisore;
- kanë disi njohuri në këtë fushë 24.92% e të anketuarve;
- kanë pak njohuri në këtë fushë 18.31% e të anketuarve;
- nuk kanë aspak njohuri në këtë fushë 3.58% e të anketuarve.

Nga gjetjet e mësipërme lidhur me përgjigjet e të anketuarve se sa ata e njihin fushën e krimit mjedisor dhe sigurisë mjedisore mund të nxjerrim përfundimin se pjesa më e madhe e të anketuarve (78.1%) kanë disi, mjaftueshëm dhe shumë njohuri (24.92% + 43.79% + 9.39% = 78.1%) në këtë fushë. Kjo mund të shpjegohet me atë që pjesa më e madhe e tyre (79.91%) janë me arsim të lartë, me master, grada e tituj shkencorë. Gjithashtu, kjo na bën të besojmë në nivelin e përgjigjeve të tyre në këtë anketim. Ndërkohë, nuk është e vogël pjesa e të anketuarve (21.89%) të cilët nuk kanë aspak apo kanë pak njohuri në këtë fushë.

3. Përgjigjet e të anketuarve për pyetjen: “Sa dakord janë me alternativat e mëposhtme?”

Sa dakord jeni qe krimet mjedisore :									
Respondent	1152								
Mesatarisht	1,65								
Statistika									
	Shumë Dakord	Dakord	Neutral	Aspak Dakord	Gjithsej	Mesatarisht			
Paraqesin rrezikshmëri të lartë në gjithë botën	690	399	45	18	1152	1,47			
Janë dukuri në rritje	644	445	56	7	1152	1,5			
Janë dukuri për të cilën janë hartuar ligje të forta në Shqipëri	137	339	387	289	1152	2,72			
Janë përgjegjësi e qeverisë dhe të faunës	755	327	58	12	1152	1,42			
Po shkaktojnë zhdukjen e florës dhe të faunës	556	386	165	45	1152	1,74			
Janë përgjegjësi e të gjithë qytetarëve	823	286	34	9	1152	1,33			
Reduktohen në qoftë se mbeturinat ndahen në të thata, të lëngshme	606	396	128	22	1152	1,62			
Janë dukuri në rritje	721	313	94	24	1152	1,5			
Po shkaktojnë ndryshimin e temperaturave	708	322	99	23	1152	1,51			
Gjithsej	5640	3213	1066	449	10368	1,65			
Përqindje									
	Shumë Dakord	Dakord	Neutral	Aspak Dakord	Gjithsej	Mesatarisht			
Paraqesin rrezikshmëri të lartë në gjithë botën	59,90%	34,64%	3,91%	1,56%	100%	1,47			
Janë dukuri në rritje	55,90%	38,63%	4,86%	0,61%	100%	1,5			
Janë dukuri për të cilën janë hartuar ligje të forta në Shqipëri	11,89%	29,43%	33,59%	25,09%	100%	2,72			
Po shkaktojnë zhdukjen e florës dhe të faunës	65,54%	28,39%	5,03%	1,04%	100%	1,42			
Janë përgjegjësi e qeverisë dhe shtetit	48,26%	33,51%	14,32%	3,91%	100%	1,74			
Janë përgjegjësi e të gjithë qytetarëve	71,44%	24,83%	2,95%	0,78%	100%	1,33			
Reduktohen në qoftë se mbeturinat ndahen në të thata, të lëngshme	52,60%	34,38%	11,11%	1,91%	100%	1,62			
Po shkaktojnë ngrohjen globale.	62,59%	27,17%	8,16%	2,08%	100%	1,5			
Po shkaktojnë ndryshimin e temperaturave	61,46%	27,95%	8,59%	2,00%	100%	1,51			
Gjithsej	54,4	30,99	10,28	4,33	100%	1,65			

Nga studimi i 10 368 përgjigjeve të të anketuarve për pyetjen se sa janë dakord me alternativat e renditura nga ana jonë se krimet mjedisore:

- a. paraqesin rrezikshmëri të lartë në gjithë botën,
- b. janë dukuri në rritje,
- c. janë dukuri për të cilën janë hartuar ligje të forta në Shqipëri,
- d. po shkaktojnë zhdukjen e florës dhe të faunës,
- e. janë përgjegjësi e qeverisë dhe shtetit,
- f. janë përgjegjësi e të gjithë qytetarëve,
- g. reduktohen në qoftë se mbeturinat ndahen në të thata, të lëngshme dhe të riciklueshme,
- h. po shkaktojnë ngrohjen globale,
- i. po shkaktojnë ndryshimin e temperaturave.

Gjejmë se:

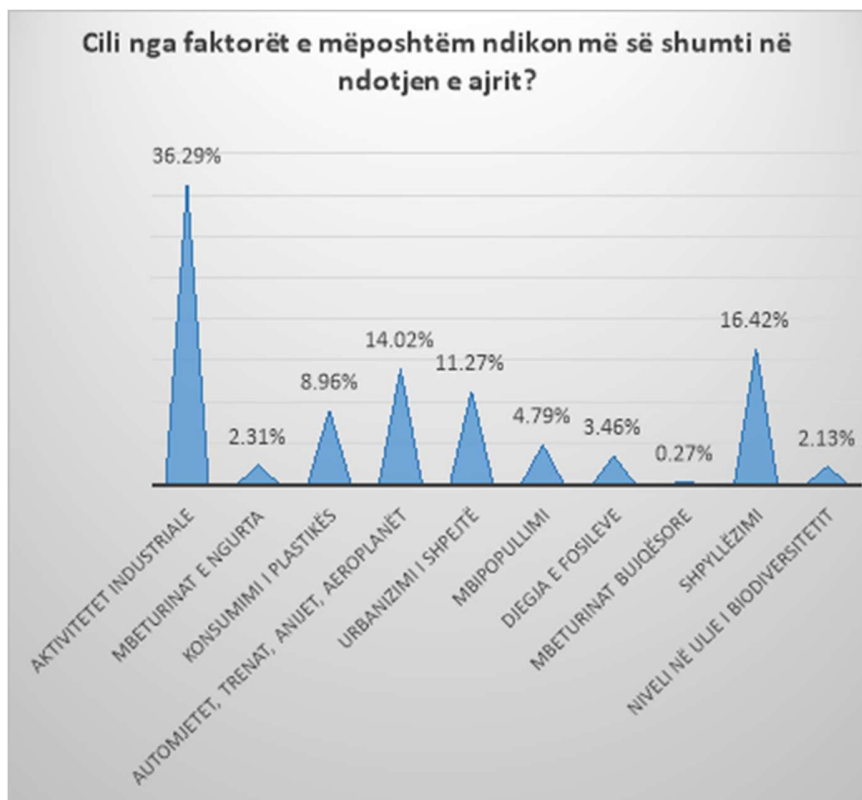
- në total, 54.4% e përgjigjeve janë “shumë dakord” me alternativat e mësipërme;
- në total, 30.99 e përgjigjeve janë “dakord” me alternativat e renditura;
- në total, 10.28 janë “neutral”;
- në total 4.33% e përgjigjeve në vlerësuar se janë “aspak dakord” me alternativat e mësipërme;
- alternativa që krimet mjedisore “paraqesin rrezikshmëri të lartë në gjithë botën” gjen, në masën “shumë dakord” dhe “dakord”, mbështetjen e 94.54% të përgjigjeve të anketuarve;
- alternativa që krimet mjedisore “janë dukuri për të cilën janë hartuar ligje të forta në Shqipëri” gjen, në masën “shumë dakord” dhe “dakord”, mbështetjen e 41.32% të përgjigjeve të anketuarve;
- alternativa që krimet mjedisore “janë përgjegjësi e qeverisë dhe shtetit” gjen, në masën “shumë dakord” dhe “dakord”, mbështetjen e 81.77% të përgjigjeve të anketuarve;
- alternativa që krimet mjedisore “janë përgjegjësi e të gjithë qytetarëve” gjen, në masën “shumë dakord” dhe “dakord”, mbështetjen e 96.27% të përgjigjeve të anketuarve.

Nga gjetjet e mësipërme mund të arrijmë në përfundim se pjesa më e madhe e përgjigjeve (85.39%) të së anketuarve mbështesin në masën “dakord” dhe “shumë dakord” alternativat e mësipërme lidhur me krimet mjedisore. 94.54% e përgjigjeve mbështesin alternativën që krimet mjedisore “paraqesin rrezikshmëri të lartë në gjithë botën”. Ndërkohë, alternativa që krimet mjedisore “janë përgjegjësi e të gjithë qytetarëve”, ka gjetur mbështetjen në masën “dakord” dhe “shumë dakord” të më shumë përgjigjeve (96.27%), se alternativa që krimet mjedisore “janë përgjegjësi e

qeverisë dhe shtetit” (81.77%). Pra, të anketuarit mbështesin një angazhim më të madh qytetar në këtë fushë.

4. Përgjigjet e të anketuarve për pyetjen: “Cili nga faktorët e mëposhtëm ndikon më së shumti në ndotjen e ajrit?”

Cili nga faktorët e mëposhtëm ndikon më së shumti në ndotjen e ajrit?	
Statistika	
Përgjigjet	Gjithsej
Aktivitetet industriale	409
Mbeturinat e ngurta	26
Konsumimi i plastikës	101
Automjetet, trenat, anijet, aeroplanët	158
Urbanizimi i shpejtë	127
Mbipopullimi	54
Djegja e fosileve	39
Mbeturinat bujqësore	3
Shpyllëzimi	185
Niveli në ulje i biodiversitetit	24
Gjithsej	1127

Nga studimi i përgjigjeve të të anketuarve për pyetjen se cili nga faktorët e mëposhtëm ndikon më së shumti në ndotjen e ajrit, gjejmë se:

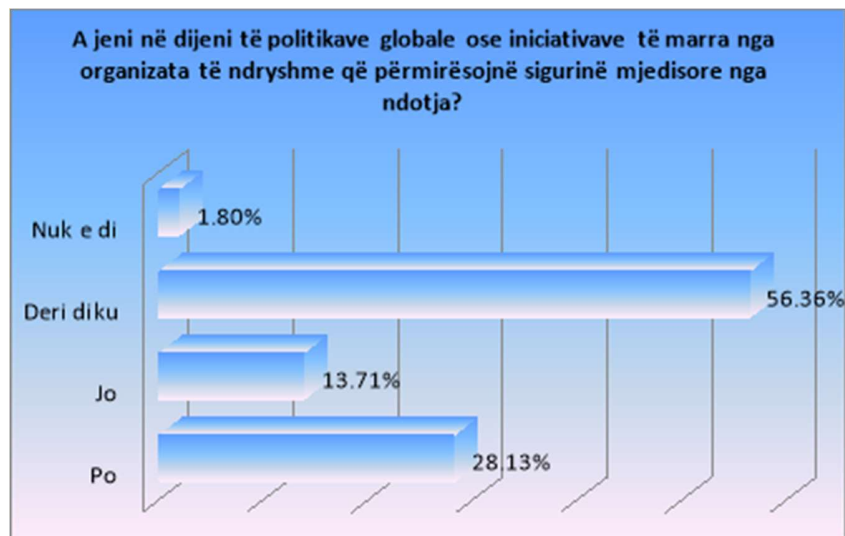
- 36.29% e të anketuarve mendojnë se aktivitetet industriale ndikojnë më shumë në ndotjen e ajrit;
- 16.42% e të anketuarve mendojnë se shpyllëzimi ndikon më shumë në ndotjen e ajrit;
- Për trenat, anijet dhe automjetet si ndotës të ajrit i mendojnë 14.02% e të anketuarve;
- 8.96% e të anketuarve mendojnë se konsumi i plastikës ndikon më shumë në ndotjen e ajrit;

- për urbanizimin e shpejtë si faktor ndikues në ndotjen e ajrit e mendojnë 11.27% e të anketuarve.

Nga gjetjet e mësipërme, lidhur me përgjigjet e të anketuarve për faktorët ndotës të ajrit, mund të nxjerrim përfundimin se ata, identifikojnë aktivitetet industriale (36.29%); shpyllëzimin (16.42%); trenat, anijet dhe automjetet (14.02%); urbanizimin e shpejtë (11.27%) dhe konsumin e plastikës (8.96%).

5. Përgjigjet e të anketuarve për pyetjen: “A janë në dijeni të politikave globale ose iniciativave të marra nga organizata të ndryshme që përmirësojnë sigurinë mjedisore nga ndotja?”

Statistika	
Përgjigjet	Gjithsej
Po	312
Jo	152
Deri diku	625
Nuk e di	20
Gjithsej	1109

Nga studimi i përgjigjeve të anketuarve për pyetjen se a jeni në dijeni të politikave globale ose iniciativave të marra nga organizata të ndryshme që përmirësojnë sigurinë mjedisore nga ndotja, gjejmë se:

- “janë në dijeni” të politikave globale ose iniciativave të marra nga organizata të ndryshme që përmirësojnë sigurinë mjedisore nga ndotja 28.13% e të anketuarve;
- “deri diku”, janë në dijeni të politikave globale ose iniciativave të marra nga organizata të ndryshme që përmirësojnë sigurinë mjedisore nga ndotja 56.36% e të anketuarve.
- “nuk janë në dijeni”, 13.71% e të anketuarve.

Nga analiza e gjetjeve të mësipërme mund të arrijmë në përfundimin se janë në dijeni të politikave globale ose iniciativave të marra nga organizata të ndryshme që përmirësojnë sigurinë mjedisore nga ndotja 28.13% e të anketuarve. Pjesa më e madhe e tyre (56.36%) janë deri diku në dijeni, ndërsa 13.71% e tyre nuk janë në dijeni të politikave dhe iniciativave globale për këtë problem. Pra, ndonëse të anketuarit përbëjnë një kampion

me arsim të lartë, me master dhe grada e tituj shkencor në masën 79.91%, pjesa më e madhe e tyre nuk janë dijeni ose janë deri diku në dijeni në masën 68.07% (13.71% + 56.36%) të politikave globale ose iniciativave të marra nga organizata të ndryshme që përmirësojnë sigurinë mjedisore nga ndotja.

6. Përgjigjet e të anketuarve për pyetjen: “A aplikohen në vendin tonë praktika në bashkëpunim me organizata vendase e të huaja për parandalimin e reduktimin e krimeve mjedisore?”

Statistika	
Përgjigjet	Gjithsej
Po	245
Jo	161
Deri diku	490
Nuk kam dijeni	202
Gjithsej	1098

Nga studimi i përgjigjeve të të anketuarve për pyetjen: “A aplikohen në vendin tonë praktika në bashkëpunim me organizata vendase e të huaja për parandalimin e reduktimin e krimeve mjedisore?”, gjejmë se:

- për 22% të të anketuarve, në vendin tonë aplikohen praktika në bashkëpunim me organizata vendase e të huaja për parandalimin e reduktimin e krimeve mjedisore;
- për 15% të të anketuarve, në vendin tonë nuk aplikohen praktika të tilla;
- për 45% të të anketuarve, në vendin tonë aplikohen deri diku praktika të tilla;
- ndërsa 18% e të anketuarve nuk kane dijeni për këtë çështje;

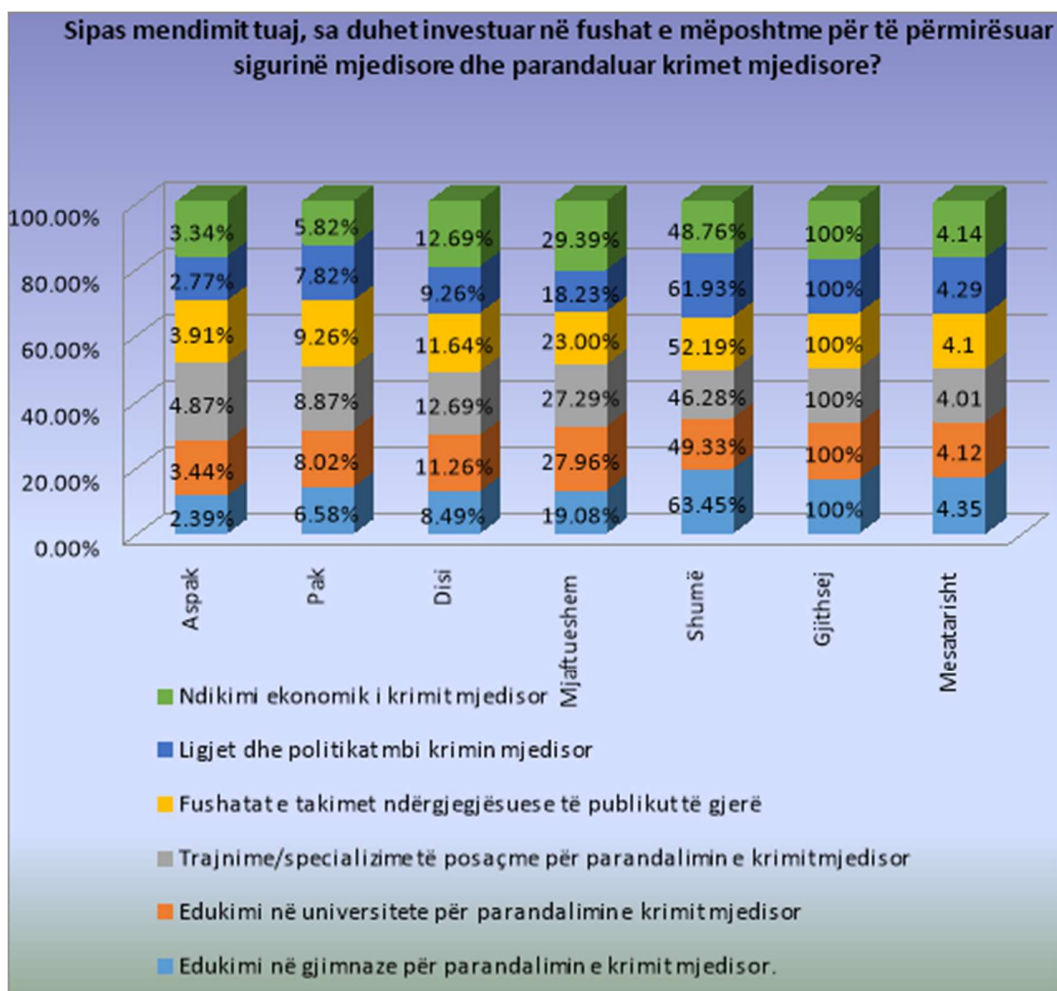
Nga analiza e gjetjeve të mësipërme mund të arrijmë në përfundimin se për 22% të të anketuarve, në vendin tonë aplikohen praktika në bashkëpunim me organizata vendase e të huaja për parandalimin e reduktimin e krimeve mjedisore dhe për 15 % të anketuarve nuk aplikohen. Ndërsa, për pjesën më të madhe të anketuarve (45%) në vendin tonë praktika të tilla aplikohen deri diku.

7. Përgjigjet e të anketuarve për pyetjen: “Sipas mendimit tuaj, sa duhet investuar në fushat e mëposhtme për të përmirësuar sigurinë mjedisore dhe parandaluar krimet mjedisore?”

Sipas mendimit tuaj, sa duhet investuar në fushat e mëposhtme për të përmirësuar sigurinë mjedisore dhe parandaluar krimet mjedisore?							
Respondent	1048						
Mesatarisht	4,17						
Statistika	Aspak	Pak	Disi	Mjaftueshem	Shumë	Gjithsej	Mesatarisht
Edukimi në gjimnaze për parandalimin e krimit mjedisor.	25	69	89	200	665	1048	4,35
Edukimi në universitete për parandalimin e krimit mjedisor	36	84	118	293	517	1048	4,12
Trajnime/specializime të posaçme për parandalimin e krimit mjedisor	51	93	133	286	485	1048	4,01
Fushatat e takimit ndërgjegjësuese të publikut të gjerë	41	97	122	241	547	1048	4,1
Ligjet dhe politikat mbi krimin mjedisor	29	82	97	191	649	1048	4,29
Ndikimi ekonomik i krimit mjedisor	35	61	133	308	511	1048	4,14
Gjithsej	217	486	692	1519	3374	6288	4,17
Përqindje	Aspak	Pak	Disi	Mjaftueshem	Shumë	Gjithsej	Mesatarisht
Edukimi në gjimnaze për parandalimin e krimit mjedisor.	2,39%	6,58%	8,49%	19,08%	63,45%	100%	4,35
Edukimi në universitete për parandalimin e krimit mjedisor	3,44%	8,02%	11,26%	27,96%	49,33%	100%	4,12
Trajnime/specializime të posaçme për parandalimin e krimit mjedisor	4,87%	8,87%	12,69%	27,29%	46,28%	100%	4,01
Fushatat e takimit ndërgjegjësuese të publikut të gjerë	3,91%	9,26%	11,64%	23,00%	52,19%	100%	4,1
Ligjet dhe politikat mbi krimin mjedisor	2,77%	7,82%	9,26%	18,23%	61,93%	100%	4,29
Ndikimi ekonomik i krimit mjedisor	3,34%	5,82%	12,69%	29,39%	48,76%	100%	4,14
Gjithsej	3,45	7,73	11,01	24,16	53,66	100%	4,17

Nga studimi i përgjigjeve të të anketuarve për pyetjen se duhet investuar në fushat e mëposhtme për të përmirësuar sigurinë mjedisore dhe parandaluar krimet mjedisore, gjegjëse:

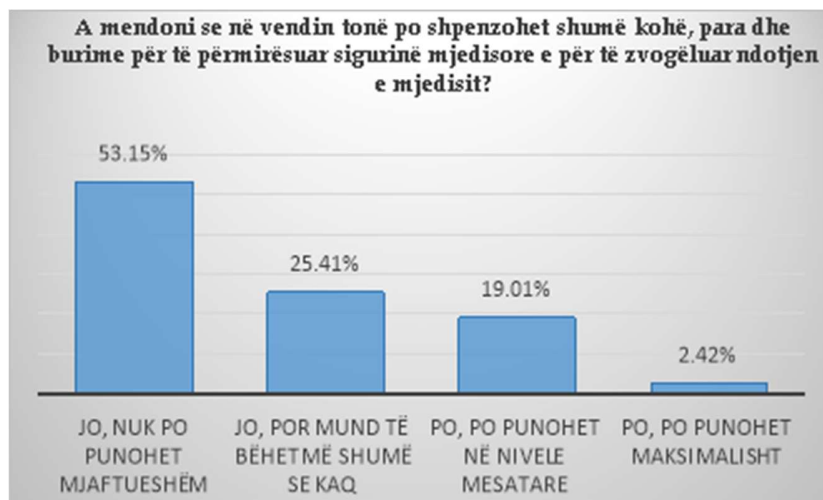
- 83.25% e përgjigjeve të anketuarve mbështesin mjaftueshëm dhe shumë investimet në fushën edukimit nëpër gjimnaze për parandalimin e krimit mjedisor;
- 77.29% e përgjigjeve të anketuarve mbështesin mjaftueshëm dhe shumë investimet në edukimin në universitete për parandalimin e krimit mjedisor;
- 73.57% e përgjigjeve të anketuarve mbështesin mjaftueshëm dhe shumë investimet në trajnimet/specializimet e posaçme për parandalimin e krimit mjedisor;
- 75.19% e përgjigjeve të anketuarve mbështesin mjaftueshëm dhe shumë investimet në fushatat e takimit ndërgjegjësuese me publikun e gjerë;
- 80.16% e përgjigjeve të anketuarve mbështesin mjaftueshëm dhe shumë investimet në fushën e ligjeve dhe politikave mjedisore;
- 78.15% e përgjigjeve të anketuarve, për të përmirësuar sigurinë mjedisore dhe parandaluar krimet mjedisore, mbështesin mjaftueshëm dhe shumë investimet në fushën e ndikimit ekonomik të krimit mjedisor.

Nga analiza e gjetjeve të mësipërme mund të arrijmë në përfundimin se për të përmirësuar sigurinë mjedisore dhe parandaluar krimet mjedisore, të anketuarit mbështesin “mjaftueshëm” dhe “shumë”, me rend zbritës, investimet në fushën e edukimit nëpër gjimnaze, për parandalimin e krimet mjedisore (83.25%); në fushën e ligjeve dhe politikave mjedisore (80.16%); në fushën e ndikimit ekonomik të krimet mjedisore (78.15%); në edukimin në universitete për parandalimin e krimet mjedisore (77.29%); investimet në fushatat e takimet ndërgjegjësuese me publikun e gjerë (75.19%) dhe në trajnimet/specializimet e posaçme për parandalimin e krimet mjedisore (73.57%). Sipas kësaj renditje rekomandohen dhe fushat me prioritet për të investuar, për të përmirësuar sigurinë mjedisore dhe për të parandaluar krimet mjedisore

8. **Përgjigjet e të anketuarve për pyetjen: “A mendoni se në vendin tonë po shpenzohet shumë kohë, para dhe burime për të përmirësuar sigurinë mjedisore e për të zvogëluar ndotjen e mjedisit?”**

Statistika	
Përgjigjet	Gjithsej
Jo, nuk po punohet mjaftueshëm	548
Jo, por mund të bëhet më shumë se kaq	262
Po, po punohet në nivele mesatare	196
Po, po punohet maksimalisht	25
Gjithsej	1031

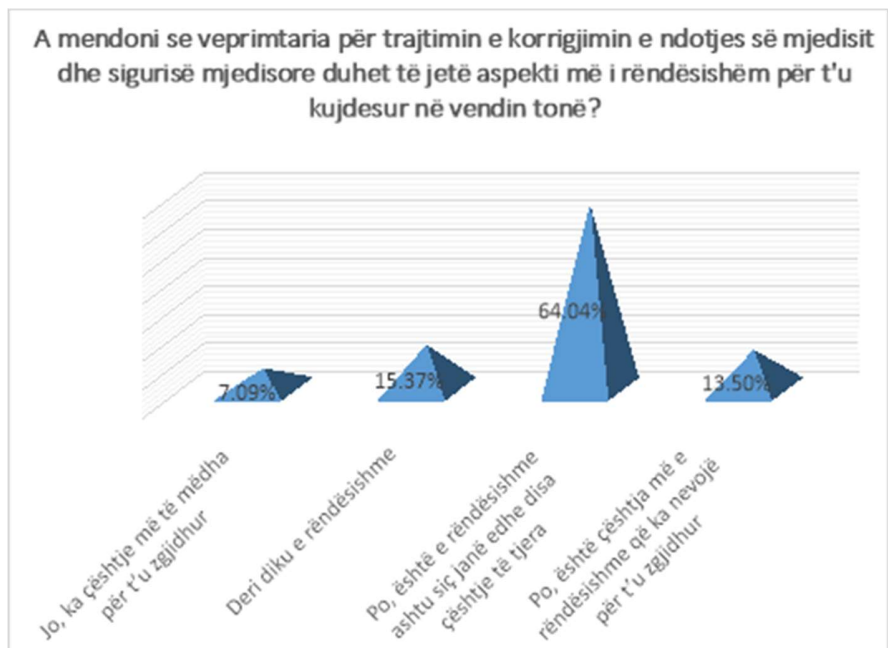
Nga studimi i përgjigjeve të të anketuarve për pyetjen a mendoni se në vendin tonë po shpenzohet shumë kohë, para dhe burime për të përmirësuar sigurinë mjedisore e për të zvogëluar ndotjen e mjedisit, gjejmë se:

- 53.15% e të anketuarve mendojnë se jo, nuk po punohet mjaftueshëm për të përmirësuar sigurinë mjedisore e për të zvogëluar ndotjen e mjedisit;
- 25.41% e të anketuarve mendojnë se jo, por mund të bëhet më shumë se kaq;
- 19.1% e të anketuarve mendojnë se po, në vendin tonë po punohet në nivele mesatare për të përmirësuar sigurinë mjedisore;
- 2.4% e të anketuarve mendojnë se po, në vendin tonë po punohet maksimalisht për të përmirësuar sigurinë mjedisore e për të zvogëluar ndotjen e mjedisit.

Nga analiza e gjetjeve të mësipërme mund të arrijmë në përfundimin se 78.56% e të anketuarve nuk mendojnë se në vendin tonë po shpenzohet shumë kohë, para dhe burime dhe nuk po punohet mjaftueshëm për të përmirësuar sigurinë mjedisore e për të zvogëluar ndotjen e mjedisit. Ndërkohë, vetëm 21.43% e të anketuarve mendojnë se, në vendin tonë po punohet në nivele mesatare e maksimalisht për të përmirësuar sigurinë mjedisore e për të zvogëluar ndotjen e mjedisit.

9. **Përgjigjet e të anketuarve për pyetjen: “A mendoni se veprimtaria për trajtimin e korrigjimin e ndotjes së mjedisit dhe sigurisë mjedisore duhet të jetë aspekti më i rëndësishëm për t'u kujdesur në vendin tonë?”**

Statistika	
Përgjigjet	Gjithsej
Jo, ka çështje më të mëdha për t'u zgjidhur	72
Deri diku e rëndësishme	156
Po, është e rëndësishme ashtu siç janë edhe disa çështje të tjera	650
Po, është çështja më e rëndësishme që ka nevojë për t'u zgjidhur	137
Gjithsej	1015

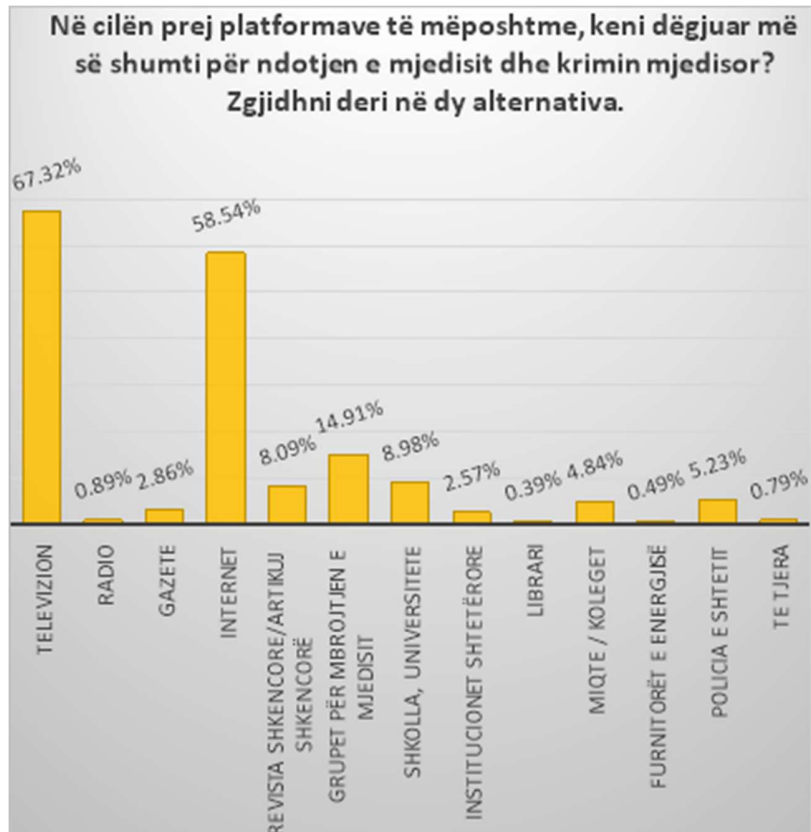
Nga studimi i përgjigjeve të të anketuarve për pyetjen nëse mendojnë se veprimtaria për trajtimin e korrigjimin e ndotjes së mjedisit dhe sigurisë mjedisore duhet të jetë aspekti më i rëndësishëm për t'u kujdesur në vendin tonë, gjejmë se:

- 13.5% e të anketuarve mendojnë se po, është çështja më e rëndësishme që ka nevojë për tu zgjidhur;
- 64.04% e të anketuarve mendojnë se po, është e rëndësishme ashtu siç janë edhe disa çështje të tjera;
- 15.37% mendojnë se veprimtaria për trajtimin e korrigjimin e ndotjes së mjedisit dhe sigurisë mjedisore duhet të jetë aspekti më i rëndësishëm për t'u kujdesur në vendin tonë është deri diku e rëndësishme;
- 7.09% e të anketuarve mendojnë se jo, ka çështje më të mëdha për t'u zgjidhur.

Nga analiza e gjetjeve të mësipërme mund të arrijmë në përfundimin se, në pjesën më të madhe të tyre (77.54%), të anketuarit vlerësojnë si çështja më e rëndësishme që ka nevojë për tu zgjidhur (13.5%) apo çështje e rëndësishme ashtu siç janë edhe disa çështje të tjera (64.04%), alternativën se veprimtaria për trajtimin e korrigjimin e ndotjes së mjedisit dhe sigurisë mjedisore duhet të jetë aspekti më i rëndësishëm për t'u kujdesur në vendin tonë. Kjo tregon për një ndjeshmëri të madhe për çështjet e ndotjes së mjedisit dhe sigurisë mjedisore. Vetëm për 7.09% të të anketuarve, ka çështje më të mëdha për t'u zgjidhur, se sa kjo e ndotjes mjedisit dhe sigurisë mjedisore.

10. Përgjigjet e të anketuarve për pyetjen: “Në cilën prej platformave të mëposhtme, keni dëgjuar më së shumti për ndotjen e mjedisit dhe krimin mjedisor?”

Përgjigjet	Gjithsej
Televizion	682
Radio	9
Gazete	29
Internet	593
Revista shkencore/artikuj shkencorë	82
Grupet për mbrojtjen e mjedisit	151
Shkolla, universitete	91
Institucionet shtetërore	26
Librari	4
Miqte / Koleget	49
Furnitorët e energjisë	5
Policia e Shtetit	53
Te tjera	8
Gjithsej	1013

Nga studimi i përgjigjeve të të anketuarve për pyetjen e mësipërme, gjejmë se të anketuarit janë informuar nga platformat si më poshtë:

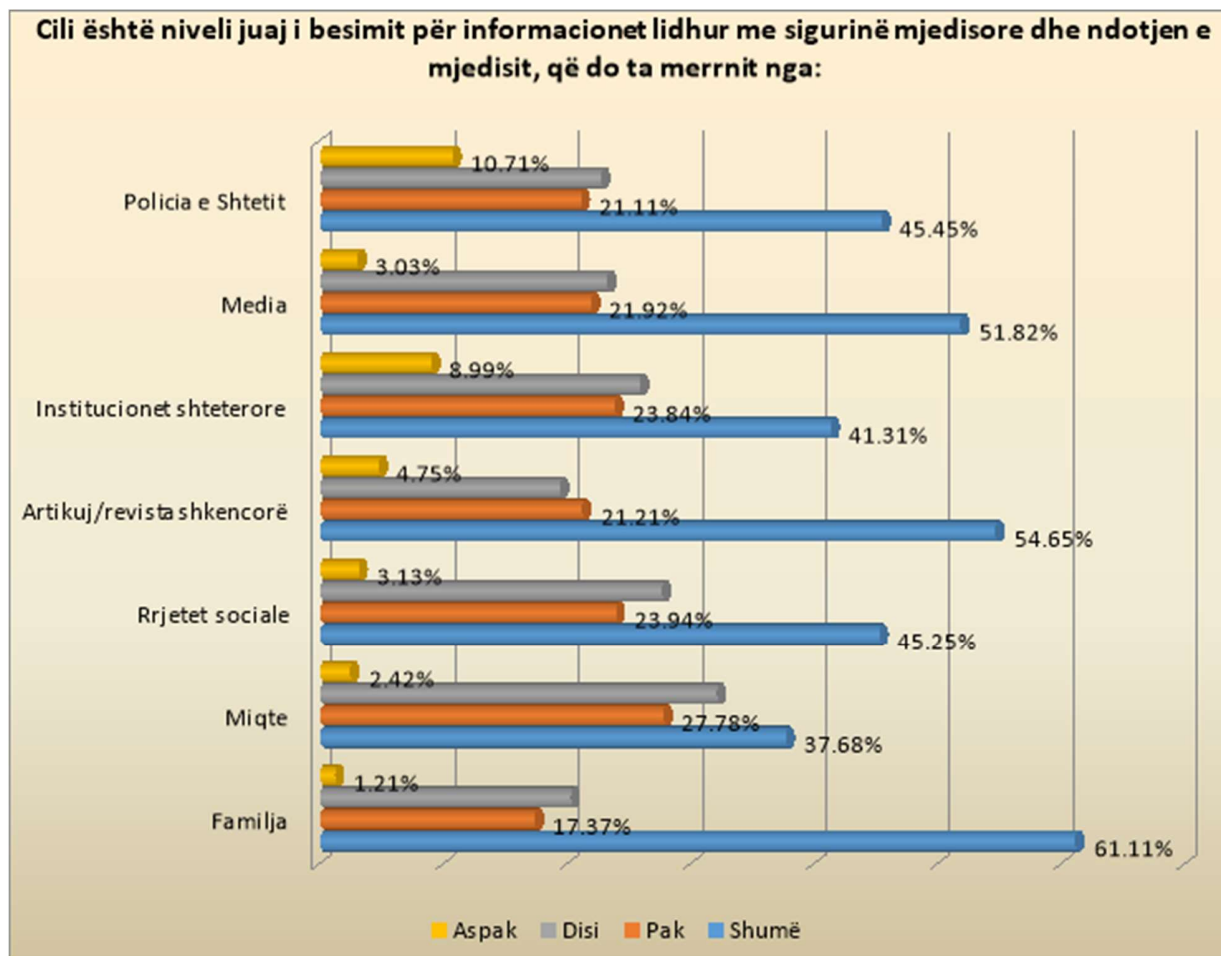
- televizioni 67.32%;
- interneti 58.54%;
- grupet për mbrojtjen e mjedisit 14.91%;
- shkollat e universitetet 8.98%;
- revistat shkencore e artikujt shkencor 8.09%;
- Policia e Shtetit 5.23%;
- miqtë e kolegët 4.84%;
- gazetat 2.86%;
- institucionet shtetërore 2.57%.

Nga analiza e gjetjeve të mësipërme mund të arrijmë në përfundimin se pjesa më e madhe e të anketuarve kanë marrë më shumë informacion për ndotjen e mjedisit dhe

krimin mjedisor nga media dhe rrjetet sociale si televizioni (67.32%); interneti (58.54%); revistat shkencore e artikujt shkencorë (8.09%) dhe gazetat (2.86%). Pas tyre renditen informacioni i marrë nga institucionet si shkollat e universitetet (8.98%); Policia e Shtetit (5.23%) dhe institucionet shtetërore (2.57%). Një rol të rëndësishëm në shpërndarjen e informacionit në këtë fushë kane luajtur dhe grupet për mbrojtjen e mjedisit (14.91%). Kjo tregon për një rol në rritje të medieve dhe rrjeteve sociale dhe një mundësi për t'u shfrytëzuar më shumë në të ardhmen për të ndërgjegjësuar njerëzit për çështjet mjedisore. Ndërkohë, duhet ridimensionuar roli i institucioneve arsimore e shtetërore në dhënien e informacionit për ndotjen e mjedisit dhe krimin mjedisor pasi duket se veprimtaria e tyre në këtë fushë është dukshëm më pak ndikuese se e grupeve për mbrojtjen e mjedisit.

11. Përgjigjet e të anketuarve për pyetjen: “Cili është niveli juaj i besimit për informacionet lidhur me sigurinë mjedisore dhe ndotjen e mjedisit, që do ta merrnit nga burimet e listuara në vijim?”

Cili është niveli juaj i besimit për informacionet lidhur me sigurinë mjedisore dhe ndotjen e mjedisit, që do ta merrnit nga:						
Statistika	Shumë	Pak	Disi	Aspak	Total	Mesatarisht
Familja	605	172	201	12	990	1,62
Miqte	373	275	318	24	990	1,99
Rrjetet sociale	448	237	274	31	990	1,89
Artikuj/revista shkencorë	541	210	192	47	990	1,74
Institucionet shtetërore	409	236	256	89	990	2,03
Media	513	217	230	30	990	1,77
Policia e Shtetit	450	209	225	106	990	1,99
Total	3339	1556	1696	339	6930	1.86
Përqindje						
	Shumë	Pak	Disi	Aspak	Gjithsej	Mesatarisht
Familja	61,11%	17,37%	20,30%	1,21%	100%	1,62
Miqte	37,68%	27,78%	32,12%	2,42%	100%	1,99
Rrjetet sociale	45,25%	23,94%	27,68%	3,13%	100%	1,89
Artikuj/revista shkencorë	54,65%	21,21%	19,39%	4,75%	100%	1,74
Institucionet shtetërore	41,31%	23,84%	25,86%	8,99%	100%	2,03
Media	51,82%	21,92%	23,23%	3,03%	100%	1,77
Policia e Shtetit	45,45%	21,11%	22,73%	10,71%	100%	1,99
Gjithsej	48,18	22,45	24,47	4,89	100%	1.86

Nga studimi i përgjigjeve të anketuarve për pyetjen e mësipërme gjejmë se:

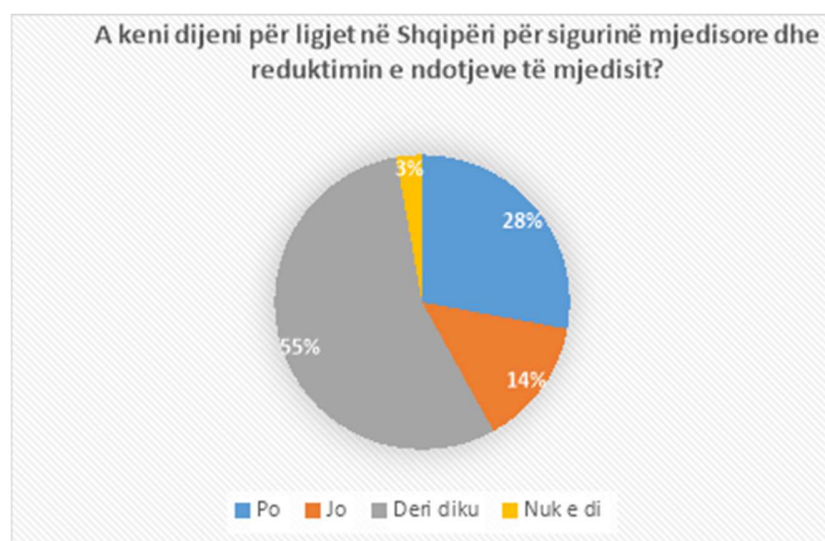
- 61.11% e përgjigjeve të anketuarve mbështesin në masën “shumë” informacionet e marra nga familja;
- 54,65% e përgjigjeve të anketuarve mbështesin në këtë masë informacionet e marra nga artikujt dhe revistat shkencore;
- 51.82% e përgjigjeve mbështesin në këtë masë informacionet e marra nga media;
- 45.45% e përgjigjeve mbështesin në këtë masë informacionet e marra nga Policia e Shtetit;
- 45.25% e përgjigjeve të anketuarve mbështesin në këtë masë informacionet e marra nga rrjetet sociale;
- 41.31% e përgjigjeve të anketuarve mbështesin në këtë masë informacionet e marra nga institucionet shtetërore dhe 37.68% nga miqtë.

Nga analiza e gjetjeve të mësipërme mund të arrijmë në përfundimin se përgjigjet e të anketuarve lidhur me besueshmërinë e burimit të informacioneve që marrin për sigurinë mjedisore dhe ndotjen e mjedisit mbështesin si burim shumë të besueshëm

familjen (61.11%); artikujt dhe revistat shkencore (54,65%); medien (51.82%); Policinë e Shtetit (45.45%); rrjetet sociale (45.25%); institucionet shtetërore (41.31%) dhe miqtë (37.68%). Nga këto përgjigje rezulton se familja, media dhe botimet shkencore janë burime më të besueshme se institucionet shtetërore, të cilat kanë dhe nivelin më të lartë (10.75% dhe 8.99%) të përgjigjeve si burime aspak të besueshme për informacionet për sigurinë mjedisore dhe ndotjen e mjedisit.

12. Përgjigjet e të anketuarve për pyetjen: “A keni dijeni për ligjet në Shqipëri për sigurinë mjedisore dhe reduktimin e ndotjeve të mjedisit?”

Statistika	
Përgjigjet	Gjithsej
Po	276
Jo	139
Deri diku	546
Nuk e di	28
Gjithsej	989

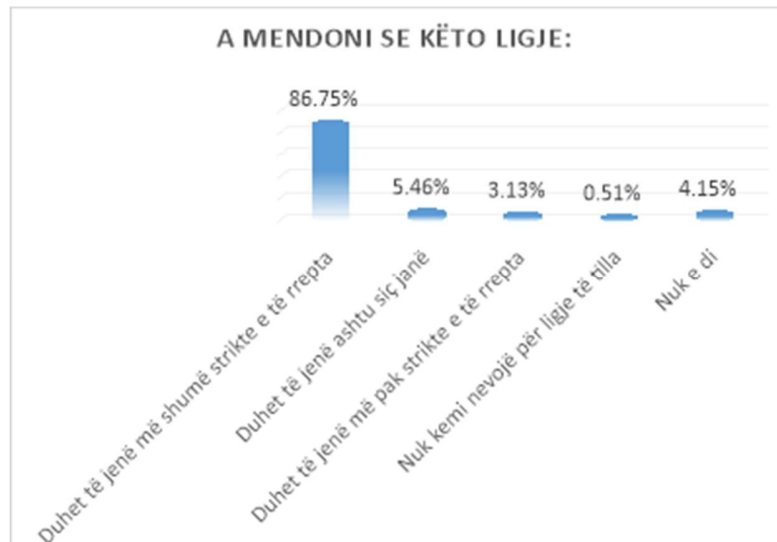
Nga studimi i përgjigjeve të anketuarve për pyetjen nëse kanë dijeni për ligjet në Shqipëri për sigurinë mjedisore dhe reduktimin e ndotjeve të mjedisit gjejmë se:

- 28% e të anketuarve janë përgjigjur se kanë dijeni;
- 14% e të anketuarve janë përgjigjur se nuk kanë dijeni;
- 55% e të anketuarve kanë deri diku dijeni;
- ndërkohë 3% nuk e dinë.

Nga analiza e gjetjeve të mësipërme mund të arrijmë në përfundimin se pjesa më e madhe e të anketuarve (69%) nuk kanë dijeni (14%) ose kanë deri diku dijeni (55%) lidhur me ligjet në Shqipëri për sigurinë mjedisore dhe reduktimin e ndotjeve të mjedisit, përkundrajt 28% të cilët përgjigjen se kanë dijeni. Nisur nga niveli i lartë arsimor i kampionit të anketuar mund të arrihet në përfundimin se shifra prej 69% e atyre që nuk kanë dijeni apo kanë deri diku dijeni për këto ligje është relativisht i lartë. Për këtë rekomandohet zhvillimi i njohurive ligjore për çështjet e sigurisë mjedisore.

13. Përgjigjet e të anketuarve për pyetjen lidhur me ashpërsinë e ligjeve për sigurinë mjedisore dhe mbrojtjen e mjedisit

Statistika	
Përgjigjet	Gjithsej
Duhet të jenë më shumë strikte e të rrepta	858
Duhet të jenë ashtu siç janë	54
Duhet të jenë më pak strikte e të rrepta	31
Nuk kemi nevojë për ligje të tilla	5
Nuk e di	41
Gjithsej	989

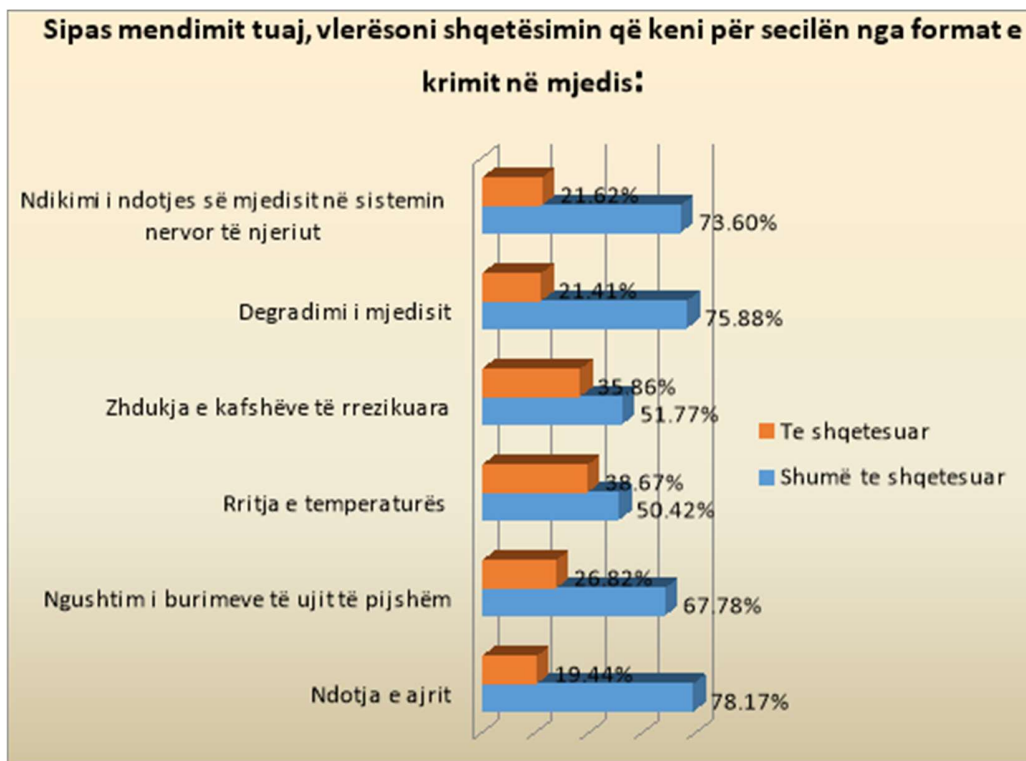
Nga studimi i përgjigjeve të të anketuarve lidhur me ashpërsinë e ligjeve për sigurinë mjedisore dhe mbrojtjen e mjedisit gjejmë se:

- për 86.75% të anketuarve këto ligje duhet të jenë më shumë strikte e të rrepta;
- 5.46% përgjigjen se këto ligje duhet të jenë ashtu siç janë;
- për 3.13% të anketuarve ligjet duhet të jenë ma pak strikte e të rrepta;
- 4.15% janë përgjigjur se nuk e dinë.

Nga analiza e gjetjeve të mësipërme mund të arrijmë në përfundimin se pjesa më e madhe e të anketuarve (86.75%) mendojnë se ligjet për sigurinë mjedisore dhe mbrojtjen e mjedisit duhet të jenë me shumë strikte e të rrepta. Ndërsa vetëm 8.59% e të anketuarve ose dhjetë herë më pak, mbështesin *status quo*-në e ligjeve në këtë fushë apo dhe zbutjen e tyre. Nga kjo mund të arrijmë në përfundimin se ashpërsimi i legjislacionit në fushën e krimeve mjedisore është kërkesë dhe gëzon mbështetje të gjerë.

14. Përgjigjet e të anketuarve lidhur me vlerësimet që ata kanë për secilën nga format e krimit në mjedis

Sipas mendimit tuaj, vlerësoni shqetësimin që keni për secilën nga format e krimit në mjedis:						
Statistika	Shumë te shqetësuar	Te shqetësuar	Neutral	Te pashqetësuar	Aspak te shqetësuar	Gjithsej
Ndotja e ajrit	752	187	13	8	2	962
Ngushtim i burimeve të ujit të pijshëm	652	258	37	11	4	962
Rritja e temperaturës	485	372	92	11	2	962
Zhdukja e kafshëve të rrezikuara	498	345	98	16	5	962
Degradimi i mjedisit	730	206	23	2	1	962
Ndikimi i ndotjes së mjedisit në sistemin nervor të njeriut	708	208	33	11	2	962
Gjithsej	3825	1576	296	59	16	5772
Përqindje						
	Shumë te shqetësuar	Te shqetësuar	Neutral	Te pashqetësuar	Aspak te shqetësuar	Gjithsej
Ndotja e ajrit	78,17%	19,44%	1,35%	0,83%	0,21%	100%
Ngushtim i burimeve të ujit të pijshëm	67,78%	26,82%	3,85%	1,14%	0,42%	100%
Rritja e temperaturës	50,42%	38,67%	9,56%	1,14%	0,21%	100%
Zhdukja e kafshëve të rrezikuara	51,77%	35,86%	10,19%	1,66%	0,52%	100%
Degradimi i mjedisit	75,88%	21,41%	2,39%	0,21%	0,10%	100%
Ndikimi i ndotjes së mjedisit në sistemin nervor të njeriut	73,60%	21,62%	3,43%	1,14%	0,21%	100%
Gjithsej	66,27	27,3	5,13	1,02	0,28	100%

Nga studimi i përgjigjeve të të anketuarve lidhur me vlerësimet që ata kanë për secilën nga format e krimit në mjedis gjejmë se:

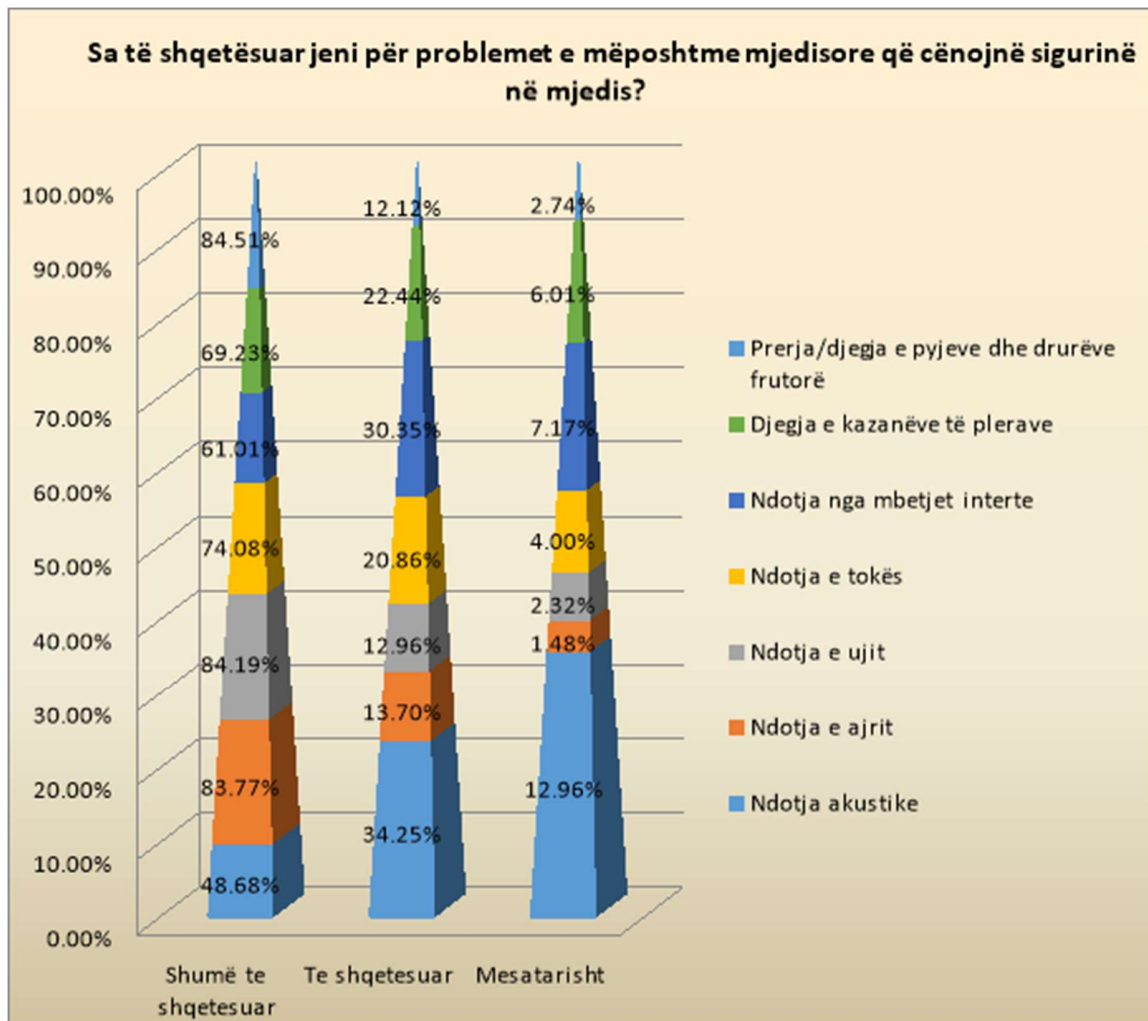
- nga 5772 vlerësimet e grumbulluara në total nga të anketuarit për të të gjithë krimet në mjedis të listuara më sipër, 66.7% e tyre ndjehen “shumë të shqetësuar”;
- 27.3% ndjehen “të shqetësuar”;
- 5.13% ndjehen “neutral”;
- 1.02% ndjehen “të pa shqetësuar” dhe 0.28% “aspak të shqetësuar”;

- sipas formës së krimit në fushën e mjedisit të anketuarit ndjehen shumë të shqetësuar nga ndotja e ajrit (78.17%); degradimi i mjedisit (75.88%); ndikimi i ndotjes së mjedisit në sistemin nervor të njeriut (73.6%); ngushtimi i burimeve të ujit të pijshëm (67.78%); zhdukja e kafshëve të rrezikuara 51.77% dhe rritja e temperaturës 50.42%.

Nga analiza e gjetjeve të mësipërme, mund të arrijmë në përfundimin se 66.27% e të anketuarve, ndjehen shumë të shqetësuar nga krimet mjedisore dhe 27.3%, të shqetësuar. Vetëm 1.02% ndjehen të pashqetësuar dhe 5.13%, neutral. Nga format e veçanta të krimit mjedisor të anketuarit ndjehen shumë të shqetësuar nga ndotja e ajrit (78.17%); degradimi i mjedisit (75.88%); ndikimi i ndotjes së mjedisit në sistemin nervor të njeriut (73.6%); ngushtimi i burimeve të ujit të pijshëm (67.78%); zhdukja e kafshëve të rrezikuara 51.77% dhe rritja e temperaturës 50.42%.

15. Përgjigjet e të anketuarve lidhur me pyetjen: "Sa të shqetësuar janë për problemet e mëposhtme mjedisore që cenojnë sigurinë në mjedis?"

Sa të shqetësuar jeni për problemet e mëposhtme mjedisore, që cenojnë sigurinë në mjedis?						
Respondent	949					
Mesatarisht	1,37					
Statistika	Shumë te shqetësuar	Te shqetësuar	Mesatarisht	Pak te shqetësuar	Aspak te shqetësuar	Mesatarisht
Ndotja akustike	462	325	123	32	7	1,73
Ndotja e ajrit	795	130	14	7	3	1,2
Ndotja e ujit	799	123	22	4	1	1,19
Ndotja e tokës	703	198	38	8	2	1,32
Ndotja nga mbetjet interte	579	288	68	12	2	1,49
Djegja e kazanëve të plerave	657	213	57	18	4	1,42
Prerja/djegja e pyjeve dhe drurëve frutorë	802	115	26	4	2	1,2
Gjithsej	4797	1392	348	85	21	1,37
Përqindje	Shumë te shqetësuar	Te shqetësuar	Mesatarisht	Pak te shqetësuar	Aspak te shqetësuar	Mesatarisht
Ndotja akustike	48,68%	34,25%	12,96%	3,37%	0,74%	1,73
Ndotja e ajrit	83,77%	13,70%	1,48%	0,74%	0,32%	1,2
Ndotja e ujit	84,19%	12,96%	2,32%	0,42%	0,11%	1,19
Ndotja e tokës	74,08%	20,86%	4,00%	0,84%	0,21%	1,32
Ndotja nga mbetjet interte	61,01%	30,35%	7,17%	1,26%	0,21%	1,49
Djegja e kazanëve të plerave	69,23%	22,44%	6,01%	1,90%	0,42%	1,42
Prerja/djegja e pyjeve dhe drurëve frutorë	84,51%	12,12%	2,74%	0,42%	0,21%	1,2
Gjithsej	72,21	20,95	5,24	1,28	0,32	1,37

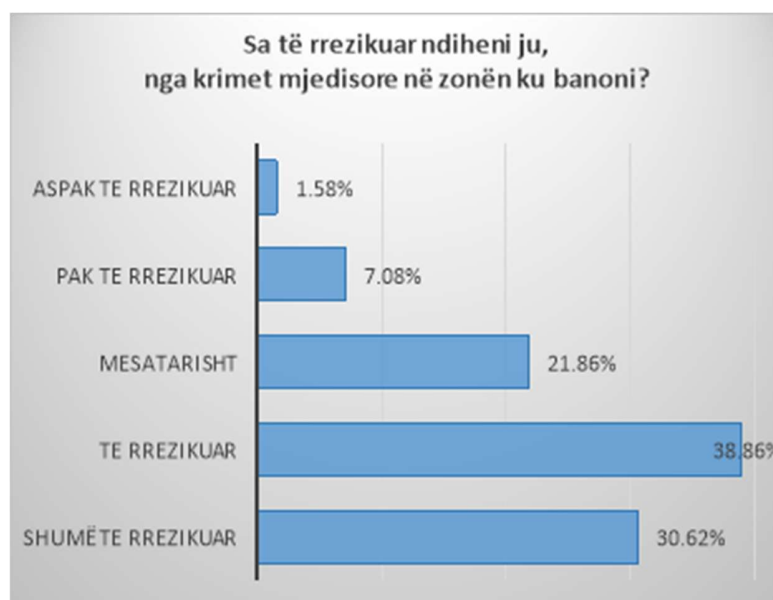
Nga studimi i përgjigjeve të anketuarve lidhur me pyetjen: “Sa të shqetësuar janë për problemet e mësipërme mjedisore që çenojnë sigurinë në mjedis?” gjejmë se:

- nga 6643 vlerësimet e grumbulluara në total nga të anketuarit për të gjithë problemet mjedisore të listuara më sipër që çenojnë sigurinë në mjedis, 72.21% e tyre ndjehen “shumë të shqetësuar”;
- 20.95% ndjehen “të shqetësuar”;
- 5.24% “mesatarisht të shqetësuar”;
- 1.28% “pak të shqetësuar” dhe 0.32% “aspak të shqetësuar”.
- Sipas problemeve mjedisore të listuara më sipër që çenojnë sigurinë në mjedis, të anketuarit janë shumë të shqetësuar nga prerja e pyjeve dhe drurëve frutorë (84.51%); ndotja ujit (84.19%); ndotja e ajrit (83.77%); ndotja e tokës (74.08%); djegja e kazanëve të plehrave (69.23%); ndotja nga mbetjet interte (61.01%) dhe ndotja akustike (48-68).

Nga analiza e gjetjeve të mësipërme mund të arrijmë në përfundimin se 72.21% e të anketuarve ndjehen “shumë të shqetësuar” se problemet mjedisore të listuara më sipër cenojnë sigurinë në mjedis, 20.95% ndjehen “të shqetësuar” dhe 5.24% ndjehen “mesatarisht të shqetësuar”. Ndërsa, sipas renditjes së problemeve mjedisore të listuara më sipër që cenojnë sigurinë në mjedis, të anketuarit janë shumë të shqetësuar nga prerja e pyjeve dhe drurëve frutorë (84.51%); ndotja ujit (84.19%); ndotja e ajrit (83.77%); ndotja e tokës (74.08%); djegia e kazanëve të plehrave (69.23%); ndotja nga mbetjet inertë (61.01%) dhe ndotja akustike (48.68%).

16. Përgjigjet e të anketuarve lidhur me pyetjen: “Sa të rrezikuar ndihen nga krimet mjedisore në zonën ku banojnë?”

Statistika	
Përgjigjet	Gjithsej
Shumë te rrezikuar	290
Te rrezikuar	368
Mesatarisht	207
Pak te rrezikuar	67
Aspak te rrezikuar	15
Gjithsej	947

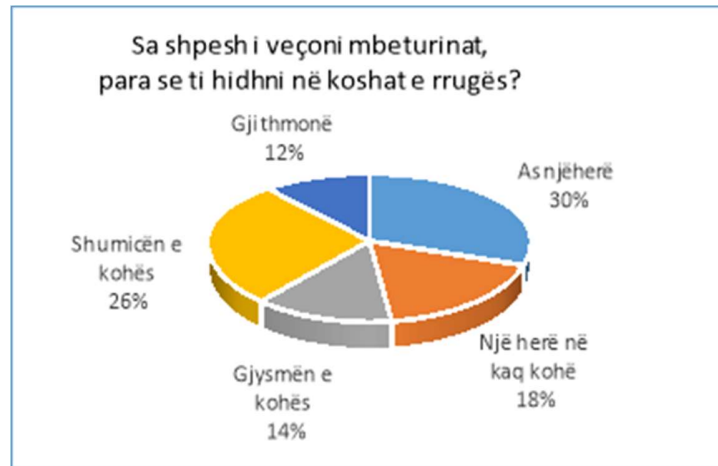
Nga studimi i përgjigjeve të anketuarve lidhur me pyetjen e mësipërme, gjejmë se:

- “shumë të rrezikuar”, ndjehen 30.62% e të anketuarve;
- “të rrezikuar ndjehen”, 38.86% e të anketuarve;
- “mesatarisht të rrezikuar”, ndjehen 21.86% e të anketuarve;
- “pak të rrezikuar ndjehen”, ndjehen 7.08% e të anketuarve;
- “aspak të rrezikuar” ndjehen 1.58% të anketuarve.

Nga analiza e gjetjeve të mësipërme mund të arrijmë në përfundimin se 91.34% e të anketuarve ndjehen shumë të rrezikuar, të rrezikuar dhe mesatarisht të rrezikuar nga krimet mjedisore në zonën ku banojnë. Pra, krimet mjedisore i perceptojnë si rrezik në zonën e tyre të banimit mbi 90% e të anketuarve: shifër kjo shumë e lartë. Aspak të rrezikuar ndjehen vetëm 1.58% e të anketuarve.

17. Përgjigjet e të anketuarve lidhur me pyetjen: “Sa shpesh i veçoni mbeturinat, para se t’i hidhni në koshat e rrugës?”

Statistika	
Përgjigjet	Gjithsej
Asnjëherë	282
Një herë në kaq kohë	169
Gjysmën e kohës	131
Shumicën e kohës	246
Gjithmonë	116
Gjithsej	944

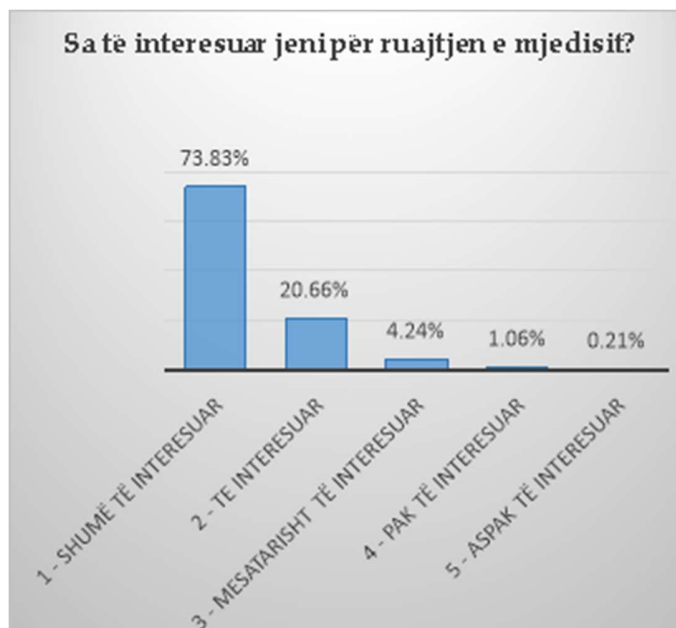
Nga studimi i përgjigjeve të anketuarve lidhur me pyetjen e mësipërme: “Sa shpesh i veçoni mbeturinat, para se t’i hidhni në koshat e rrugës”, gjejmë se:

- “gjithmonë”, i veçojnë mbeturina 12% e të anketuarve.
- “asnjëherë”, 30% e të anketuarve;
- “shumicën e kohës”, 26% e të anketuarve;
- “gjysmën e kohës”, 14% e të anketuarve;
- “një herë në kaq kohë”, 18% e të anketuarve.

Nga analiza e gjetjeve të mësipërme mund të nxjerrim përfundimin se, ndonëse 91.34% e të anketuarve ndjehen shumë të rrezikuar, të rrezikuar dhe mesatarisht të rrezikuar nga krimet mjedisore në zonën ku banojnë, vetëm 12% e tyre kryejnë veprime me ndikime në mjedis siç është veçimi i mbeturinave. Ndërkohë, 58% e të anketuarve janë të angazhuar pjesërisht në këtë veprimtari në shumicën e kohës, gjysmën e kohës apo ndonjëherë. Ndërsa 30% e të anketuarve nuk janë të angazhuar asnjëherë në këtë veprimtari në mbrojtje të mjedisit. Për këtë rekomandohet ndërgjegjësimi qytetar për të siguruar mbështetjen e tyre më mbrojtje të mjedisit.

18. Përgjigjet e të anketuarve lidhur me pyetjen: “Sa të interesuar jeni për ruajtjen e mjedisit?”

Statistika	
Përgjigjet	Gjithsej
1 - Shumë të interesuar	697
2 - Të interesuar	195
3 - Mesatarisht të interesuar	40
4 - Pak të interesuar	10
5 - Aspak të interesuar	2
Gjithsej	944

Nga studimi i përgjigjeve të anketuarve lidhur me pyetjen se sa të interesuar jeni për ruajtjen e mjedisit, gjejmë se:

- “shumë të interesuar” janë 73.83% e të anketuarve;
- “të interesuar” janë 20.66% e të anketuarve;
- “mesatarisht të interesuar”, janë 4.24% e të interesuarve;
- “pak të interesuar”, janë 1.06% e të anketuarve;
- “aspak të interesuar”, janë 0.21% e të anketuarve.

Nga analiza e gjetjeve të mësipërme mund të nxjerrim përfundimin se 94.49% e të anketuarve janë “shumë të interesuar” dhe “të interesuar” për ruajtjen e mjedisit. Ndërkohë “pak” dhe “aspak të interesuar” për këtë çështje janë vetëm 1.27% e të anketuarve. Kjo flet për një ndjeshmëri të madhe të anketuarve për ruajtjen e mjedisit.

19. Përgjigjet e të anketuarve lidhur me pyetjen: “Sa gjasa ka që ju të ndryshoni stilin e jetesës për t’iu përshtatur më mirë mjedisit?”

Statistika	
Përgjigjet	Gjithsej
Gjithmonë	274
Shumë gjasa	467

Deri diku	166
Pak gjasa	22
Aspak gjasa	13
Gjithsej	942

Nga studimi i përgjigjeve të anketuarve lidhur me pyetjen: “Sa gjasa ka që ju të ndryshoni stilin e jetesës për t’iu përshtatur më mirë mjedisit?”, gjejmë se:

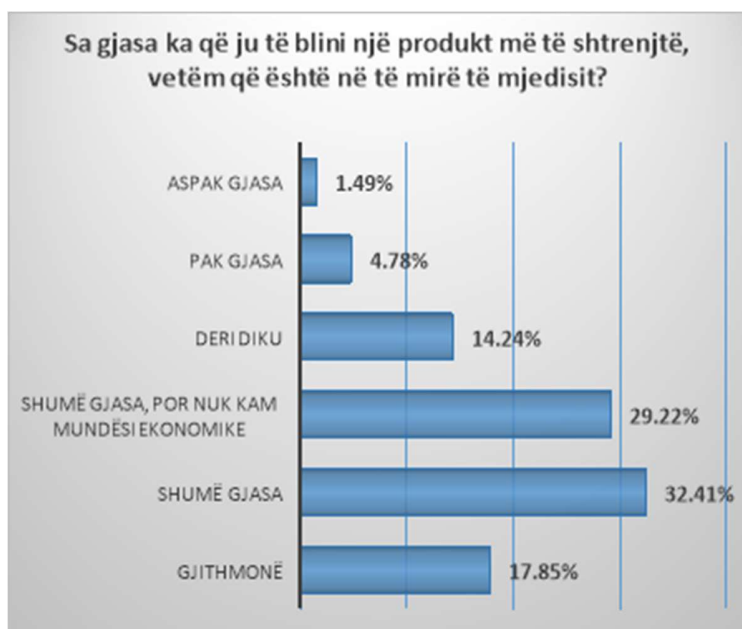
- 29.09% të të anketuarve kanë gjithmonë gjasa për të ndryshuar stilin e jetesës për tu përshtatur më mirë me mjedisin;
- 49.58% e të anketuarve kanë shumë gjasa;
- 17.62% e të anketuarve kanë disa gjasa;
- 2.34% e të anketuarve kanë pak gjasa;
- 1.38% e të anketuarve nuk kanë aspak gjasa për të ndryshuar stilin e jetesës.

Nga analiza e gjetjeve të mësipërme mund të nxjerrim përfundimin se 78.67% e të anketuarve kanë gjithmonë gjasa ose shumë gjasa për të ndryshuar stilin e jetesës për t’u përshtatur më mirë me mjedisin, ndërsa 17.62% e tyre nuk janë plotësisht të sigurt për këtë (kanë disa gjasa). Vetëm 3.72% e të anketuarve kanë pak gjasa ose aspak gjasa për këtë çështje.

Pranimi nga pjesa më e madhe e të anketuarve për ndryshimin e stilit të jetesës për t’u përshtatur më mirë me mjedisin tregon për një ndjeshmëri të madhe të të anketuarve ndaj çështjeve mjedisore dhe gatishmërinë e tyre për të sakrifikuar deri në ndryshimin e stilit të jetesës.

20. Përgjigjet e të anketuarve lidhur me pyetjen: “Sa gjasa ka që ju të blini një produkt më të shtrenjtë, vetëm që është në të mirë të mjedisit?”

Statitika	
Përgjigjet	Gjithsej
Gjithmonë	168
Shumë gjasa	305
Shumë gjasa, por nuk kam mundësi ekonomike	275
Deri diku	134

Pak gjasa	45
Aspak gjasa	14
Gjithsej	941

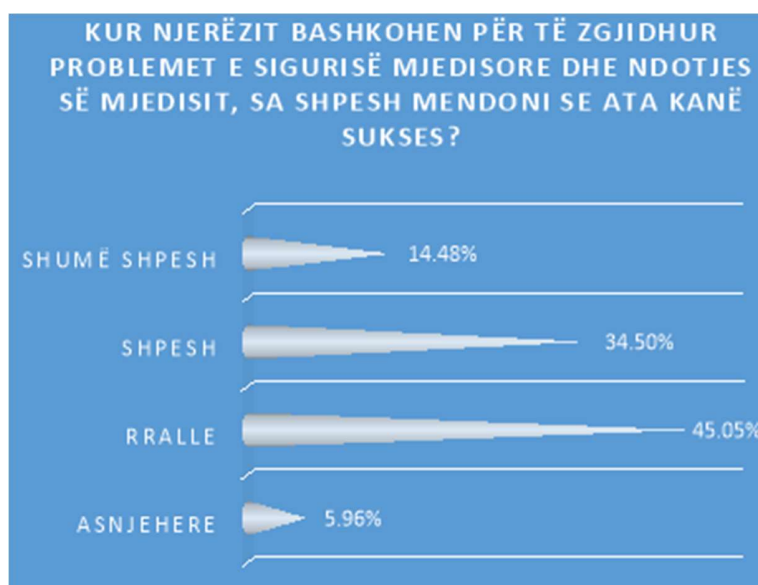
Nga studimi i përgjigjeve të anketuarve lidhur me pyetjen e mësipërme, gjejmë se:

- 17.85% e të anketuarve kanë gjithmonë gjasa për të blerë një produkt më të shtrenjtë, vetëm që është në të mirë të mjedisit;
- 32.41% kanë shumë gjasa;
- 29.22% kanë shumë gjasa por nuk kanë mundësi ekonomike;
- 14.24% kanë deri diku gjasa për këtë çështje;
- 4.78% kanë pak gjasa;
- dhe 1.49% nuk kanë aspak gjasa për të blerë një produkt më të shtrenjtë, vetëm që është në të mirë të mjedisit.

Nga analiza e gjetjeve të mësipërme mund të nxjerrim përfundimin se 50.26% e të anketuarve kanë gjithmonë dhe shumë gjasa për të blerë një produkt më të shtrenjtë, vetëm që është në të mirë të mjedisit. Ndërsa 29.22% kanë shumë gjasa, por nuk kanë mundësi ekonomike për ta bërë këtë. Kjo tregon se pjesa më e madhe e të anketuarve (79.48%) janë gati të "sakrifikojnë" financiarisht në të mirë të mjedisit.

21. Përgjigjet e të anketuarve lidhur me pyetjen: "Kur njerëzit bashkohen për të zgjidhur problemet e sigurisë mjedisore dhe ndotjes së mjedisit, sa shpesh mendoni se ata kanë sukses?"

Statistika	
Përgjigjet	Gjithsej
Asnjëherë	56
Rralle	423
Shpesh	324
Shumë shpesh	136

Gjithsej	939
Gjithsej	100%

Nga studimi i përgjigjeve të anketuarve lidhur me pyetjen se kur njerëzit bashkohen për të zgjidhur problemet e sigurisë mjedisore dhe ndotjes së mjedisit, sa shpesh mendoni se ata kanë sukses, gjejmë se sipas të anketuarve mundësitë për sukses janë:

- "shumë shpesh", 14.48%;
- "shpesh", 34.5%;
- "rrallë", 45.04%;
- "asnjëherë", 5.56%.

Nga analiza e gjetjeve të mësipërme mund të nxjerrim përfundimin se 48.98% e të anketuarve mendojnë se mundësitë për sukses janë "shumë shpesh" dhe "shpesh". Për 45.04% të të anketuarve mundësitë për sukses janë rrallë. Vetëm për 5.45% të të anketuarve nuk ka asnjëherë mundësi për sukses. Duket sikur ka një ndarje thuajse të barabartë, midis të anketuarve optimistë dhe pesimistë, për mundësinë e suksesit, kur njerëzit bashkohen për të zgjidhur problemet e sigurisë mjedisore dhe ndotjes së mjedisit. Për këtë, rekomandohet gjetja e formave dhe metodave për zvogëlimin e numrit të pesimistëve, për pamundësinë e suksesit kur njerëzit bashkohen për të zgjidhur problemet e sigurisë mjedisore dhe ndotjes së mjedisit.

22. Përgjigjet e të anketuarve lidhur me pyetjen: "Sa gjasa ka që të rekomandoni një mik apo një koleg për të promovuar aktivitete që do të ndihmojnë në reduktimin krimeve mjedisore?"

Statistika	
Përgjigjet	Gjithsej
1 - Aspak gjasa	61
2- Pak gjasa	98
3- Deri diku	181
4- Shumë gjasa	159
5 - Gjithmonë	438

Gjithsej	937

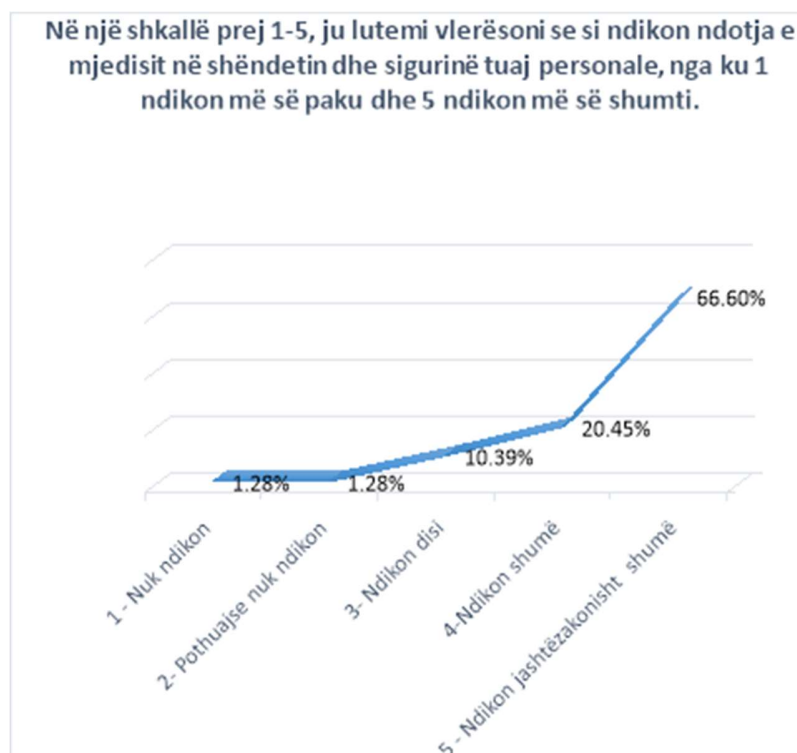
Nga studimi i përgjigjeve të anketuarve lidhur me pyetjen e mësipërme, gjejmë se:

- 46.74% e të anketuarve, kanë “gjithmonë” gjasa që të rekomandojnë një mik apo një koleg, për të promovuar aktivitete që do të ndihmojnë në reduktimin e krimeve mjedisore;
- 16.97% e të anketuarve, kanë “shumë gjasa”;
- 19.32% e të anketuarve, kanë “deri diku gjasa”;
- 10.46% e të anketuarve, kanë “pak gjasa”;
- 6.51% e të anketuarve, kanë “aspak gjasa” që të rekomandojnë një mik apo një koleg për këtë problem.

Nga analiza e gjetjeve të mësipërme, mund të nxjerrim përfundimin se 63.97% e të anketuarve, kanë “gjithmonë” dhe “shumë” gjasa që të rekomandojnë një mik apo një koleg, për të promovuar aktivitete që do të ndihmojnë në reduktimin e krimeve mjedisore. Kjo mënyrë sjelljeje e pjesës më të madhe të së anketuarve, të bën optimist, për zgjerimin e komunitetit që mendon dhe punon për reduktimin e krimeve mjedisore. Ndërkohë, 29.78% e të anketuarve kanë “pak gjasa” dhe “deri diku gjasa”, për këtë problem. Vetëm 6.51% e të anketuarve, nuk kanë “fare gjasa” që të rekomandojnë një mik apo një koleg, për të promovuar aktivitete që do të ndihmojnë në reduktimin e krimeve mjedisore. Rekomandohet, që me programe të veçanta, të punohet që këto dy kategori të përfshihen në komunitetin e atyre që mendojnë dhe punojnë për reduktimin e krimeve mjedisore.

23. Përgjigjet e të anketuarve lidhur me pyetjen: “Si ndikon ndotja e mjedisit në shëndetin dhe sigurinë tuaj personale?”

Statistika	
Përgjigjet	Gjithsej
1 - Nuk ndikon	12
2- Pothuajse nuk ndikon	12
3- Ndikon disi	97
4-Ndikon shumë	191
5 - Ndikon jashtëzakonisht shumë	622
Gjithsej	934

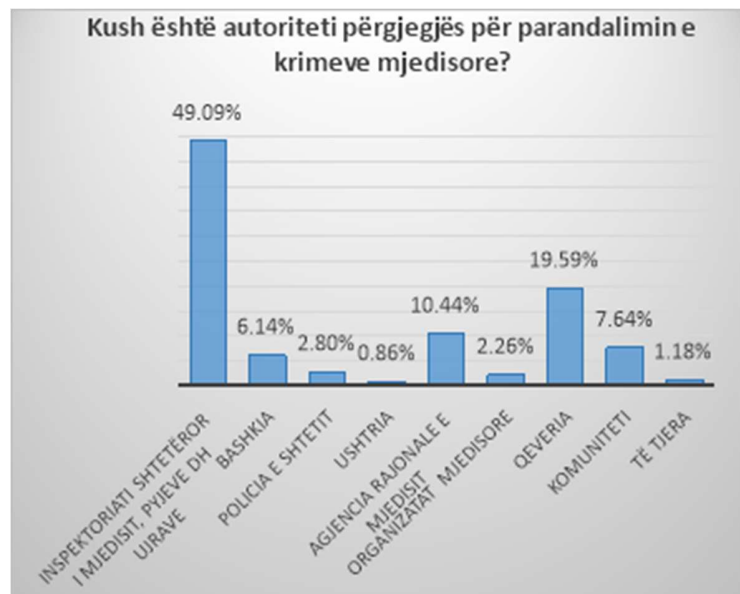
Nga studimi i përgjigjeve të të anketuarve lidhur me pyetjen: “Si ndikon ndotja e mjedisit në shëndetin dhe sigurinë tuaj personale?”, gjejmë se:

- për 66.6% të të anketuarve, ndotja e mjedisit ndikon jashtëzakonisht shumë në shëndetin dhe sigurinë e tyre personale;
- për 20.45% të të anketuarve, ndotja e mjedisit ndikon shumë;
- për 10.39% të të anketuarve, ndotja e mjedisit ndikon disi;
- për 1.28% të të anketuarve, ndotja e mjedisit pothuajse nuk ndikon;
- për 1.28% të të anketuarve, ndotja e mjedisit nuk ndikon.

Nga analiza e gjetjeve të mësipërme mund të nxjerrim përfundimin se 87.05% e të anketuarve perceptojnë se ndotja e mjedisit ndikon jashtëzakonisht shumë dhe shumë në shëndetin dhe sigurinë e tyre personale. Për 10.39% të anketuarve ndotja e mjedisit ndikon vetëm disi. Ndërsa pjesa më e vogël e të anketuarve (2.56%) përgjigjen se ndotja e mjedisit pothuajse nuk ndikon ose nuk ndikon fare. Pra, pjesa më e madhe e të anketuarve e perceptojnë ndotjen e mjedisit si kërcënim për shëndetin dhe sigurinë e tyre personale.

24. Përgjigjet e të anketuarve lidhur me pyetjen: “Cili është autoriteti përgjegjës për parandalimin e krimeve mjedisore?”

Statistika	
Përgjigjet	Gjithsej
Inspektorati Shtetëror i Mjedisit, Pyjeve dhe Ujërave	456
Bashkia	57
Policia e Shtetit	26
Ushtria	8
Agjencia Rajonale e Mjedisit	97
Organizatat mjedisore	21
Qeveria	182
Komuniteti	71
Të tjera	11
Gjithsej	929

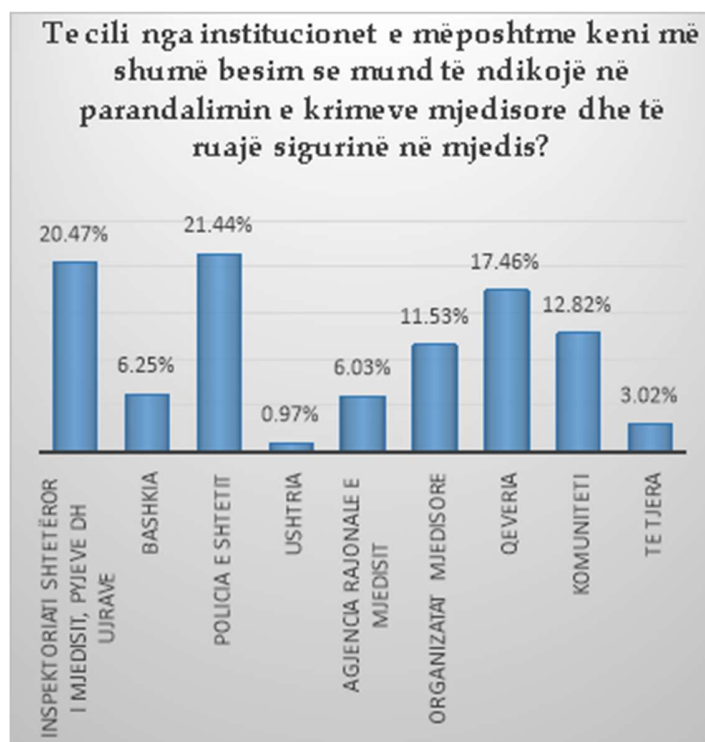
Nga studimi i përgjigjeve të anketuarve lidhur me pyetjen se kush është autoriteti përgjegjës për parandalimin e krimeve mjedisore, gjejmë se:

- 49.09% e të anketuarve, mendojnë se autoriteti përgjegjës për parandalimin e krimeve mjedisore është Inspektorati Shtetëror i Pyjeve dhe Kullotave;
- 19.59% mendojnë se është qeveria;
- 10.44% mendojnë se janë agjencitë rajonale të mjedisit;
- 7.64% mendojnë se është komuniteti;
- 2.8% mendojnë për Policinë e Shtetit si autoritet përgjegjës;
- 2.26% mendojnë për organizatat mjedisore.

Nga analiza e gjetjeve të mësipërme mund të nxjerrim përfundimin se pjesa më e madhe e të anketuarve (49.09%), mendojnë se autoriteti përgjegjës për parandalimin e krimeve mjedisore është Inspektorati Shtetëror i Pyjeve dhe Kullotave dhe 19.59% e tyre mendojnë se është qeveria. Ndërkohë, 10.44% identifikojnë agjencitë rajonale të mjedisit, 7.64% mendojnë se është e komuniteti. Vetëm 2.28% mendojnë se autoriteti përgjegjës është Policia e Shtetit. Në një farë mënyre, të anketuarit duket se perceptojnë si autoritet përgjegjës për parandalimin e krimeve mjedisore më shumë Inspektoratin Shtetëror të Pyjeve dhe Kullotave, se sa ekzekutivin.

25. Përgjigjet e të anketuarve lidhur me pyetjen: “Te cili nga institucionet keni më shumë besim se mund të ndikojë në parandalimin e krimeve mjedisore dhe të ruajë sigurinë në mjedis?”

Statistika	
Përgjigjet	Gjithsej
Inspektorati Shtetëror i Mjedisit, Pyjeve dh Ujrave	190
Bashkia	58
Policia e Shtetit	199
Ushtria	9
Agjencia Rajonale e Mjedisit	56
Organizatat mjedisore	107
Qeveria	162
Komuniteti	119
Te tjera	28
Gjithsej	928

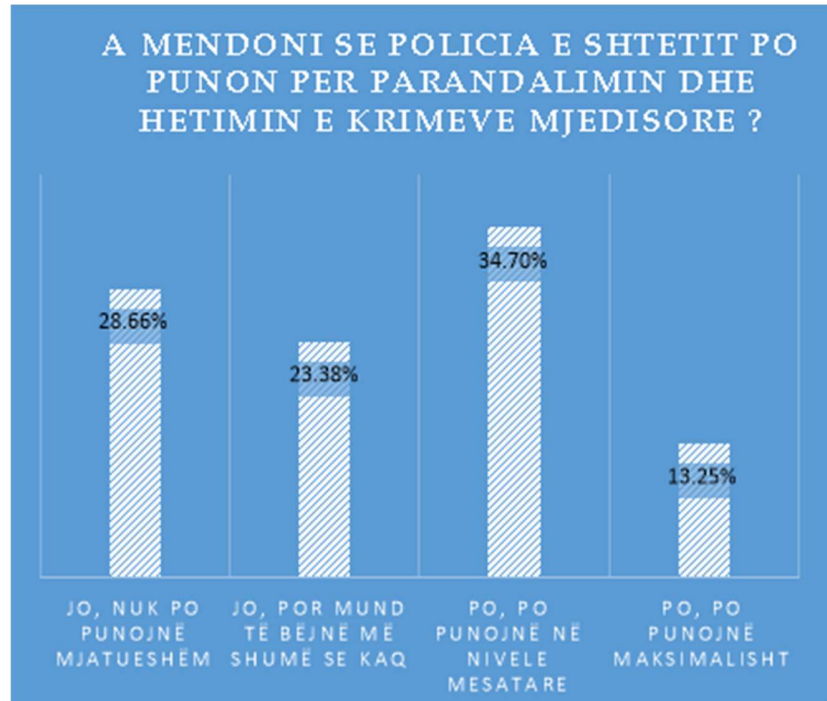
Nga studimi i përgjigjeve të anketuarve lidhur me pyetjen e mësipërme gjejmë se:

- 21.44% e të anketuarve, kanë më shumë besim tek Policia e Shtetit;
- 20.47% kanë më shumë besim tek Inspektorati Shtetëror i Pyjeve dhe Kullotave;
- 17.46% kanë më shumë besim tek qeveria;
- 12.82% tek komuniteti;
- 11.53% tek organizatat mjedisore;
- 6.25% tek bashkia;
- 6.03% tek agjencitë rajonale të mjedisit.

Nga analiza e gjetjeve të mësipërme, mund të nxjerrim përfundimin se të anketuarit kanë më shumë besim, se institucioni që mund të ndikojë në parandalimin e krimeve mjedisore dhe të ruajë sigurinë në mjedis në rend zbritës janë Policia e Shtetit (21.44%); Inspektorati Shtetëror i Pyjeve dhe Kullotave (20.47%); qeveria (17.46%); komuniteti (12.82%); organizatat mjedisore (11.53%); bashkia (6.25%) dhe agjencitë rajonale të mjedisit (6.03%). Pra, sipas përgjigjeve të së anketuarve, institucionet më të besuara në parandalimin e krimeve mjedisore dhe ruajtjen e sigurisë në mjedis janë Policia e Shtetit, Inspektorati Shtetëror i Pyjeve dhe Kullotave dhe qeveria.

26. Përgjigjet e të anketuarve lidhur me pyetjen: “A mendojnë që Policia e Shtetit po punon për parandalimin dhe hetimin e krimeve mjedisore?”

Statistika	
Përgjigjet	Gjithsej
Jo, nuk po punojnë mjaftueshëm	266
Jo, por mund të bëjnë më shumë se kaq	217
Po, po punojnë në nivele mesatare	322
Po, po punojnë maksimalisht	123
Gjithsej	928

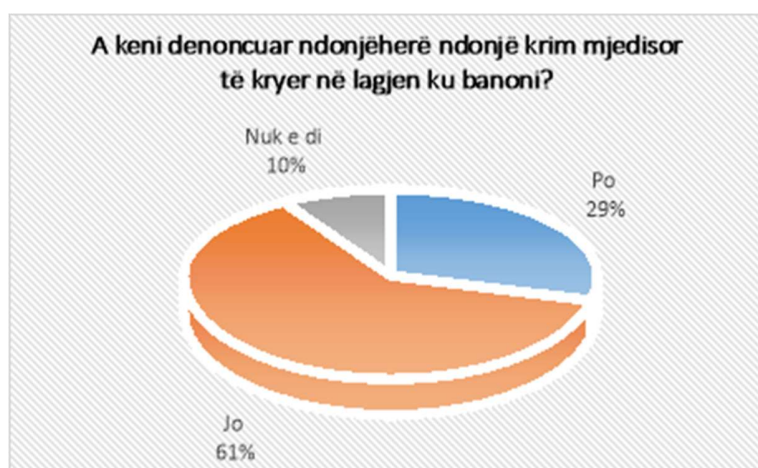
Nga studimi i përgjigjeve të së anketuarve lidhur me pyetjen e mësipërme, gjejmë se:

- 13.25% e të anketuarve, mendojnë se Policia e Shtetit po punon maksimalisht për parandalimin dhe hetimin e krimeve mjedisore;
- 34.7% mendojnë se Policia e Shtetit po punon për në nivele mesatare;
- 23.38% mendojnë se, jo, nuk punojnë, por mund të bëjnë më shumë se kaq;
- 28.66% e të anketuarve mendon se Policia e Shtetit nuk po punon mjaftueshëm për parandalimin dhe hetimin e krimeve mjedisore.

Nga analiza e gjetjeve të mësipërme mund të nxjerrim përfundimin se 47.95% e të anketuarve mendojnë se Policia e Shtetit po punon në nivele mesatare dhe maksimalisht për parandalimin dhe hetimin e krimeve mjedisore. Ndërkohë që 52.04% mendojnë se nuk po punon mjaftueshëm dhe mund të bëjë më shumë se kaq. Pra, ndonëse Policia e Shtetit, në përgjigjen e pyetjes së mëparshme, identifikohet si institucion më i besueshëm që mund të ndikojë në parandalimin e krimeve mjedisore dhe të ruajë sigurinë në mjedis, pak më shumë se gjysma e të anketuarve nuk janë të kënaqur me punën e policisë në këtë fushë. Për këtë, rekomandohet që, jo vetëm të përmirësohet puna e policisë në këtë fushë, por të rritet edhe besueshmëria e komunitetit për parandalimin dhe hetimin e krimeve mjedisore.

27. Përgjigjet e të anketuarve lidhur me pyetjen: “A keni denoncuar ndonjëherë ndonjë krim mjedisor të kryer në lagjen ku banoni?”

Statistika	
Përgjigjet	Gjithsej
Po	268
Jo	567
Nuk e di	93
Gjithsej	928

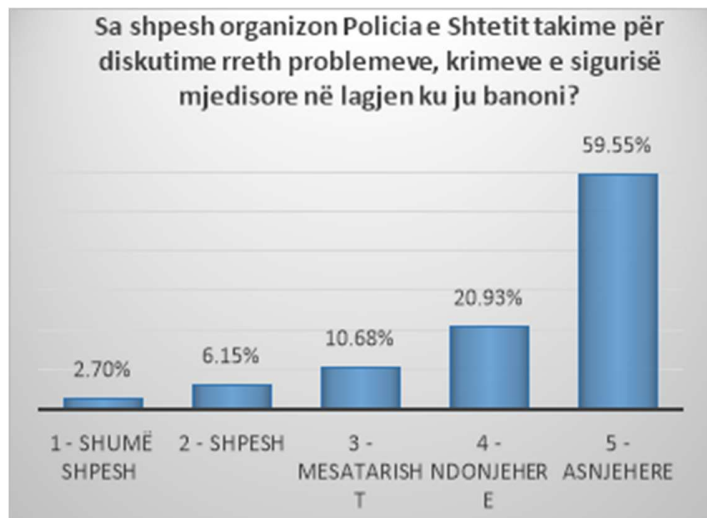
Nga studimi i përgjigjeve të së anketuarve, lidhur me pyetjen se a kanë denoncuar ndonjëherë ndonjë krim mjedisor të kryer në lagjen ku banojnë, gjejmë se:

- 61% e të anketuarve, nuk kanë denoncuar ndonjëherë ndonjë krim mjedisor;
- 29% përgjigjen se kanë denoncuar raste të krimit mjedisor;
- 10% përgjigjen se nuk e dinë.

Nga analiza e gjetjeve të mësipërme mund të nxjerrim përfundimin se, pavarësisht ndjeshmërisë së madhe ndaj krimeve mjedisore, e evidentuar kjo gjatë këtij anketimi, pjesa më e madhe e të anketuarve (61%) nuk kanë denoncuar ndonjë rast të krimit mjedisor në lagjen ku banojnë, ndonëse ndjehen vazhdimisht të rrezikuar prej tij. Megjithatë, fakti që 29% kanë denoncuar raste të tilla, është një tregues i mirë që flet për rritjen e kulturës së reagimit qytetar kundër krimit mjedisor. Rekomandohet që, me programe të veçanta, të nxitet kultura e mospajtimit, reagimit dhe denoncimit qytetar kundër krimit mjedisor në zonat e tyre të banimit.

28. Përgjigjet e të anketuarve lidhur me pyetjen: “Sa shpesh organizon Policia e Shtetit takime për diskutime rreth problemeve, krimeve e sigurisë mjedisore në lagjen ku ju banoni?”

Statistika	
Përgjigjet	Gjithsej
1 - Shumë shpesh	25
2 - Shpesh	57
3 - Mesatarisht	99
4 - Ndonjëherë	194
5 - Asnjëherë	552
Gjithsej	927

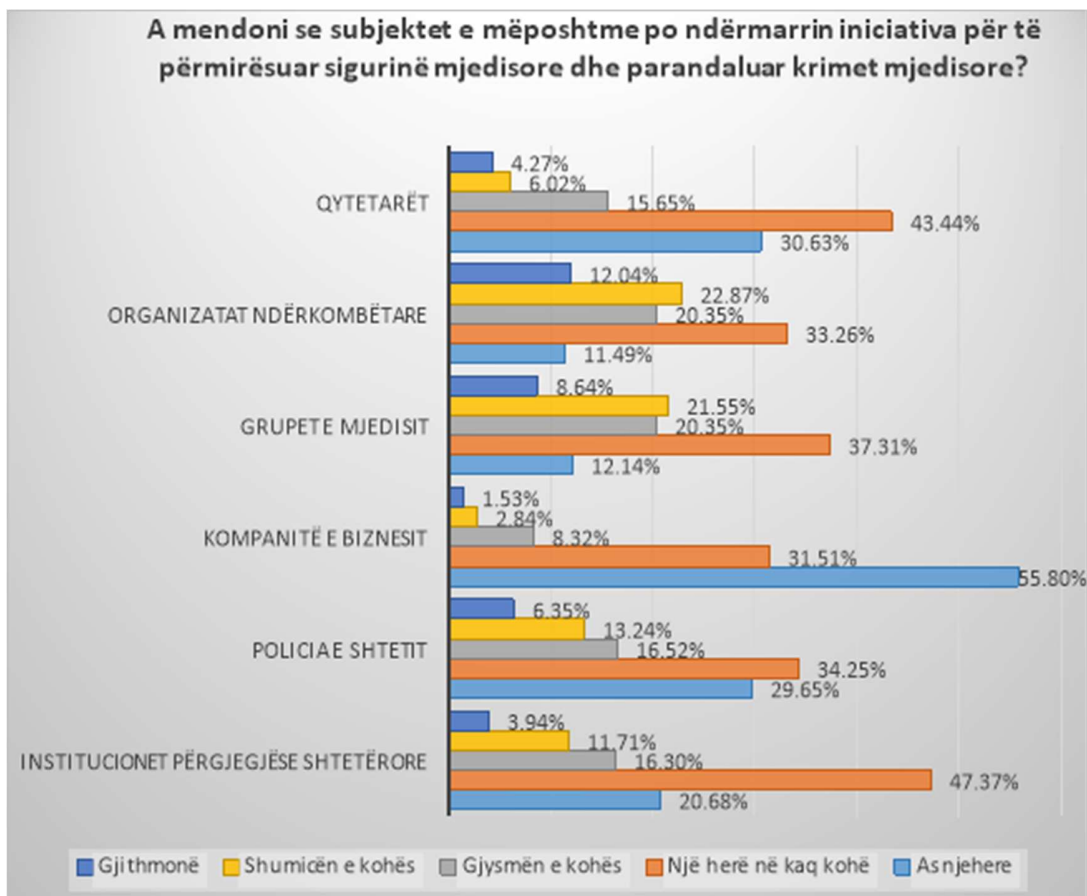
Nga studimi i përgjigjeve të së anketuarve, lidhur me pyetjen e mësipërme, gjejmë se:

- 59.55% e të anketuarve shprehen se Policia e Shtetit nuk organizon asnjëherë takime për diskutime rreth problemeve, krimeve e sigurisë mjedisore në lagjen ku ata banojnë;
- 20.93% përgjigjen se policia organizon ndonjëherë takime të tilla;
- 10.68% e të anketuarve mendojnë se policia organizon mesatarisht takime të tilla;
- për 6.15% të të anketuarve, policia organizon shpesh takime të tilla;
- për 2.7% të të anketuarve, policia organizon shumë shpesh takime të tilla.

Nga analiza e gjetjeve të mësipërme, mund të nxjerrim përfundimin se, për pjesën më të madhe të të anketuarve (80.43%), Policia e Shtetit nuk organizon asnjëherë ose organizon ndonjëherë, takime për diskutime rreth problemeve, krimeve e sigurisë mjedisore në lagjen ku ata banojnë. Ndërkohë, 10% e tyre mendojnë se policia organizon mesatarisht, takime të tilla. Vetëm për 8.85% të të anketuarve, policia organizon shpesh ose shumë shpesh takime të tilla. Duke pasur parasysh përgjigjet e mëparshme për policinë, si institucioni më i besueshëm në këtë fushë, si dhe pretendimet për një angazhim më të madh të policisë për çështjet e sigurisë mjedisore, është i rekomandueshëm një bashkëpunim më i madh i saj me komunitetin, për diskutime rreth problemeve, krimeve e sigurisë mjedisore.

29. Përgjigjet e të anketuarve lidhur me pyetjen: “A mendoni se subjektet e mëposhtme po ndërmarrin iniciativa për të përmirësuar sigurinë mjedisore dhe parandaluar krimet mjedisore?”

A mendoni se subjektet e mëposhtme po ndërmarrin iniciativa për të përmirësuar sigurinë mjedisore dhe parandaluar krimet mjedisore?							
Statistika	Asnjehere	Një herë në kaq kohë	Gjysmën e kohës	Shumicën e kohës	Gjithmonë	Gjithsej	Mesatarisht
Institucionet përgjegjëse shtetërore	189	433	149	107	36	914	2.31
Policia e Shtetit	271	313	151	121	58	914	2.32
Kompanitë e biznesit	510	288	76	26	14	914	1.63
Grupet e mjedisit	111	341	186	197	79	914	2.77
Organizatata ndërkombëtare	105	304	186	209	110	914	2.91
Qytetarët	280	397	143	55	39	914	2.1
Gjithsej	1466	2076	891	715	336	5484	2.34
Përqindje							
Institucionet përgjegjëse shtetërore	20.68%	47.37%	16.30%	11.71%	3.94%	100%	2.31
Policia e Shtetit	29.65%	34.25%	16.52%	13.24%	6.35%	100%	2.32
Kompanitë e biznesit	55.80%	31.51%	8.32%	2.84%	1.53%	100%	1.63
Grupet e mjedisit	12.14%	37.31%	20.35%	21.55%	8.64%	100%	2.77
Organizatata ndërkombëtare	11.49%	33.26%	20.35%	22.87%	12.04%	100%	2.91
Qytetarët	30.63%	43.44%	15.65%	6.02%	4.27%	100%	2.1
Gjithsej	26.73	37.86	16.25	13.04	6.13	100%	2.34

Nga studimi i përgjigjeve të së anketuarve, lidhur me pyetjen se a mendojnë se subjektet e mëposhtme po ndërmarrin iniciativa për të përmirësuar sigurinë mjedisore dhe parandaluar krimet mjedisore, gjejmë se nga 5484 përgjigje për pyetjen e mësipërme:

- 26.73% e përgjigjeve mbështesin alternativën që subjektet e listuara më sipër (institucionet përgjegjëse shtetërore, Policia e Shtetit, grupet e mjedisit, organizatat ndërkombëtare kompanitë e biznesit dhe qytetarët), nuk po ndërmarrin iniciativa për të përmirësuar sigurinë mjedisore dhe parandaluar krimet mjedisore;
- 37.86% e përgjigjeve mbështesin alternativën se subjektet ndërmarrin iniciativa të tilla një herë në kaq kohë;
- 16.25% e përgjigjeve mbështesin alternativën se subjektet marrin nisma të tilla në gjysmën e kohës;
- 13.04% e përgjigjeve mbështesin alternativën se subjektet marrin nisma të tilla shumicën e kohës;
- 6.13% e përgjigjeve mbështesin alternativën se subjektet gjithmonë marrin nisma të tilla.

Nga analiza e gjetjeve të mësipërme mund të nxjerrim përfundimin se pjesa më e madhe e përgjigjeve (64.59%) të së anketuarve mbështesin alternativën që institucionet përgjegjëse shtetërore, Policia e Shtetit, grupet e mjedisit, organizatat ndërkombëtare kompanitë e biznesit dhe qytetarët, nuk kanë ndërmarrë “asnjëherë” ose kanë ndërmarrë “një herë në kaq kohë” iniciativa për të përmirësuar sigurinë mjedisore dhe parandaluar krimet mjedisore. Ndërkohë që, 35.42% e përgjigjeve mbështesin alternativën që subjektet ndërmarrin nisma të tilla “gjysmën e kohës”, “shumicën e kohës” apo “gjithmonë”. Për sa më sipër, rekomandohet ridimensionimi i punës i subjekteve të përmendura, për të përmirësuar sigurinë mjedisore dhe për të parandaluar krimet mjedisore.

10.4. Përfundimet e analizimit e vlerësimit të krimit mjedisor në vendin tonë, bazuar te treguesit subjektivë, perceptimet e qytetarëve për krimin dhe sigurinë mjedisore si dhe në nivelin e kënaqësisë dhe vlerësimin e tyre për strukturat që menaxhojnë çështjet mjedisore në vendin tonë, të siguruara nëpërmjet një anketimi të gjerë, realizuar me shtresa dhe profesione të ndryshme të popullsisë

Në përfundim të analizimit e vlerësimit të krimit mjedisor në vendin tonë, bazuar te treguesit subjektivë, perceptimet e qytetarëve për krimin dhe sigurinë mjedisore si dhe në nivelin e kënaqësisë dhe vlerësimin e tyre për strukturat që menaxhojnë çështjet mjedisore në vendin tonë, të siguruara nëpërmjet një anketimi të gjerë,

realizuar me shtresa dhe profesione të ndryshme të popullsisë, është arritur në këto përfundime:

- Perceptojnë si burimin më të madh të rrezikut për jetën e tyre aksidentet automobilistike (39.06%), krimet mjedisore (26.93%) dhe më pak nga vrasjet (14.25%), vjedhjet (8.43%) dhe krimet kibernetike (6.54%). Pra, nga krimi mjedisor, të anketuarit ndjejnë rrezik më shumë se sa nga vrasjet dhe vjedhjet.
- Në pjesën më të madhe të tyre (78.1%) kanë *disi, mjaftueshëm* dhe *shumë njohuri* (24.92% + 43.79% + 9.39% = 78.1%) në fushën e krimit mjedisor dhe sigurisë mjedisore. Kjo mund të shpjegohet me atë që pjesa më e madhe e tyre (79.91%) janë me arsim të lartë, me master dhe grada e tituj shkencorë. Gjithashtu, kjo na bën të besojmë në nivelin e përgjigjeve të tyre në këtë anketim. Ndërkohë, nuk është e vogël pjesa e të anketuarve (21.89%) të cilët nuk kanë *aspak* apo kanë *pak* njohuri në këtë fushë.
- Pjesa më e madhe e përgjigjeve të tyre (85.39%) mbështesin në masën “dakort” dhe “shumë dakord” alternativat se krimet mjedisore paraqesin rrezikshmëri të lartë në gjithë botën, janë dukuri në rritje, janë dukuri për të cilën janë hartuar ligje të forta në Shqipëri, po shkaktojnë zhdukjen e florës dhe të faunës, janë përgjegjësi e qeverisë dhe shtetit, janë përgjegjësi e të gjithë qytetarëve, reduktohen në qoftë se mbeturinat ndahen në të thata, të lëngshme dhe të riciklueshme, po shkaktojnë ngrohjen globale dhe po shkaktojnë ndryshimin e temperaturave.
- Ndërkohë, alternativa që krimet mjedisore “janë përgjegjësi e të gjithë qytetarëve”, ka gjetur mbështetjen në masën “dakord” dhe “shumë dakord” të shumicës së përgjigjeve (96.27%) se alternativa që krimet mjedisore “janë përgjegjësi e qeverisë dhe shtetit” (81.77%). Pra, të anketuarit mbështesin një angazhim më të madh qytetar në këtë fushë.
- Perceptojnë me rend zbritës si faktorë që ndikojnë më shumë në ndotjen e ajrit aktivitetet industriale (36.29%); shpyllëzimin (16.42%); trenat, anijet dhe automjetet (14.02%); urbanizimin e shpejtë (11.27%) dhe konsumin e plastikës (8.96%).
- Ndonëse përbëjnë një kampion me arsim të lartë, me master dhe grada e tituj shkencorë në masën 79.91%, në një pjesë të madhe “nuk janë dijeni” ose “janë deri diku në dijeni” në masën 68.07% (13.71% + 56.36%) të politikave globale ose iniciativave të marra nga organizata të ndryshme që përmirësojnë sigurinë mjedisore nga ndotja.

- Gjithashtu vetëm 22% e tyre mendojnë se në vendin tonë *aplikohen* praktika në bashkëpunim me organizata vendase e të huaja për parandalimin e reduktimin e krimeve mjedisore. Ndërsa për pjesën më të madhe të së anketuarve (45%), në vendin tonë praktika të tilla *aplikohen deri diku*.
- Për të përmirësuar sigurinë mjedisore dhe parandaluar krimet mjedisore mbështesin *mjaftueshëm* dhe *shumë*, me rend zbritës, investimet në fushën e edukimit nëpër gjimnaze për parandalimin e krimit mjedisor (83.25%); në fushën e ligjeve dhe politikave mjedisore (80.16%); në fushën e ndikimit ekonomik të krimit mjedisor (78.15%); në edukimin në universitete për parandalimin e krimit mjedisor (77.29%); investimet në fushatat e takimet ndërgjegjësuere me publikun e gjere (75.19%) dhe në trajnimet/specializimet e posaçme për parandalimin e krimit mjedisor (73.57%).
- Në masën 78.56% mendojnë se në vendin tonë *nuk po shpenzohet shumë kohë*, para dhe burime dhe *nuk po punohet mjaftueshëm* për të përmirësuar sigurinë mjedisore e për të zvogëluar ndotjen e mjedisit. Ndërkohë, vetëm 21.43% e të anketuarve mendojnë se në vendin tonë po punohet në nivele *mesatare* e *maksimalisht* për të përmirësuar sigurinë mjedisore e për të zvogëluar ndotjen e mjedisit.
- Në pjesën më të madhe të tyre (77.54%), *vlerësojnë, si çështjen më të rëndësishme* që ka nevojë për t'u zgjidhur (13.5%), apo çështje të rëndësishme ashtu siç janë edhe disa çështje të tjera (64.04%), alternativën se veprimtaria për trajtimin e korigjimin e ndotjes së mjedisit dhe sigurisë mjedisore duhet të jetë *aspekti më i rëndësishëm* për t'u kujdesur në vendin tonë. Kjo tregon për një ndjeshmëri të madhe për çështjet e ndotjes mjedisit dhe sigurisë mjedisore. Vetëm për 7.09% të të anketuarve, *ka çështje më të mëdha për t'u zgjidhur se sa kjo e ndotjes së mjedisit dhe e sigurisë mjedisore*.
- Pjesa më e madhe e tyre kanë marrë më shumë informacion për ndotjen e mjedisit dhe krimin mjedisor nga media dhe rrjetet sociale si televizioni (67.32%); interneti (58.54%); revistat shkencore e artikujt shkencor (8.09%) dhe gazetat (2.86%). Pas tyre renditen informacioni i marrë nga institucionet, si shkollat e universitetet (8.98%); Policia e Shtetit (5.23%) dhe institucionet shtetërore (2.57%). Një rol të rëndësishëm në shpërndarjen e informacionit në këtë fushë kanë luajtur dhe grupet për mbrojtjen e mjedisit (14.91%). Kjo tregon për një rol në rritje të medieve dhe rrjeteve sociale dhe një mundësi për t'u shfrytëzuar më shumë në të ardhmen për të ndërgjegjësuar njerëzit për çështjet mjedisore. Ndërkohë, duhet ridimensionuar roli i institucioneve arsimore e shtetërore në dhënien e informacionit për ndotjen e mjedisit dhe krimin mjedisor pasi duket se veprimtaria e tyre në këtë fushë, është dukshëm më pak ndikuese se e grupeve për mbrojtjen e mjedisit.

- Mbështetin si burim *shumë të besueshëm*, në të cilin marrin informacion për sigurinë mjedisore dhe ndotjen e mjedisit, familjen (61.11%); artikujt dhe revistat shkencore (54.65%); medien (51.82%); Policinë e Shtetit (45.45%); rrjetet sociale (45.25%); institucionet shtetërore (41.31%) dhe miqtë (37.68%). Nga përgjigjet e tyre rezulton se familja, mediet dhe botimet shkencore janë burime *më të besueshme* se institucionet shtetërore. Këto institucione (shtetërore) kanë dhe nivelin më të lartë (10.75% dhe 8.99%) të përgjigjeve si burime aspak të besueshme për informacionet për sigurinë mjedisore dhe ndotjen e mjedisit.
- Në pjesën më të madhe të tyre (69%) *nuk kanë dijeni* (14%) ose kanë *deri diku dijeni* (55%) lidhur me ligjet në Shqipëri për sigurinë mjedisore dhe reduktimin e ndotjeve të mjedisit, përkundrajt 28% të së cilëve, që përgjigjen se *kanë dijeni*. Nisur nga niveli i lartë arsimor, i kampionit të anketuar, mund të arrihet në përfundimin se shifra prej 69% e atyre që *nuk kanë dijeni* apo kanë *deri diku dijeni* për këto ligje, është relativisht i lartë. Për këtë, rekomandohet zhvillimi i njohurive ligjore për çështjet e sigurisë mjedisore.
- Në pjesën më të madhe të tyre (86.75%) mendojnë se ligjet për sigurinë mjedisore dhe mbrojtjen e mjedisit duhet të jenë më shumë strikte e të rrepta. Ndërsa vetëm 8.59% e tyre ose dhjetë herë më pak, mbështetin *status quo*-në e ligjeve në këtë fushë apo dhe zbutjen e tyre. Nga kjo, mund të arrijmë në përfundimin se ashpërsimi i legjislacionit në fushën e krimeve mjedisore është kërkesë dhe gëzon mbështetje të gjerë.
- Në pjesën më të madhe të tyre (66.27%) ndjehen *shumë të shqetësuar* nga krimet mjedisore dhe 27.3% *të shqetësuar*. Vetëm 1.02% ndjehen *të pashqetësuar* e 5.13% *neutral*. Nga format e veçanta të krimit mjedisor, të anketuarit ndjehen *shumë të shqetësuar* nga ndotja e ajrit (78.17%); degradimi i mjedisit (75.88%); ndikimi i ndotjes së mjedisit në sistemin nervor të njeriut (73.6%); ngushtimi i burimeve të ujit të pijshëm (67.78%); zhdukja e kafshëve të rrezikuara 51.77% dhe rritja e temperaturës 50.42%.
- Në pjesën më të madhe të tyre (72.21%) ndjehen “shumë të shqetësuar” se problemet mjedisore të renditur më poshtë cenojnë sigurinë në mjedis: ndërkohë 20.95% ndjehen “të shqetësuar” e 5.24% ndjehen “mesatarisht të shqetësuar”. Ndërsa, sipas renditjes së problemeve mjedisore që cenojnë sigurinë në mjedis, të anketuarit janë shumë të shqetësuar nga prerja e pyjeve dhe drurëve frutorë (84.51%); ndotja e ujit (84.19%); ndotja e ajrit (83.77%); ndotja e tokës (74.08%); djegia e kazanëve të plehrave (69.23%); ndotja nga mbetjet inerte (61.01%) dhe ndotja akustike (48.68%).
- Në pjesën më të madhe të tyre (91.34%) ndjehen “shumë të rrezikuar”, “të rrezikuar” dhe “mesatarisht të rrezikuar” nga krimet mjedisore në zonën ku banojnë. Pra, krimet mjedisore i perceptojnë si rrezik në zonën e tyre të banimit

mbi 90% e të anketuarve, shifër kjo shumë e lartë. *Aspak të rrezikuar* ndjehen vetëm 1.58% e të anketuarve.

- Ndonëse 91.34% e tyre ndjehen “shumë të rrezikuar”, “të rrezikuar” dhe “mesatarisht të rrezikuar” nga krimet mjedisore në zonën ku banojnë, vetëm 12% e tyre kryejnë veprime me ndikime pozitive në mjedis siç është veçimi i mbeturinave. Ndërkohë 58% e të anketuarve janë të angazhuar pjesërisht në këtë veprimtari në shumicën e kohës, gjysmën e kohës apo ndonjëherë. Ndërsa 30% e të anketuarve nuk janë të angazhuar asnjëherë në këtë veprimtari në mbrojtje të mjedisit. Për këtë, rekomandohet ndërjegjësimi qytetar për të siguruar mbështetjen e tyre në mbrojtje të mjedisit.
- Në pjesën më të madhe të tyre (94.49%) janë “shumë të interesuar” dhe “të interesuar” për ruajtjen e mjedisit. Ndërkohë *pak* dhe *aspak të interesuar* për këtë çështje, janë vetëm 1.27% e tyre. Kjo flet për një ndjeshmëri të madhe të së anketuarve për ruajtjen e mjedisit.
- Në pjesën më të madhe të tyre (78.67%) kanë “gjithmonë gjasa” ose “shumë gjasa” për të ndryshuar stilin e jetesës për tu përshtatur me mirë me mjedisin, ndërsa 17.62% e tyre nuk janë plotësisht të sigurt për këtë (kanë disa gjasa). Vetëm 3.72% e të anketuarve kanë “pak gjasa” ose “aspak gjasa” për këtë çështje. Pranimi nga pjesa më e madhe e të anketuarve për ndryshimin e stilit të jetesës për t’u përshtatur më mirë me mjedisin tregon për një ndjeshmëri të madhe të së anketuarve dhe gatishmëri “për të sakrifikuar” ndaj çështjeve mjedisore.
- Në masën 50.26% të tyre kanë “gjithmonë gjasa” dhe “shumë gjasa” për të blerë një produkt më të shtrenjtë, vetëm që është në të mirë të mjedisit. Ndërsa 29.22% e tyre kanë “shumë gjasa”, por nuk kanë mundësi ekonomike për ta bërë këtë. Kjo tregon se më shumë se gjysma e të anketuarve janë gati “të sakrifikojnë” edhe financiarisht në të mirë të mjedisit.
- Në masën 48.98% të tyre mendojnë se mundësitë për sukses kur njerëzit bashkohen për të zgjidhur problemet e sigurisë mjedisore dhe ndotjes së mjedisit janë shumë shpeshta dhe të shpeshta. Për 45.04% të tyre mundësitë për sukses janë rrallë. Vetëm për 5.45% të anketuarve nuk ka asnjëherë mundësi për sukses. Duket sikur ka një ndarje thuajse të barabartë, midis të anketuarve optimistë dhe atyre pesimistë, për mundësinë e suksesit, kur njerëzit bashkohen për të zgjidhur problemet e sigurisë mjedisore dhe ndotjes së mjedisit. Për këtë, rekomandohet gjetja e formave dhe metodave për zvogëlimin e numrit të pesimistëve, për pamundësinë e suksesit, kur njerëzit bashkohen për të zgjidhur problemet e sigurisë mjedisore dhe ndotjes së mjedisit.
- Në pjesën më të madhe të tyre (63.97%) kanë “gjithmonë gjasa” dhe “shumë gjasa” që të rekomandojnë një mik apo një koleg për të promovuar aktivitete që do të ndihmojnë në reduktimin e krimeve mjedisore. Kjo mënyrë sjelljeje e pjesës

më të madhe të së anketuarve, të bën optimist për zgjerimin e komunitetit që mendon dhe punon për reduktimin e krimeve mjedisore. Ndërkohë 29.78% e të anketuarve kanë “pak gjasa” dhe “deri diku gjasa” për këtë problem. Vetëm 6.51% e të anketuarve nuk kanë *fare gjasa* që të rekomandojnë një mik apo një koleg për të promovuar aktivitete që do të ndihmojnë në reduktimin krimeve mjedisore. Rekomandohet që me programe të veçanta të investohet që këto dy kategori të përfshihen në komunitetin e atyre që mendojnë dhe punojnë për reduktimin e krimeve mjedisore.

- Në pjesën më të madhe të tyre (87.05%) perceptojnë se ndotja e mjedisit ndikon “jashtëzakonisht shumë” dhe “shumë” në shëndetin dhe sigurinë e tyre personale. Për 10.39% të anketuarve ndotja e mjedisit ndikon vetëm *disi*. Ndërsa për pjesën më të anketuarve (2.56%) ndotja e mjedisit pothuajse *nuk ndikon* ose *nuk ndikon fare*. Pra, pjesa më e madhe e të anketuarve e perceptojnë ndotjen e mjedisit si kërcënim për shëndetin dhe sigurinë e tyre personale.
- Në pjesën më të madhe të tyre (49.09%) mendojnë se autoriteti përgjegjës për parandalimin e krimeve mjedisore është Inspektorati Shtetëror i Pyjeve dhe Kullotave dhe 19.59% e tyre mendojnë se është qeveria. Ndërkohë, 10.44% identifikojnë agjencitë rajonale të mjedisit, 7.64% mendojnë se është komuniteti. Vetëm 2.28% mendojnë se autoriteti përgjegjës është Policia e Shtetit. Në një farë mënyre, të anketuarit duket se perceptojnë si autoritet përgjegjës për parandalimin e krimeve mjedisore, më shumë Inspektoratin Shtetëror të Pyjeve dhe Kullotave, se sa ekzekutivin.
- Kanë *më shumë besim* se institucioni që mund të ndikojë në parandalimin e krimeve mjedisore dhe të ruajë sigurinë në mjedis në rend zbritës, janë Policia e Shtetit (21.44%); Inspektorati Shtetëror i Pyjeve dhe Kullotave (20.47%); qeveria (17.46%); komuniteti (12.82%); organizatat mjedisore (11.53%); bashkia (6.25%) dhe agjencitë rajonale të mjedisit (6.03%). Pra, sipas përgjigjeve të anketuarve, institucionet më të besuara në parandalimin e krimeve mjedisore dhe ruajtjen e sigurisë në mjedis janë Policia e Shtetit, Inspektorati Shtetëror i Pyjeve e Kullotave dhe qeveria.
- 47.95% e tyre mendojnë se Policia e Shtetit po punon “në nivele mesatare” dhe “maksimalisht” për parandalimin dhe hetimin e krimeve mjedisore. Ndërkohë, që 52.04% mendojnë se “nuk po punon mjaftueshëm dhe mund të bëjë më shumë se kaq”. Pra, ndonëse Policia e Shtetit, e cila më parë identifikohet si institucioni më i besueshëm që mund të ndikojë në parandalimin e krimeve mjedisore dhe të ruajë sigurinë në mjedis, tashmë performanca e saj në fushën e mjedisit nuk kënaq më shumë se gjysmën e të anketuarve. Për këtë, rekomandohet që jo vetëm të përmirësohet puna e policisë në këtë fushë, por dhe të rritet besueshmëria e komunitetit për parandalimin dhe hetimin e krimeve mjedisore.

- Pavarësisht ndjeshmërisë së madhe ndaj krimeve mjedisore, e evidentuar kjo gjatë këtij anketimi, pjesa më e madhe e tyre (61%) nuk kanë denoncuar ndonjë rast të krimit mjedisore në lagjen ku banojnë. Por, fakti që 29% kanë denoncuar raste të tilla është një tregues i mirë që flet për rritjen e kulturës së reagimit qytetar kundër krimit mjedisore. Rekomandohet që me programe të veçanta të nxitet kultura e mospajimit, reagimit dhe denoncimit qytetar kundër krimit mjedisore në zonat e tyre të banimit.
- Për pjesën më e madhe e tyre (80.43%), Policia e Shtetit nuk organizon asnjëherë ose organizon ndonjëherë takime për diskutime rreth problemeve, krimeve e sigurisë mjedisore në lagjen ku ata banojnë. Ndërkohë 10% e tyre mendojnë se policia mesatarisht organizon takime të tilla. Vetëm për 8.85% e të anketuarve Policia organizon shpesh ose shumë shpesh takime të tilla. Duke pasur parasysh përgjigjet e mëparshme për policinë, si institucioni më i besueshëm në këtë fushë, si dhe pretendimet për një angazhim më të madh të policisë për çështjet e sigurisë mjedisore, është i rekomandueshëm një bashkëpunim më i madh i saj me komunitetin për diskutime rreth problemeve, krimeve e sigurisë mjedisore.
- Pjesa më e madhe e tyre (64.59%) mbështet alternativën që institucionet përgjegjëse shtetërore, Policia e Shtetit, kompanitë e biznesit, grupet e mjedisit, organizatat ndërkombëtare dhe qytetarët nuk kanë ndërmarrë “asnjëherë” ose kanë ndërmarrë “një herë në kaq kohë” iniciativa për të përmirësuar sigurinë mjedisore dhe për të parandaluar krimet mjedisore. Ndërkohë që 35.42% e përgjigjeve, mbështesin alternativën që subjektet ndërmarrin nisma të tilla “gjysmën e kohës”, “shumicën e kohës” apo “gjithmonë”. Për sa sipër rekomandohet ridimensionimi i punës i subjekteve të përmendura më sipër për të ndërmarrë iniciativa për të përmirësuar sigurinë mjedisore dhe parandaluar krimet mjedisore.

Në përfundim të analizimit e vlerësimit të krimit mjedisore në vendin tonë, bazuar te treguesit subjektivë, perceptimet e qytetarëve për krimin dhe sigurinë mjedisore si dhe në nivelin e kënaqësisë dhe në vlerësimin e tyre për strukturat që menaxhojnë çështjet mjedisore në vendin tonë, të siguruara nëpërmjet një anketimi të gjerë, realizuar me shtresa dhe profesione të ndryshme të popullsisë, mund të arrijmë në konkluzionin e përgjithshëm se: të anketuarit ndiejnë rrezik më shumë nga krimi mjedisore se sa nga vrasjet dhe vjedhjet; në vendin tonë nuk po shpenzohet shumë kohë, para dhe burime dhe nuk po punohet mjaftueshëm për të përmirësuar sigurinë mjedisore e për të zvogëluar ndotjen e mjedisit; institucionet përgjegjëse nuk kanë ndërmarrë iniciativa për të përmirësuar sigurinë mjedisore dhe për të parandaluar krimet mjedisore; ndonëse besojnë tek Policia e Shtetit, performanca e saj në fushën e mjedisit nuk kënaq më shumë se gjysmën e të anketuarve.

5. Krahasimi i gjetjeve dhe përfundimeve të analizave dhe vlerësimeve të krimeve e sigurisë mjedisore, bazuar te treguesit objektivë dhe subjektivë

Duke krahasuar gjetjet dhe përfundimet e analizave dhe vlerësimit të krimeve dhe sigurisë mjedisore të arritura:

- Mbi bazën e treguesve objektivë, pra të dhënave reale të administruara nga strukturat policore dhe ato të prokurorisë, për periudhën 2014-2018, u arrit në përfundimin e një mosfunksionim të zinxhirit investigim-hetim-gjykim apo polici-prokurori-gjykatë për ta bërë të suksesshme luftën për parandalimin dhe goditjen e veprave penale në fushën e mjedisit.
- Mbi bazën e treguesve subjektivë, pra perceptimet e qytetarëve për krimin, sigurinë mjedisore dhe nivelin e kënaqësisë me punën e agjencive që menaxhojnë këtë drejtim, u arrit në përfundimin se: të anketuarit ndjejnë rrezik më shumë nga krimi mjedisor se sa nga vrasjet dhe vjedhjet; në vendin tonë nuk po shpenzohet shumë kohë, para dhe burime dhe nuk po punohet mjaftueshëm për të përmirësuar sigurinë mjedisore e për të zvogëluar ndotjen e mjedisit; institucionet përgjegjëse nuk kanë ndërmarrë iniciativa për të përmirësuar sigurinë mjedisore dhe parandaluar krimet mjedisore; ndonëse besojnë tek Policia e Shtetit, performanca e saj në fushën e mjedisit nuk kënaq më shumë se gjysmën e të anketuarve.

Arrijmë në përfundimin se ka ngjashmëri, në vija të përgjithshme, në shumë gjetje e përfundime të arritura gjatë analizimit dhe vlerësimit të luftës kundër krimin mjedisor, si duke u mbështetur te treguesit objektivë, ashtu edhe te ata subjektivë, pra perceptimeve të qytetarëve për krimin, sigurinë mjedisore dhe për nivelin e kënaqësisë prej punës së agjencive që menaxhojnë këtë drejtim. Kjo na mundëson që, përveç rekomandimeve specifike, të dhëna për secilin nivel analize, të formulojmë rekomandimet e përgjithshme në vijim.

6. Rekomandimet

Nisur nga gjetjet dhe përfundimet e arritura pas skanimit, analizimit, vlerësimit dhe identifikimit të problematikave që lidhen me krimin mjedisor dhe sigurinë mjedisore, si dhe të faktorëve ndikues, më qëllim përmirësimin të politikave në këtë fushë rekomandojmë si më poshtë:

- Përmirësimin e mendimit dhe veprimit strategjik për parandalimin e krimin mjedisor dhe rritjen e sigurisë mjedisore me synim përmirësimin e jetës së qytetarëve.

- Kuptimin dhe vlerësimin e sigurisë mjedisore si një e mirë publike dhe personale, pjesë e rëndësishme e sigurisë kombëtare, e pranuar dhe e zbatuar si e drejtë themelore e njeriut.
- Konceptim në kornizën e sigurisë, të luftës kundër krimeve mjedisore në Shqipëri, çka do të thotë që në vijim të vazhdojnë të ndiqen me strategji, legjislacion, struktura e masa të veçanta shtesë.
- Integrimin e mbrojtjes së mjedisit në të gjithë sektorët, në mënyrë që të jetë pjesë e politikave dhe programeve të përgjithshme të zhvillimit të tyre.
- Riorganizimin e inspektorateve shtetërore që merren drejtpërdrejt apo që kanë lidhje me mbrojtjen e mjedisit, për të qenë më të frytshëm në përmbushjen e detyrimeve të tyre ligjore për parandalimin e krimeve e rritjen e sigurisë mjedisore.
- Mbështetjen e politikave afatgjata për rritjen e nivelit arsimor të shtresave të ndryshme të popullsisë, sidomos të atyre në zonat rurale pasi 64% e autorëve të veprave penale në këtë fushë janë me arsim të fillor, të ulët e 9 vjeçar.
- Mbështetjen e politikave për mirëfunksionimin e zinxhirit investigim-hetim-gjykim apo polici-prokurori-gjykatë për ta bërë të suksesshme luftën për parandalimin dhe goditjen e veprave penale në fushën e mjedisit.
- Kompletimin e legjislacionit dhe harmonizimin me *acquis* të BE-së dhe plotësimin gradual të standardeve të BE-së, për luftën kundër krimeve mjedisore dhe çështjeve të sigurisë mjedisore.
- Përmirësimin e politikave për rritjen e përgjegjësisë qytetare për parandalimin dhe luftën kundër krimeve mjedisore, pasi 96.27% e të anketuarve mbështesin alternativën që krimet mjedisore janë përgjegjësi e të gjithë qytetarëve.
- Përmirësimin e politikave për rritjen e besueshmërisë së qytetarëve në informacionet që institucionet shtetërore japin për sigurinë mjedisore dhe ndotjen e mjedisit, pasi rezulton që besueshmëria në informacione e tyre është në nivele të ulëta.
- Përmirësimin e politikave për nxitjen e kulturës së mospajtimit, reagimit dhe denoncimit qytetar kundër krimit mjedisor në zonat e tyre të banimit pasi, nga anketimi, ka rezultuar që pjesa më e madhe e tyre nuk kanë denoncuar ndonjë rast të krimit mjedisor në zonën e tyre të banimit.
- Përmirësimin e politikave për rritjen e pjesëmarrjes së qytetarëve në çështjet mjedisore, pasi nga anketimi ka rezultuar se pjesa më e madhe e tyre, janë për mbështetjen dhe promovimin e aktiviteteve që do të ndihmojnë në reduktimin krimeve mjedisore dhe ruajtjen e mjedisit, janë të gatshme të sakrifikojnë duke ndryshuar stilin e jetesës për t'u përshtatur më mirë me mjedisin (78.67%) apo dhe për të blerë më shtrenjtë një produkt vetëm se është në të mirë të mjedisit.

- Intensifikimin e punës për informimin e qytetarëve me legjislacionin mjedisor, pasi pjesa më e madhe e tyre (69%) nuk kanë dijeni ose kanë deri diku dijeni, lidhur me ligjet në Shqipëri për sigurinë mjedisore dhe reduktimin e ndotjeve të mjedisit.
- Përmirësimin e politikave për rritjen e shkallës së besimit në komunitet, lidhur me mundësitë për sukses kur njerëzit bashkohen për të zgjidhur problemet e sigurisë mjedisore dhe ndotjes së mjedisit, pasi nga anketimi ka rezultuar se më shumë se gjysma janë pesimistë në mundësinë e suksesit.
- Përmirësimin dhe intensifikimin e punës për parandalimin dhe goditjen e krimeve mjedisore pasi, pjesa më e madhe e të anketuarve, i perceptojnë krimet mjedisore si rrezik për jetën e tyre më shumë se sa vrasjet dhe vjedhjet. Ata e vlerësojnë dhe si çështja më e rëndësishme apo çështje të rëndësishme për t'u zgjidhur krahas të tjerave.
- Ngritjen e një strukture të veçantë në Drejtorinë e Përgjithshme të Policisë së Shtetit, të specializuar për luftën kundër krimeve mjedisore.
- Lufta për parandalimin dhe goditjen e krimeve mjedisore, të jetë një nga prioritetet kryesore në punën e Policisë së Shtetit, pasi nga studimi, rezulton se pjesa më e madhe e të anketuarve e perceptojnë ndotjen e mjedisit, si kërcënim për shëndetin dhe sigurinë e tyre personale.
- Përmirësimin e kurrikulave për krimet dhe sigurinë mjedisore në Kolegjin e Lartë Policor dhe në Fakultetin e Hetimit e të Sigurisë, në Akademinë e Sigurisë, me qëllim përgatitjen e oficerëve të aftë të policisë për parandalimin, hetimin dhe goditjen e veprave penale në fushën e mjedisit.
- Intensifikimin e punës së strukturave të hetimit dhe parandalimit të krimit në Policinë e Shtetit në luftën kundër krimeve mjedisore, sidomos për veprat penale "Prerja e paligjshme e pyjeve" dhe "Ndotja e ajrit" si dy nga format më të përhapura të krimeve në fushën e mjedisit (të dyja bashkë zënë 80% të rasteve të evidentuara të krimeve mjedisore).
- Përmirësimin e punës së Policisë për rritjen e besueshmërisë së komunitetit në punën e saj për parandalimin dhe hetimin e krimeve mjedisore.
- Rritjen e bashkëpunimit mes strukturave policore dhe atyre të prokurorisë, për një punë më të kualifikuar në drejtim të dokumentimit të veprimtarisë kriminale të autorëve të veprave penale kundër mjedisit, pasi prokuroria ka regjistruar procedime penale rreth 1/3 më pak nga rastet e referuara nga Policia e Shtetit .
- Rritjen e nivelit profesional të punës së prokurorisë në hetimin e veprave penale, në fushën e mjedisit, pasi ka rezultuar se nga procedimet e regjistruara prej saj, janë dërguar për gjykim 3.46 herë më pak.

- Rritjen e nivelit profesional dhe të përgjegjshmërisë në gjykimin e veprave penale në fushën e mjedisit, pasi janë dënuar vetëm 77% e të pandehurve të dërguar për gjykim nga prokuroria dhe 6.7 herë më pak, nga numri i autorëve të referuar nga policia në prokurori.
- Përshkallëzimin e masave të sigurisë ndaj autorëve të krimeve mjedisore pasi masat e marra deri tani ndaj autorëve të krimeve mjedisore (89.5% e tyre janë ndjekur në gjendje të lirë) nuk e kanë mbështetur luftën kundër veprave penale në fushën e mjedisit. Edhe pjesa më e madhe e të anketuarve (86.75%) mendojnë se ligjet për sigurinë mjedisore dhe mbrojtjen e mjedisit duhet të jenë më shumë strikte e të rrepta.
- Rritjen e investimeve në drejtim të trajnimeve specializimeve të strukturave të posaçme shtetërore që merren me çështje të mjedisit.
- Rritjen e investimeve në fushën e edukimit në programet mësimore në gjimnaze e në universitete, për parandalimin e krimit mjedisor dhe sigurinë mjedisore, me synim ngritjen e vetëdijes dhe ndërgjegjësimit qytetar për çështjet mjedisore.
- Përmirësimin dhe intensifikimin e programeve dhe projekteve që mbështesin takimet, fushatat ndërgjegjëse me publikun e gjerë dhe trajnimet/specializimet e posaçme për parandalimin e krimit mjedisor.
- Ridimensionimin e rolit të institucioneve arsimore e shtetërore, në dhënien e informacionit për ndotjen e mjedisit dhe krimin mjedisor, pasi nga anketimi, rezulton se veprimtaria e tyre në këtë fushë është dukshëm më pak ndikuese se e grupeve për mbrojtjen e mjedisit.
- Mbështetjen e politikave për zgjidhjen afatgjatë të nevojave ekonomike të popullsisë për ngrohje e gatim, për të parandaluar përdorimin e pakontrolluar të lëndëve pyjore.

Literatura

I. Dokumente arkivore

- Kanuni i Dëmeve, Vlorë 13 Maj 1913. Publikuar në Revistën “Përlindja e Shqipërisë” nr. 11, Vjeti II, datë 5/18 shkurt 1914, faqe 4-5; nr. 12, vjeti II, datë 8/21 shkurt 1914.
- Kanuni i Përtashëm i Administratës Civile të Shqipëniës është publikuar për herë të parë në Revista “Përlindja e Shqipëniës” nr. 26. E premte, 15/28. Vjeshtë e tretë, viti 1913.

II. Botime dokumentare

- Vendim mbi dorëheqjen e Qeverisë së Përkohshme të Vlorës dhe mbi kalimin e pushtetit Komisioni Ndërkombëtar të Kontrollit. Vlorë 22 janar 1914. Publikuar nga prof. dr. Arben Puto në “Çështja shqiptare në aktet ndërkombëtare të periudhës së imperializmit”, vëllimi II. Shtëpia botuese “8 Nëntori”.
- Statutin Organik i Shqipërisë u miratua më 10 prill 1914.
- Historia e Popullit Shqiptar, vëllimi III, Botuar Toena 2007.
- Gazeta “Ditë e Re”.
- Statuti i Romës për Gjykatën Penale Ndërkombëtare.
- Fjalori i Gjuhës Shqipe, 1985.
- Dekret-ligje datë 16 mars 1925 “Për koncesionin e shfrytëzimit të pyjeve shtetërore ç’i gjinden gjatë dy brigjeve të lumit Dri ç’prej Vaut Dejes deri në Ura të Vezirit me Pjetër Taragjain”, botuar në Fletorën Zyrtare nr. 13, datë 1 prill 1925.
- Dekret-Ligjë 16 prill 1925 “Për dame”, botuar në Fletoren Zyrtare nr. 16, datë 29 prill 1925.
- Dekret-ligjin “Mbi premjen e drujve të Arrave”, botuar në Fletoren Zyrtare nr. 52, datë 15 shtator 1925.
- Kodi penal i vitit 1928.
- Kushtetuta e Republikës Popullore Socialiste të Shqipërisë.
- Dispozitat kryesore kushtetuese të Republikës së Shqipërisë, miratuar me ligjin nr. 7491, datë 29.4.1991.
- Kushtetuta e Republikës së Shqipërisë. Miratuar me referendum më 22.11.1998. Miratuar me ligjin nr. 8417, datë 21.10.1998 të Kuvendit Popullor. Shpallur me dekretin nr. 2260, datë 28.11.1998 të Presidentit të Republikës së Shqipërisë
- Kodi penal i RPSSH-së
- Dekret nr. 3877, datë 10.8.1964 “Mbi ndalimin e të ndoturisë të ujërave detare të Republikës Popullore të Shqipërisë”. Publikuar në Gazetën Zyrtare nr. 6 të vitit 1964.
- Vendim i Këshillit të Ministrave nr. 96, datë 26.11.1966 “Mbi shpalljen e parqeve kombëtare pyjore”. Publikuar në Gazetën Zyrtare nr. 8 të vitit 1966.

- Ligji nr. 4407, datë 25.6.1968 "Mbi pyjet", publikuar në Gazetën Zyrtare nr. 7, viti 1968.
- Urdhëresë e Qeverisë nr. 2, datë 24.5.1968 "Mbi administrimin e kullotave". Publikuar në Gazetën Zyrtare nr. 2, të vitit 1968.
- Dekret nr. 4411, datë 16.7.1968 "Mbi gjuetinë", publikuar në Gazetën Zyrtare nr. 7 të Vitit 1968.
- Dekret nr. 4823, datë 2.3.1971 "Mbi mbrojtjen e tokës". Publikuar në Gazetën Zyrtare nr. 2/1971.
- Rregullore "Mbi përdorimin, ruajtjen dhe transportimin e lëndëve radioaktive dhe burimeve të rrezatimeve jonizuese", miratuar me Vendim të Këshillit të Ministrave nr. 83, datë 27.5.1971. Publikuar në Gazetën Zyrtare nr. 7 të vitit 1971.
- Dekreti nr. 5105, datë 30.10.1973 "Për mbrojtjen e mjedisit nga ndotja"
- Dekreti nr. 7451, datë 5.1.1991 "Për disa ndryshime në Dekretin nr. 5105, datë 30.10.1973 "Për mbrojtjen e mjedisit nga ndotja".
- Ligji nr. 7664, datë 21.1.1993 "Për mbrojtjen e mjedisit".
- Ligji nr. 8364, datë 2.7.1998 "Për disa shtesa dhe ndryshime ne ligjin nr. 7664, date 21.1.1993 "Për mbrojtjen e mjedisit".
- Ligji nr. 8934, datë 5.9.2002 "Për mbrojtjen e mjedisit".
- Ligji nr. 10 431, datë 9.6.2011 "Për mbrojtjen e mjedisit".
- Ligji nr. Nr. 10 463, datë 22.9. 2011 "Për menaxhimin e integruar të mbetjeve"
- Ligji nr. 10 023, datë 27.11.2008.
- Ligji nr. 44/2019 "Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr. 7895, datë 27.1.1995, "Kodi penal i Republikës së Shqipërisë", të ndryshuar".

III. Studime, raporte, analiza:

- Brisman, Avi (2007) "Crime-Environment Relationships and Environmental Justice.
- Barneet, Jon: Siguria mjedisore. Publikuar në Studimet Bashkëkohore të Sigurisë. Përgatitur nga Alan Collins. Botimet UET.
- Gibbs, C., McGarrell, E. & Sullivan, B. : Intelligence-led policing and transnational environmental crime: A process evaluation. *European Journal of Criminology*, 2015, DOI: 10.1177/147737081557194 7.
- Carole Gibbs and Rachel Boratto: Environmental Crime. Printed from the Oxford Research Encyclopedia, Criminology and Criminal Justice (oxfordre.com/criminology). (c) Oxford University Press USA, 2019. Faqe 10.
- Yingyi Situ dhe David Emmons. Environmental crime: The criminal justice system's role in protecting the environment, Sage Publications, Inc, International Educational and Professional Publisher, Thousand Oaks, California 91320.
- H. Ullman, Richard: *International Security*, Vol. 8, No. 1 (Summer, 1983), pp. 129-153.

- Raport i mbajtur në Kongresin e V-të të PPSH në vitin 1966.

IV. Dokumente strategjike

- Strategjia e sigurisë kombëtare e Republikës së Shqipërisë, miratuar më ligjin nr. 9322, datë 25.11.2004.
- Strategjia e sigurisë kombëtare e Republikës së Shqipërisë, miratuar më ligjin nr. 103/2014.

V. Botime Online

- Encyclopedia Britannica Online.
- Oxford Dictionary Online.
- Uebfaqe e Komisionit European në:
<https://ec.europa.eu/environment/legal/crime/>